

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKER BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

KOZAN İLÇESİNİN SİMGE DEĞERLERİNİN EKOTURİZM
BAĞLAMINDA KENT KULLANICISI ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ

GAMZE YILDIRIM
YÜKSEK LİSANS

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKEŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

KOZAN İLÇESİNİN SİMGE DEĞERLERİNİN EKOTURİZM
BAĞLAMINDA KENT KULLANICISI ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ

GAMZE YILDIRIM
YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN
DR.ÖĞR. ÜYESİ GÜLERTAN AKYÜZLÜER

ADANA 2022

Bu tezde yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışa uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde bu çalışmaya özgün olmayan tüm bilgiler için atıf verdiğimi ve kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

Gamze YILDIRIM

ÖZET

KOZAN İLÇESİNİN SİMGE DEĞERLERİNİN EKOTURİZM BAĞLAMINDA KENT KULLANICISI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dünya genelinde etkili olan küresel ısınmanın olumsuz sonuçları, birçok sektörü doğaya duyarlı ve sürdürülebilir yaklaşımlar geliştirmeye itmiştir. Ekolojik çözümler ve sürdürülebilirlik kavramı kentsel planlama ve tasarımda olduğu gibi her alanda kendine yer bulabilmektedir. Turizm alanında da ekoturizm kavramı dünyada ve ülkemizde son yıllarda üzerinde durulan ve akademik çalışmalara konu olan bir kavramdır.

Bu tezde, Adana'nın Kozan ilçesinin kentsel değerlerinin ekoturizm potansiyeli çerçevesinde öne çıkarılması ile Kozan'ın tarihi ve ekolojik değerlerini kaybetmeden, gerek mimari gerekse de kent ölçeğinde yeni bir düzenleme ile tanıtılması, Adana ili ve Kozan ilçesi için kamusal ve toplumsal yarar yaratacağı düşünülen bir çalışma ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu araştırma planı çerçevesinde halkın katılımını sağlayarak ve yerel yönetimlerle iş birliği içinde olarak aktivite alanlarının saptanması bu projenin konularını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kozan, ekoturizm, sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma, kentsel tasarım

ABSTRACT

EVALUATION OF KOZAN DISTRICT SYMBOL VALUES BY URBAN USERS IN THE CONTEXT OF ECOTOURISM

The negative consequences of global warming, which are effective all over the world, have led many sectors to develop environmentally sensitive and sustainable approaches. The concept of ecological solutions and sustainability can be found in every area as in urban planning and design. In the field of tourism, the concept of ecotourism is a concept which has been emphasized in recent years in the world and in our country and is the subject of academic studies.

In this thesis, the urban values of Kozan district of Adana are emphasized within the framework of the potential of ecotourism, and the introduction of Kozan without losing its historical and ecological values, with a new arrangement in both architecture and urban scale, is thought to create public and social benefit for Adana province and Kozan district. The study is aimed to put forward. Within the scope of this research plan, the methods and techniques that will enable the participation of local government and the public, and the determination of application areas constitute the subjects of this project.

Keywords: Kozan, ecotourism, sustainability, economic development, urban design

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın sonuçlanmasını sağlayan, her aşamasında beni yönlendiren, destekleyen ve danışmanlığımı yürüten değerli hocam Dr.Öğr.Üyesi Gülertan AKYÜZLÜER'e ve zorunlu nedenlerle danışmanlığımı bırakmak durumunu yaşayan değerli hocam Doç.Dr. Beril ÖZMEN'e kıymetli katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Tez kapsamında yapılan çalışmalara gönüllülük esasıyla katkıda bulunan Kozan'ın yerel yöneticileri, kanaat önderleri ve uzman kişilere teşekkürü bir borç bilirim.

Bu tez çalışması 19332005 proje numarası ile Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.

Son olarak, tüm eğitim hayatım boyunca olduğu gibi yüksek lisans tezimde de desteklerini benden esirgemeyen canım aileme sonsuz teşekkürler...

Gamze YILDIRIM

Adana, Şubat 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç ve hedefler	2
1.2. Konu ve kapsam	2
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	4
2.1.Ekoturizm ile ilgili çalışmalar	4
2.2.Kozan ile ilgili çalışmalar.....	5
3.MATERYAL VE YÖNTEM	7
3.1.Materyal	7
3.2.Yöntem	7
4.ARAŞTIRMA BULGULARI	8
4.1. Ekoturizm.....	8
4.1.1. Ekoturizm kavramı	8
4.1.2. Ekoturizmin amacı ve ilkeleri	9
4.1.3. Ekoturizmin diğer turizm türleri ile ilişkisi	12
4.1.4. Ekoturizmin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri	16
4.1.5. Dünyada ekoturizm	18
4.1.6. Ülkemizde ekoturizm	23
4.2. Sürdürülebilirlik ve ekoturizm	25
4.3. Kozan ilçesinin genel özellikleri	27
4.3.1. Coğrafi ve doğal özellikleri.....	27
4.3.2. Ulaşım imkanları	28
4.3.3. Nüfus ve ekonomik özellikleri	29
4.3.4. Tarihsel süreci.....	30
4.3.5. Yerleşim düzeni ve mimari özellikler	34
4.3.6. Bölgenin turizm potansiyeli	46
4.4. Sözel görüşme analizi	48
4.5. Çocuk resimlerinin analizi.....	63

5. DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİ	67
5.1. Değerlendirme	67
5.1.1. Kozan ilçesi ekoturizm potansiyeli ile ilgili değerlendirmeler.....	67
5.1.2. Kozan ilçesi için ekoturizm planlamasına yönelik değerlendirmeler	72
5.2.Sonuç	77
5.3.Öneri.....	78
KAYNAKLAR.....	80
EKLER.....	84

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4. 1. Doğa turizmi ve ekoturizm (Weaver, 2001)	14
Şekil 4. 2. 3S turizmi ve ekoturizm (Weaver, 2001).....	14
Şekil 4. 3. Alternatif turizm, kitle turizmi ve ekoturizm (Weaver, 2001).....	15
Şekil 4. 4. Macera turizmi ve ekoturizm (Weaver, 2001).....	16
Şekil 4. 5. Kozan'ın yükselti analizini gösteren harita	28
Şekil 4. 6. Kozan'ın ulaşım imkanlarını gösteren harita.....	29
Şekil 4. 7. 1900'li yıllarda Kozan krokisi (Kütük, özel arşivi)	34
Şekil 4. 8. Kozan'ın önemli tarihi ve kültürel noktalarını gösteren şablon harita	35
Şekil 4. 9. Kozan kalesine bakış (Kütük, özel arşivi)	36
Şekil 4. 10. Manastır'ın planı (Kütük, özel arşivi).....	37
Şekil 4. 11. Manastır ve külliyesi 1890'lı yıllar (Kütük, özel arşivi)	38
Şekil 4. 12. Manastırın yıkılmasından sonra çekilmiş bir fotoğraf (Kütük, özel arşivi).....	39
Şekil 4. 13. 1960'larda Kozan köprüsünün Kozan kalesinden görünümü (Kütük, özel arşivi)	40
Şekil 4. 14. Cami'nin eski tarihli bir fotoğrafı (Kütük, özel arşivi).....	41
Şekil 4. 15. 1910'lu yıllardaki Anavarza su kemerleri (Kütük, özel arşivi)	43
Şekil 4. 16. Konak ve çevresinin 1930'lu yıllardaki görünümü (Kütük, özel arşivi)	45
Şekil 4. 17. Adana il haritası üzerinde Kozan ilçesinin avantajlı konumu	48
Şekil 4. 18. Yaşam alanında su ögesi tanımlanan çocuk resimlerinden örnekler	64
Şekil 4. 19. Hayvanat bahçesi ve çiftliğin yer aldığı çocuk resimleri.....	64
Şekil 4. 20. Kozan Kalesi'nin çizildiği çocuk resimleri	65
Şekil 4. 21. Meyve toplayan ve piknik yapan insanların yer aldığı resimler.	65
Şekil 4. 22. Yaşam çevresinde müze çizilen çocuk resmi.....	66
 Şekil 5. 1. Ekoturizm potansiyeli adına Kozan için elde edilen güzergah ve alan haritası.....	79

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 4. 1. Ekoturizmin genel özellikleri	11
Tablo 4. 2. Bazı turizm türleri ve tanımları (TIES Fact Sheet, 2006, s. 4).....	13
Tablo 4. 3. Görüşme yapılan katılımcıların meslek grupları	49
Tablo 4. 4. Katılımcıların ilçe ile bağımlı gösteren tablo	49
Tablo 4. 5. Katılımcıların Kozan'ın simge değeri ve öncelikli korunması gereken değerleriyle ilgili görüşleri	50
Tablo 4. 6. Katılımcıların Kozan'da ziyaret edilmesini önerdikleri yerler	53
Tablo 4. 7. Turizm için geliştirilmesi gereken ilçe değerleriyle ilgili katılımcıların görüşleri	54
Tablo 4. 8. Katılımcıların ilçeye gelen misafirleri için belirledikleri gezi güzergahları	55
Tablo 4. 9. Katılımcıların ilçedeki başlıca yaşam standartlarına yönelik görüşleri.....	55
Tablo 4. 10. Katılımcıların ilçenin coğrafi yapısı ile ilgili görüşleri	56
Tablo 4. 11. Katılımcıların ilçede en çekici buldukları doğal unsurlar	56
Tablo 4. 12. Katılımcıların gelen misafirlerin ilçede ağırlanmasıyla ilgili görüşleri	57
Tablo 4. 13. Katılımcıların turizm açısından ilçedeki eksiklikler ve geliştirilmesi gereken durumlara yönelik görüşleri	57
Tablo 4. 14. İlçenin doğal ve kültürel özellikleri ile yerel ürünlerinin tanıtımı için katılımcıların görüşleri	60
Tablo 4. 15. İlçede yaşayan katılımcıların kısa tatiller için tercih ettikleri yerler	61
Tablo 4. 16. Katılımcıların Kozan'da ekoturizm uygulanmasına yönelik görüşleri	62

1. GİRİŞ

Kentlerde ortaya çıkan değişimler ve nitelikli bölgelere göçler nedeniyle kırsal bölgeler olumsuz etkilenmekte ve ekonomik kalkınma ile gelişim sorunları baş göstermektedir. Kentlerin gelişimiyle yerel özellikler göz ardı edilmekte ve kentler kendi içindeki sorunları ile yalnız bırakılmaktadır. Küresel ve yerelin günümüzde bu sakıncalı yarışı, kendi içine kapalı ve uzak bölgelerde ekonomik sorunlar ortaya çıkarmakta ve genelde toplumsal olarak, özellikle genç nüfus için farklı eğilimlere sebep olmaktadır. Söz konusu kent sorunları, Adana kenti için de 1980 sonrasında aldığı göçlerle gözle görülür hale gelmiştir. Tarımsal ekonomi ile koşut giden özellikle tekstil fabrikalarının taşınması, çalışma alanlarının çeşitlenerek küçük esnafa geçiş yapması gibi önemli faktörlerle kente getirdiği konut ve altyapı sorunları ile boğuşmaktadır.

Bunun yanı sıra, dünya genelinde etkili olan küresel ısınmanın olumsuz sonuçları, birçok sektörü doğaya duyarlı ve sürdürülebilir yaklaşımlar geliştirmeye itmiştir. Ekolojik çözümler ve sürdürülebilirlik kavramı kentsel planlama ve tasarımda olduğu gibi her alanda kendine yer bulabilmektedir. Mimarlık alanında, 'ekolojik mimarlık', 'sürdürülebilir kentler'; ekonomi alanında, 'sürdürülebilir kalkınma'; tarımda, 'sürdürülebilir tarım'; mühendislik alanında, 'ekolojik enerji' söz konusu etken kavramlardan bazılarıdır. Turizm alanında ise ekoturizm kavramı dünyada ve ülkemizde son yıllarda üzerinde durulan ve kentlerin kalkınma modellerinde yerini alan akademik çalışmalara sıkça konu olmaktadır. Ekoturizm kavramı, turizm etkinliği üzerinden sürdürülebilir insan yerleşimlerini amaçlamaktadır.

Adana'nın ilçelerinden biri olan Kozan ilçesinde, kentsel değerlerin öne çıkarılması ile Kozan'ın tarihi ve ekolojik değerlerini kaybetmeden, gerek mimari gerekse kent ölçeğinde yeni bir düzenleme ile tanıtımına katkıda bulunulması, Adana ili ve Kozan ilçesi için kamusal yarar yaratacağı açıktır. Büyük resmin bu şekilde tasarlanması ile hayata geçirilebilecek bir kent okuması ve tasarımı; yerel ve ekolojik kültür değerleri, fauna ve floranın korunması önemlidir. Kozan ilçesinde ekoturizm potansiyelleri, mimari eserler ve kentsel tasarım açısından araştırılması ve uygulanabilecek stratejilerin oluşturulması, bu araştırma planı çerçevesinde yerel yönetim ve halkın katılımını sağlayacak metod ve teknikler ile ilerlenerek uygulama yer ve alanlarının saptanması bu çalışmanın konularını oluşturmaktadır.

Araştırma, ekoturizm kavramının güncel bir konu olması ve mimarlık alanında ulusal literatürde yeterince yer bulmamış olması açısından önemlidir. Bunun yanı sıra, Kozan ilçesinde bulunan Anavarza Antik Kenti'nin tarih turizmine kazandırılmasıyla, ilçenin kazanacağı turizm potansiyelinin doğru şekilde kurgulanması ve kentsel ölçekte, uzman eliyle planlanması gerekmektedir. Bu anlamda bu çalışma, Anavarza Antik Kenti'nin ilçeye sunacağı tarih turizminin yanında, ilçede alternatif turizm kollarının oluşturulması ve yöre halkına ekonomik yarar sağlayacak önerilerin sunulması açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Literatürde, Kozan ilçesinin ekoturizm potansiyeli kapsamında bütüncül bir kent çalışmasının yer alması açısından çalışma, özgün değer taşımaktadır.

Tez çalışmasının ilk bölümünde konu, kapsam ve hedeflerden bahsedilip, ikinci bölümde ise literatür taraması sonucu elde edilen bulgular önceki çalışmalar başlığıyla yer almaktadır. Üçüncü bölüm tezde kullanılan materyal ve yöntemleri açıklarken, dördüncü bölümü araştırmanın bulguları oluşturmaktadır. Ekoturizm kavramının tanımı, çeşitleri, etkileri ve örnekleri açıklanmıştır. Ekoturizm başlığı altında değinilenlerin ardından, Kozan ilçesiyle ilgili alt başlıklarla detaylı bilgiler sunulmuştur. Kozan'ın tarih sahnesindeki yeri ve bugünkü kent durumunun açıklanmasıyla, sonuç ve öneriler bölümü için altlık oluşturulmuştur. Son olarak, değerlendirme alt başlığında ise çalışma kapsamında gerçekleştirilen yüz yüze sözel görüşmeler ve çocuk resimlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Tüm bu bulgular, Kozan ilçesinde ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi konusunda ön hazırlık niteliğinde olmuştur.

1.1. Amaç ve hedefler

Bu tezde; Adana'nın en büyük ilçelerinden biri olan Kozan ilçesinin, geçmişiyile olan arasındaki bağı geleceğe taşımak, koruma ve kullanma dengesini sağlayacak biçimde kentsel tasarımına yön verebilmek, ilçeyle ilgili mimari çerçevede ve kent ölçeğinde, ilçenin kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmasına katkı sağlamak amacıyla bir çalışma ortaya koymak hedeflenmiştir.

1.2.Konu ve kapsam

Tez çalışması kapsamında, kent kullanıcılarının fikirleri alınarak çalışmaya dahil edilmeleri amacıyla sözel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, ilçenin kanaat önderlerinden 22 kişiyle yapılarak ilçenin genel özellikleri ve turizm potansiyeliyle ilgili bilgi, tecrübe ve fikirlerine

başvurulmuştur. Sözel görüşme soruları, açık uçlu ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Hazırlanan soruların anlaşılabilirliğinin test edilmesi amacıyla ön değerlendirme görüşmeleri yapılmıştır. Yapılan ön görüşmeler, sözel görüşme sorularının tutarlılığını ve güvenilirliğini belirleme açısından önemli olmuştur. Test amaçlı yapılan bu görüşmelerde saptanan eksiklikler giderilerek sorular daha anlaşılır hale getirilmiştir. Böylelikle, sözel görüşmeler sonrasındaki analiz aşamasının da daha verimli olması sağlanmıştır. Bu yöntemin olumlu etkileri görülmekte ve ileriki çalışmalar için tavsiye edilmektedir.

Sözel görüşme yönteminin uygulanması için seçilen örneklem grup belirlenirken ilçedeki tanınırlık ve etkinlik düzeyleri göz önünde tutulmuştur. İlçe genelinde önemli mevkilerde bulunan, yerel halkın büyük çoğunluğu tarafından bilinen/duyulan, ilçe ile ilgili genel bilgi ve tecrübeye sahip olan ilçenin ileri gelenlerinden 22 kişiyle sözel görüşme gerçekleştirilmiştir.

İlçede bulunan ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki okullar ile işbirliği yapılarak, öğrencilerin yaşadıkları ilçe olan Kozan ile ilgili fikirlerini ve hayal güçlerini yansıtabilecekleri resimler çizmeleri planlanmıştır. Ancak, pandeminin dalgalı ilerleyen seyrine bağlı olarak okulların açılması ve kapanması arasında geçen kısa süre nedeniyle, yalnızca bir ilköğretim okulunun 9 ve 10 yaş grubunun bulunduğu 4. sınıf düzeyindeki 45 öğrencinin çizdiği “Nasıl bir Kozan hayal edersin?” konulu resimler teslim alınabilmiştir. İşbirliği amacıyla iletişime geçilen diğer okullar bu süre içerisinde etkinliği tamamlayamadan yeniden online eğitime dönmüştür. Bu durum, ilçenin farklı sosyokültürel düzeylere sahip bölgelerinde yaşayan çocukların etkinliğe katılmalarını engellemiştir. Böylece etkinliğin, çeşitli yaş gruplarına ve ilçedeki birbirinden farklı yaşam koşullarına sahip çocuklara uygulanması amacı gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle, elde edilen veriler mevcut olan 45 adet resim üzerinde yapılan incelemeler ile ortaya konmuştur.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1.Ekoturizm ile ilgili çalışmalar

Turizm alanında korumacılık ile ilgili çalışmalara 1980'lerden önce rastlansa da 'ekoturizm' teriminin 1980'lerin sonlarında kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir. Buna karşın, Hetzer'in 1965'te ekoturizm kavramını gündeme getiren ilk kişi olduğu bilgisi de literatürde mevcuttur. Hetzer, alternatif turizmden bahsederken çevresel korumayı da kapsayan en iyi tanımın 'ekolojik turizm' olduğunu belirtmiştir.

Ekoturizmin terimsel kullanımının ilk kez 1983 yılında Cabellos-Lascurain tarafından ortaya çıkarıldığı düşünülmekle beraber, 1970'li yıllarda Kanada Hükümeti'nin uygulamaya koyduğu ekotur programlarına rastlanmaktadır. 1976 ve 1982 yılları arasında bastırılan broşürlerde ekoturizm kavram olarak tanımlanmamakta, yalnızca ekoturla ilgili bilgilere yer verilmektedir.

Ashton (1993) ve Higgins (1996), ekoturizmin ilk defa 1978'de Kenton Miller tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Mathieson ve Wall (1982)'un 'Turizm: Ekonomik, Fiziksel ve Sosyal Etkileri' adlı kitapta da ekoturizm konusuna rastlanmaktadır (Fennel, 1998; Demir ve Çevirgen, 2006, s. 51).

Turizmin bir çeşidi olan ekoturizm ile ilgili yapılan literatür araştırmalarında, turizm ve peyzaj mimarlığı gibi alanlarda çeşitli akademik çalışmalar görülmektedir. Buna karşın, ulusal literatüre bakıldığında mimarlık alanında da ekoturizm ve mimarlığı birlikte ele alan makale ve tez çalışmalarına rastlanmaktadır. Konuyla ilgili mimarlık alanında yapılan ulusal literatür taraması sonucunda ulaşılan bazı çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

Pınar Kısa Ovalı, Megaron dergisinde 2007'de yayımlanan 'Kitle turizmi ve ekolojik turizmin kavram, mimari ve çevresel etkiler bakımından karşılaştırılması' isimli makalede, kitle turizmi ve ekolojik turizme ilişkin bulguların karşılaştırmalarının yer aldığı açıklayıcı tablolara yer vermesiyle dikkat çekmektedir. Kitle turizmi ve ekolojik turizmin turist profillerinin, genel ve mimari karakterleri ile çevre üzerindeki etkilerinin karşılaştırıldığı tablolar konuyu kıyas yöntemiyle ele almaktadır.

Ersin Acar İnam, ‘Sürdürülebilir turizm bağlamında yöre imgesi: Antalya-Belek turizm merkezi örneği’ adlı doktora tezinde (2009), Belek’teki turizm uygulamalarının çevre üzerindeki ve mimari ölçekte meydana getirdiği olumsuz etkileri ortaya koymakta ve yöreye özgü, sürdürülebilir açıdan çözüm önerileri sunmaktadır.

Burak Çavuşoğlu, ‘Enerji etkin bina tasarım ilkelerinin ekolojik turizm modelinde uygulanmasına yönelik bir araştırma: Beykoz-Öğümce köyü örneği’ isimli yüksek lisans tezinde (2012) , LEED ve BREEAM yeşil bina değerlendirme sertifika sistemlerinde yer alan enerji etkin bina tasarım kriterlerinden yola çıkarak Öğümce’de ekolojik turizme yönelik model önerisi sunmaktadır.

Pınar Ercan, ‘Sürdürülebilir turizm çerçevesinde kitle turizmi ve otel tasarımlarının irdelenmesi’ adlı yüksek lisans tezinde (2014), ekolojik turizm, kitle turizmi ve sürdürülebilir turizm alanlarında turist profillerinin ve tesis örneklerinin irdelenmesinin ardından, konuyu sürdürülebilir turizm tesislerinde tasarım ölçütleri değerlendirilmesi açısından ele almıştır.

Görüldüğü gibi ekoturizm kavramı literatürde mimarlık alanında çeşitli açılardan ele alınmıştır. Bu tez çalışmasında ise ekoturizm, seçilen örneklem alan için kentsel sürdürülebilirliğin sağlanması ve yerelin korunmasında bir araç olarak değerlendirilecektir.

2.2.Kozan ile ilgili çalışmalar

Çalışma alanı olarak seçilen Kozan ilçesiyle ilgili literatür araştırması yapıldığında mimarlık çerçevesinde tezlerin restorasyon alanında yoğunlaştığı görülmektedir:

Nagihan Gök’ün 2006 yılındaki “Adana ili Kozan ilçesinde tarihi çevre koruma önerisi” isimli yüksek lisans tezi; Günnur Çalışkan’ın “Adana Kozan’da Yaver’in Konağı’nın restorasyon projesi” adlı yüksek lisans tezi; Derya Yılmaz’ın 2007 yılındaki “Kozan arastası restorasyon önerisi” isimli yüksek lisans tezi; Seçil Boğa’nın “Adana Kozan’da Gökçelik Konağı’nın restorasyon projesi” isimli yüksek lisans tezi; Cumhur Gürel’in 2006 yılındaki “Adana-Kozan, Aslanpaşa Mahallesi, Hamam Sokak no:16 Muhtar Hacı Konağı restorasyon önerisi” adlı yüksek lisans tezi Kozan ilçesiyle ilgili mimarlık alanındaki tez çalışmalarındandır.

Önceki çalışmalarda, Kozan'daki değerlerin tekil olarak ele alındığı görülmektedir. Bu tez çalışmasında ise ilçe değerlerine, koruyarak kullanma çerçevesinde bütüncül şekilde yaklaşmak hedeflenmiştir. Bu bütüncül yaklaşım doğrultusunda, ekoturizm kavramı araç olarak kullanılmakta, bu sayede ilçenin değerler potansiyelini turizme kazandırabilecek kentsel hedefler ortaya koyabilmek amaçlanmaktadır.

3.MATERYAL VE YÖNTEM

3.1.Materyal

Çalışma kapsamında yapılan literatür taraması farklı kollardan ilerletilmiştir. Ekoturizm konusunda ve Kozan ilçesinde yapılan akademik çalışmalar incelenmiştir. Literatür taramasının yanı sıra ilçe tarihiyle ilgili çeşitli araştırmaları olan ve geniş bir arşive sahip olan tarihçi akademisyen Abdurrahman Kütük'ün kişisel arşivinden de yararlanılarak ilçenin eski tarihli fotoğraflarına ve eski kent krokisine bu tezde yer verilmiştir.

Kozan ilçesinde yapılan alan çalışmalarının yanı sıra sözel görüşmelere yer verilmiştir. İlçenin ileri gelenlerinden 22 kişiyle gerçekleştirilen birebir görüşmelerin analizleri, tez çalışmasının sonuç bölümünde veri olarak kullanılmıştır.

Kozan Şehit Kubilay İlköğretim Okulu, ilköğretim 4.sınıf öğrencileriyle 'Nasıl bir Kozan hayal edersiniz?' isimli resim çizme etkinliği gerçekleştirilmiştir. 45 öğrencinin çizdiği bu resimler uzman görüşü alınarak Klinik Psikolog Ayça Yıldırım'ın yönlendirmesiyle değerlendirilmiştir. Resimlerin değerlendirilmesinden elde edilen veriler de sonuç bölümünü besleyen materyallerden olmuştur.

3.2.Yöntem

Öncelikle literatür taraması yapılması, değerlendirmeler yaparak sonuca ulaşabilmek adına üç ana bölümden oluşan önceden hazırlanmış açık uçlu sorular ile sözel görüşmeler gerçekleştirilmesi, ayrıca bu çalışmada ilkokul öğrencileri ile resim çizme etkinliği yürütülmesi (öğrencilerden 'Nasıl bir Kozan hayal edersiniz?' konulu birer resim çizmeleri istenmiştir), kent kullanıcılarıyla workshop çalışmaları düzenlenmesi (ancak içinde bulunduğumuz covid-19 pandemisi nedeniyle bu tür toplu etkinliklerin yapılması sakıncalı olduğu gerekçesiyle workshop çalışması gerçekleştirilememiştir) planlanmıştır.

4.ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Ekoturizm

Turizm sektörünün çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin farkına varılmasıyla, alternatif turizm çeşitleri için bir arayışa girilmiştir. Birçok alanda doğal çevreye saygılı yaklaşımların ve sürdürülebilirlik anlayışının hakim olmaya başladığı gibi turizm alanında da sürdürülebilir alternatifler şekillenmeye başlamıştır. Turizm faaliyetlerinin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerine karşı ortaya çıkan sürdürülebilir alternatiflerden biri de ekoturizmdir.

Ekoturizm, doğa seyahatine dayanmakla beraber sürdürülebilirlik ilkesini de içeren turizm türlerinden biridir. Ekoturizm 1990'lardan itibaren turizm sektörü içerisinde hızla gelişmektedir. Özellikle uluslararası turizm anlayışında değişiklikler görülmesi, eğitim seviyelerinin yükselmesiyle çevre konularına karşı bilinç ve ilginin artması, ekoturizm seyahatlerine olan talebi de arttırmaktadır. Ekoturizmin küresel öneminin tanınması için Birleşmiş Milletler 2002 yılını "Uluslararası Ekoturizm Yılı" olarak ilan etmiştir (T.C. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı).

4.1.1. Ekoturizm kavramı

Ekoturizm kavramının kökeni, Yunanca oikos (ev) ve logos (kelime) sözcüklerine dayanmaktadır. Ekoturizm, organizmaları ve organizmaların çevresiyle etkileşimlerini inceleyen bilim alanı olan 'ekoloji' kelimesinden ortaya çıkmıştır. İnsanın diğer organizmalar gibi çevresiyle etkileşimini de içeren ekoloji, biyolojik toplulukların korunmasıyla beraber yerel kültürlerle saygıyı da gerektirmektedir. Buna göre ekoturizm, ev sahibi olunan alanın çeşitli özelliklerinin hasara uğramasını minimuma indiren ziyaret tekniklerini ifade etmektedir (Edmonds and Leposky, 2002; Demir ve Çevirgen, 2006, s. 50).

Turizm sektörüne korumacılık yaklaşımının entegre edilmesi fikri ilk kez 1976 yılında Budowski tarafından yayımlanan bir makalede ortaya atılmıştır. Ekoturizm teriminin kullanılmaya başlaması ile ilgili literatürde farklı kaynaklarda çeşitli görüşler yer almaktadır. Genel anlamda, 1980'li yılların sonlarında ekoturizm kavramının yaygın kullanımına rastlanabilmektedir. Kitle turizminin çevreye verdiği zararlara tepki gösterilmeye

başlanmasıyla, doğa tabanlı turizm fikri gündeme gelmiştir. Doğal çevreyi koruyarak kullanma bilincinin yayılmaya başlamasıyla eş zamanlı olarak ekoturizm kavramı da gelişme göstermiştir (Orams, 1995; Demir ve Çevirgen, 2006. s. 50).

Ekoturizmi ilk kullananlardan biri olarak kabul edilen Hetzer'in tanımına uygun olan ve en çok kabul edilen ilk tanım Cabellos-Lascurain'e aittir: "Ekoturizm bir yerdeki geçmiş ve şimdi var olan kültürel ifadeler kadar, doğayı, yaban hayatını ve doğal bitkisini inceleme, doğa hayranlığı, görünüşünden zevk alma gibi belli amaçlarla kısmen bozulmamış veya kirletilmemiş doğal alanlara yapılan seyahattir." (Erdoğan, 2005).

Ekoturizmdeki temel hedef, geleneksel mimarinin korunması ve yerel kaynakların kullanılmasının yanı sıra, yöre halkı tarafından işletilen küçük tesislerde birtakım turizm faaliyetlerinin yürütülmesidir. Bu amaç çerçevesinde gerçekleştirilecek olan ekoturizm etkinlikleriyle, kaynak yaratmanın yanı sıra, ekosistemin korunması ve nüfusun sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

4.1.2. Ekoturizmin amacı ve ilkeleri

Ekoturizm, doğal çevreyle ve çevrenin ekolojik özellikleriyle birlikte bütün olarak ele alınması gereken bir turizm kolu olduğundan, doğal dengeyi bozmaya sebep olacak müdahalelerden kaçınmak ekoturizmde ana hedeftir. Kitle turizminden temel noktalarda ayrılan ekoturizmde; turist sayısının dengeli olması, turizm faaliyetlerinin yıl içine yayılması, çevre tahribatının önlenmesi ve ekonomik anlamda uzun vadeli planlamalar yapılması öncelikli konulardır. Ekoturistler doğal çevreyle birlikte yerel halkın yaşantısını da yerinde yaşayarak deneyimleyebilmektedir (Kuter ve Ünal, 2009). Bu doğrultuda, ekoturizmin gerçekleşeceği bölgedeki yerel halkın ekonomik, sosyal ve kültürel anlamlarda çıkarları gözetilmelidir.

Birleşmiş Milletler tarafından 2002 yılının uluslararası ekolojik turizm yılı ilan edilmesiyle, Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) konuyla ilgili olarak görevlendirilmiştir. Dünya Turizm

Örgütü'ne göre ekoturizmin bileşenleri; biyolojik çeşitliliği korumak, yerel halkın refahını gözetmek, yerel halk ve turistin karşılıklı sorumluluk bilinci, küçük ölçekli işletmeler ile hizmet etmek, sürdürülebilir olmayan kullanımlardan kaçınmak şeklinde sıralanabilir. Dünya Turizm Örgütüne göre ekolojik turizmin amacı ise (Kısa Ovalı, 2007);

- Turizmin doğal ve geleneksel yapılı çevreye verdiği zararın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğal ve sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişmesi gereken bir ticaret eylemi olarak görülmesini sağlamak,
- Turizmin yerel halka ekonomik katkı sağlayacak şekilde geliştirilmesi,
- Turizmin yörede sosyal ve çevresel kapasiteleri artıracak şekilde gelişmesinin sağlanması,
- Turizmin alt-üst yapı yatırımlarının çevreyle, doğal ve sosyo-kültürel yapıyla uyumlu ve bunları korur nitelikte gerçekleşmesi,
- Turizmin olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla doğal ve sosyo-kültürel çevreye yönelik uzun süreli kontrol ve değerlendirme programları oluşturulması,
- Koruma kapsamındaki alanların yönetimi için kaynak oluşturulmasıdır.

Literatürde ekoturizm kavramının ortaya çıkışıyla ilgili kesin ve net bilgilere ulaşılamamaktadır. Ancak, Hetzer (1965) ilk kullananlardan biri olarak kabul edilmektedir. Hetzer ekoturizm kavramını 4 temel ilkeye dayandırmıştır:

- Çevresel etkileri en aza indirmek,
- Ev sahibinin kültürüne saygı,
- Yerel topluma faydaları maksimuma çıkarmak,
- Turist tatminini maksimuma çıkarmak (Erdoğan, 2005).

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES)'na göre ekoturizm; çevreyi koruyan, yerel halkın refahına katkı sağlayan ve doğal alanlara sorumluluk bilinciyle yapılan bir seyahat türüdür. Buna göre, ekoturizm faaliyetlerindeki tüm katılımcı ve paydaşların benimsemesi gereken ekoturizm ilkeleri şunlardır (TIES, 1990):

- Fiziksel, sosyal, davranışsal ve psikolojik etkileri en aza indirmek,

- Çevresel ve kültürel farkındalık ve saygı oluşturmak,
- Hem ziyaretçiler hem de ev sahipleri için olumlu deneyimler sunmak,
- Koruma için doğrudan finansal faydalar sağlamak,
- Hem yerel halk hem de özel sektör için finansal faydalar sağlamak,
- Ziyaretçilere ev sahibi ülkelerin siyasi, çevresel ve sosyal iklimlerinde hassasiyet oluşturmaya yardımcı olacak deneyimler sunmak,
- Düşük etkili tesisler tasarlamak, inşa etmek ve işletmek,
- Topluluğunuzdaki yerel halkın haklarını ve manevi inançlarını tanımak ve güçlendirmek için onlarla ortaklaşa çalışmak.

Belirtilen tanımlar ve açıklamalar doğrultusunda ekoturizmin genel özellikleri Tablo 4.1. 'deki gibi özetlenebilir.

Tablo 4. 1. Ekoturizmin genel özellikleri

Turist Profili	✓ Doğal ve kültürel/yapılı çevrelere seyahat tercihi, ✓ Yöresel kültürleri öğrenme ve değerini anlama, ✓ Yerel halk ile iletişimde olma isteği
Mekan	✓ Doğal alanlar, ✓ Koruma alanları, ✓ Kültürel çekicilik barındıran alanlar
Etkinlikler	✓ Çevreye etkisi minimum düzeyde, ✓ Kaynak kullanımını sürdürülebilirlik doğrultusunda ele alan, ✓ Çevre eğitiminin desteklendiği faaliyetler
İmkanlar	✓ Çevre dostu teknolojiler, ✓ Yerel kaynakların -sürdürülebilir- kullanımı
Gelişme Yaklaşımı	✓ Ekonomik gelişim ile ✓ Koruma amaçlarının birleşimi
Gelişim Süreci	✓ Toplum ve çevre üzerinde minimum düzeyde olumsuz etki, ✓ Yerel halkın aktif katılımı, ✓ Yerel halka ekonomik fayda

4.1.3. Ekoturizmin diğer turizm türleri ile ilişkisi

Ülkemizde ve dünyada sanayi sektörünün gelişmesiyle beraber kırdan kente doğru göçler hızla artmıştır. Kentlerdeki yoğun nüfus artışı hızlı ve sağlıksız kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. Kır hayatından ve doğal ortamlardan giderek uzaklaşan kentlilerin turizm talepleri de zamanla değişkenlik göstermeye başlamıştır. Deniz, kum, güneş ve tüm imkanları sunan konaklama tesislerine öncelik verilen turizm anlayışının yerine, kullanıcı taleplerinin değişmesiyle farklı alternatifler doğmaya başlamıştır. Çevreye duyarlı olmayan turizm yaklaşımlarının doğal alanları olumsuz yönde etkilemesi ve insanların kentin yoğun ve stresli rutininden uzaklaşmak istemeleri sebebiyle alternatif turizm çeşitlerine olan ilgi artmaya başlamıştır. Ekoturizm de bu ortamda kendine yer bulmuş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nüfus artışlarının ve hızlı kentleşmenin olumsuz sonucu olarak dünya genelinde bilinçsiz kaynak tüketimleri meydana gelmiştir. Kendi ihtiyaçlarımızı karşılarken gelecek nesilleri göz önünde tutarak sorumlu tüketimler yapılması gerektiğini ve bunun üretimin ve tüketimin her safhasında planlı şekilde uygulanması gerektiğini savunan sürdürülebilirlik kavramı zamanla her alanda kendine yer bulduğu gibi turizm alanında da önem kazanmıştır. Önceleri bugünkü kadar gündemde olmayan sürdürülebilirlik kavramı, dünya kaynaklarının hızlı ve bilinçsiz tüketiminin yıkıcı sonuçlarıyla karşı karşıya kalınmasından dolayı önem kazanmış ve günümüzde ancak sürdürülebilir planlamalarla doğal kaynaklarımızın doğru değerlendirilebileceği anlaşılmıştır.

Ekoturizm, sürdürülebilirlik kavramını temel alan, prensiplerini sürdürülebilir turizm anlayışı çerçevesinde şekillendiren, duyarlı ve sorumlu bir turizm türüdür. Ekoturizm doğal çevreyle ve yerel halkla doğrudan ilişkili olduğu için sürdürülebilirlik anlayışı temelini oluşturmaktadır ancak bu durum diğer turizm türlerinin sürdürülebilir olmadığı anlamına gelmemektedir. Aksine tüm turizm çeşitlerinde sürdürülebilir hedefler gözetilebilmektedir (Demir, 2011).

Ekoturizm kavramı 1980'li yıllardan itibaren kullanılmaktadır. Bu süreçte ekoturizmle ilişkilendirilebilen farklı terimler de geliştirilmiştir. Sürdürülebilir turizm, yeşil turizm,

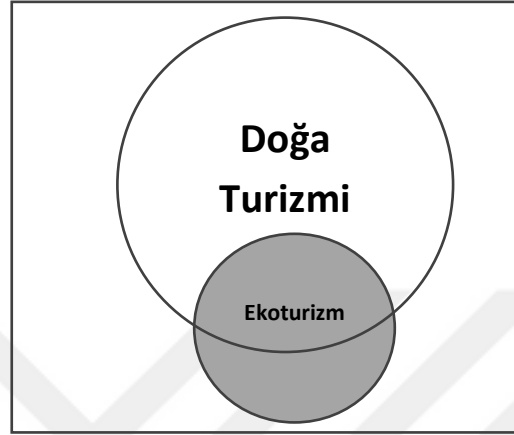
tüketmeyen turizm, doğaya dayalı turizm, macera turizmi, alternatif turizm gibi terimler ekoturizmle eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu durumda bazı anlam karışıklıkları ortaya çıkmıştır. Oysa, ekoturizm ve diğer alternatif turizm türleri arasında belli başlı prensip farklılıkları bulunmaktadır (Tablo 4.2.).

Tablo 4. 2. Bazı turizm türleri ve tanımları (TIES Fact Sheet, 2006, s. 4).

TURİZM TÜRLERİ	TANIMLAR
Macera Turizmi	En az bir risk unsuru barındıran, yüksek fiziksel efor gerektiren ve özel beceri ihtiyacını içeren doğa temelli bir turizm biçimidir.
Ekoturizm	Çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını arttırmayı amaçlayan, doğal alanlara yapılan sorumlu seyahattir.
Jeoturizm	Bir yerin coğrafi karakterini, mirasını, estetiğini, kültürünü ve sakinlerinin refahını sürdüren veya geliştiren turizm çeşididir.
Kitle Turizmi	Genellikle “deniz, kum, güneş” üçlüsüne sahip olan tesisler, yöre halkına ekonomik faydası minimum düzeyde, mevsimsellik ve paket turlar gibi özelliklerle ilişkili büyük ölçekli turizm türüdür.
Doğaya Dayalı Turizm	Öncelikle doğal çevrenin çekici unsurlarına ve düzenlemelerine dayanan her türlü turizm biçimidir.
Yoksul Yanlısı Turizm	Yoksul insanlar için kesintisiz fayda sağlanmasıyla sonuçlanan turizmdir.
Sorumlu Turizm	Yerel toplulukların yararlarını en üst düzeye çıkaran, olumsuz sosyal veya çevresel etkileri en aza indiren ve yerel halkın kırılgan kültürleri, habitatları ve türleri korumalarına yardımcı olan turizm hareketidir.
Sürdürülebilir Turizm	Gelecek için fırsatları koruyup geliştirirken mevcut turizm ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılayan turizm türüdür.

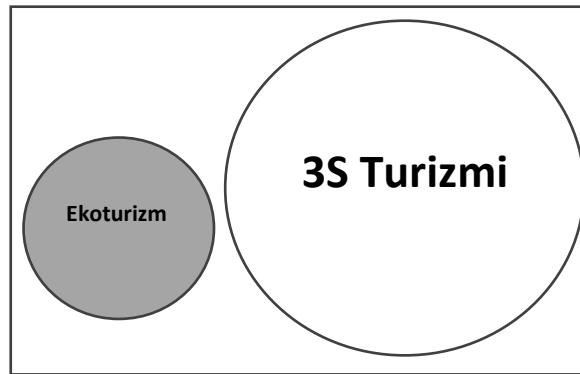
Ekoturizmin literatürdeki tanımı genellikle doğaya dayalı turizm, doğaya yönelik ya da doğa turizmi ile aynı doğrultuda tanımlanmaktadır. Genel çerçevede böyle algınlansa da birtakım

sürdürülebilirlik değerleri nedeniyle birbirlerinden ayrılmaktadır. Ekoturizm, doğa turizminin bir alt kümesi gibi görülse de ekoturizmin bölgenin yerel kültürüyle yakından ilgilenmesi aradaki farkı doğurmaktadır. Doğa turizmi bölgelerin doğal cazibe unsurlarıyla ilgilenirken, ekoturizm yerel kültürü ve yerel halkla doğrudan teması önemsemektedir (Şekil 4.1.).

Şekil 4. 1. Doğa turizmi ve ekoturizm (Weaver, 2001)

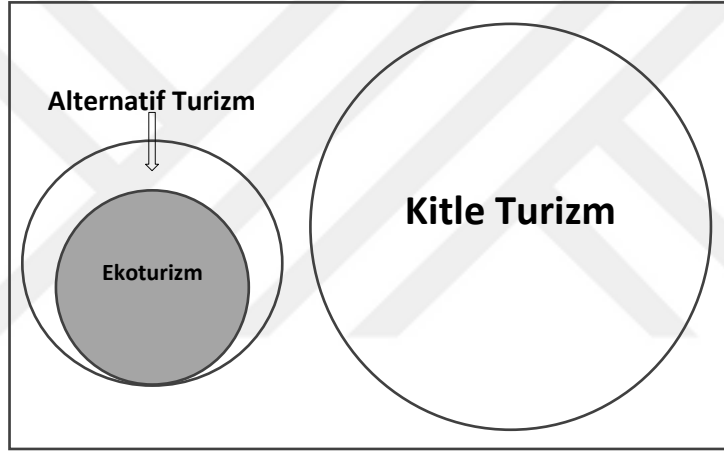
Aynı zamanda, kitle turizmi ve 3S turizmi (sea:deniz, sand:kum, sun:güneş) ile ekoturizm karşı karşıya gelmiştir. 3S turizmi doğal kaynaklara(deniz, kum, güneş) dayanması nedeniyle doğa turizmi türlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Şekil 4.2.). Kitle turizmiyle bağlantılı olmasının yanında ekoturizm ile de ilişkisi olduğu söylenebilmektedir (Weaver, 2001; Kılıç Benzer, 2006).

Şekil 4. 2. 3S turizmi ve ekoturizm (Weaver, 2001)

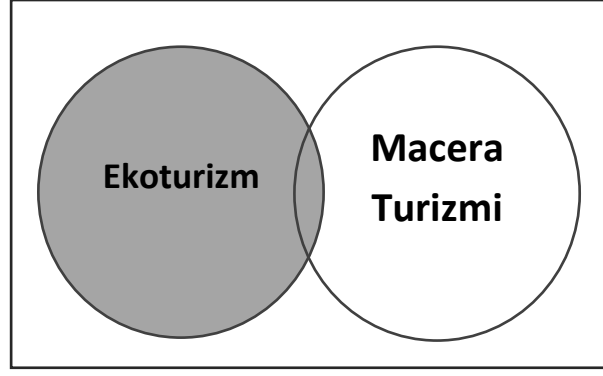
Kitle turizmi, dayandığı temel esaslar nedeniyle doğa tahribatına yol açmakta ve yerel halk üzerinde olumsuz etkileri görülmektedir. Ekoturizmde ise tam aksine doğaya uyumlu ve yerel

halkı ön planda tutan bir yaklaşım vardır (Şekil 4.3.). Kitle turizmi, turistin tüm gereksinimlerini tek bir yapıda toplayarak sınırlı alanda yüksek konfor hizmetleri sunan mega yapılar üretmekte, reklam ve rekabete dayanan, kar amaçlı stratejiler içeren bir turizm çeşidi haline gelmektedir. Bu durum bölge halkının turizm etkinliğinden ekonomik anlamda faydalanamaması sonucunu doğurmaktadır. Bunun yanı sıra yerel halkın yaşam alanı olan doğal ve kültürel çevreye yönelik olumsuz etkilere yol açmaktadır. Kitle turizmine hizmet eden binaların doku içerisinde uyumsuz, yerel mimariyi göz ardı ederek kültürel kimliği dejenere eden, karmaşık tasarımlara sahip mega tesisler olması da mimari açıdan olumsuz karşılanan bir tabloyu ortaya koymaktadır (Kısa Ovalı, 2007).

Şekil 4. 3. Alternatif turizm, kitle turizmi ve ekoturizm (Weaver, 2001)

Turizm alternatifleri arasında yer alan macera turizmi ile ekoturizm arasındaki ilişki incelendiğinde, kesişim noktalarının mekan olduğu görülmektedir (Şekil 4.4.). İkisi de doğal ortamlarda yapılmaktadır, ancak macera turizmi dayandığı bazı kriterler ile ekoturizmden ayrılmaktadır. Macera turizmi aktiviteleri arasında; paraşütle atlama, dağcılık, mağaracılık, rafting, dalma gibi risk faktörleri içeren etkinlikler yer almaktadır. Bunlar, özel ilgi alanları ve belirli yetenekleri kapsayan, heyecan ve risk alma deneyimlerini yaşatmaya dayalı aktivitelerdir. Ekoturizmde ise heyecan ve riski deneyimlemek amaç değildir, ancak bazı durumlarda ekoturistler de doğal ortamlarda risk almanın gerekli olduğu durumlarla karşılaşabilmektedirler.

Şekil 4. 4. Macera turizmi ve ekoturizm (Weaver, 2001)

4.1.4. Ekoturizmin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri

Ekoturizm kavramı tanımlanırken genellikle, çevre üzerindeki minimum olumsuz etkisine vurgu yapılmaktadır. Yerel halk için alternatif ekonomik imkanlar yarattığı üzerinde durulmaktadır. Ekoturizm, hassas ekolojik alanların korunarak, yerel halkın ekoturizm faaliyetlerinden sosyal ve ekonomik anlamda yarar sağlamasını hedeflemektedir. Turizm sektörünün çevreye verdiği zararları en aza indirgeyebilen bir turizm çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekoturizm, yöre halkına çeşitli iş imkanlar sunabilmektedir. Tur rehberliği, konaklama, yeme içme gereksinimleri, ulaşım hizmetleri, yöresel ürünlerin tanıtımı ve satışı, el sanatları gibi yeni istihdam alanları oluşturarak yerel halk için ekonomik fayda sağlayabilmektedir. Ancak bu süreçte, analiz ve planlamaların dikkatli şekilde yapılması oldukça önemlidir. İlk aşamalardan itibaren, yörenin benimsenmesi ve korunması için yerel halkın katılımı sağlanmalıdır. Ekoturizmin yörede gelişmesini sağlamak için bu doğrultuda eğitimler verilmeli, gerekli bütçeler ayrılmalı, yerel ekoturizm sektörlerinde yerini alması için çaba sarfedilmelidir.

Ekoturizmin, yöre halkına sağladığı ekonomik faydanın yanı sıra park ve rezerv alanlar için finansal kaynak olma özelliği de taşımaktadır. Genellikle, korunan alanlara girişlerde ziyaretçilerden alınan giriş ücreti ve bu alanlarda yer alacak olan küçük ölçekli özel sektörler bu finansal kaynağı gerçekleştirmektedir.

Ekoturizm planlaması yapılacak olan bölgelerde, ekoturizmin amaçları ve ilkeleri açıkça ortaya konularak doğru şekilde benimsenmesi sağlanmalıdır. Ekoturizm çevre duyarlılığı yüksek, doğa tabanlı faaliyetleri kapsamaktadır, ancak ekoturizm kavramı doğru anlaşılmadığı ve gerektiği şekilde uygulanmadığında, kitle turizmi ve diğer sürdürülebilir olmayan turizm çeşitlerinde görülen olumsuz etkilerin ortaya çıkması şaşırtıcı olmayacaktır.

Ekoturizmde de kitle turizminde olduğu gibi popülaritenin esiri olmaya başladığında ve aşırılığın etkin seviyeye ulaşması durumunda, aynı yıkıcı etkilerin görülmesi kaçınılmazdır. Örneğin, av turizmi ekoturizmin alt başlıkları arasında yer almaktadır. Av turizminde, ekoturizmin amaç ve ilkelerinden uzaklaşılması, aşırılığa taviz verilmesi ve kontrolsüzleşmeye başlaması halinde, diğer turizm çeşitlerinde olduğu gibi çevre üzerindeki olumsuz etkileri ortaya çıkacaktır. Bu durum, hayvan popülasyonlarına zarar vererek soyların tehlike altına girmesine yol açacaktır.

Ekoturizm korumayı ilke edinerek sürdürülebilir kullanım kriterlerini ortaya koymaktadır. Ancak ekoturizm planlamaları bu doğrultuda iyi bir şekilde yapılmadığı takdirde birçok sektörde olduğu gibi fayda sağlamanın yanında ekoturizmin ortaya çıkardığı zararlarla karşılaşabilmektedir. Ekoturizm kavramı çevre üzerinde ve yerel halkı destekleyen sosyal konularda olumlu etkileri hedeflese de etkin planlamalar yapılmadığında kitle turizminde görülen zararların ekoturizm hareketinde de ortaya çıkabileceği bilinmektedir.

Doğal çevre üzerinde, turizmden kaynaklanan bazı olumsuz etkilerin ortaya çıkması, doğal alanların turizm için kullanılmaması gerektiği anlamına gelmemektedir. Ancak, turizm ile koruma etkin bir şekilde birleştirilecekse, doğal alanlarda turizmin iyi planlanması ve yönetilmesi gerekmektedir. Uygun yönetim ve planlamayla turizmin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirilebilir. Tisdell'e göre ekoturizmin doğal çevre üzerindeki etkilerini azaltmaya yardımcı olabilecek bazı ölçütler şunlardır (Tisdell, 1996, s. 14):

- Korunan alanın yalnızca izin verilen kullanımları imar edilmelidir.
- Turizme hitap eden yapıların doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin minimum olması sağlanmalıdır. İnşaat imtiyazları verilen işletmeler genellikle bu etkileri dikkate

almazlar, ancak korunan alanların yönetiminden sorumlu olanlar, yani yerel yönetimler bu anlamda taviz vermemelidirler.

- Çevresel nedenlerle, korunan bir bölgeye yapılan turist ziyaretlerinin sayısını ve türünü sınırlamak gerekebilir. Bu, giriş ücretleri uygulayarak, verilen giriş izinlerinin sayısını sınırlandırarak ve çekiliş esasına göre kullanılabilir hale getirerek ve erişim elde etmek için gereken süreyi kısaltmayarak ve seyahat maliyetlerini azaltmayarak yapılabilir.
- Yerinde uygun eğitim turistlerin çevreye verdiği zararı azaltabilir.
- Tüm ekoturistler tek tip ilgi alanlarına sahip değildir ve aynı deneyimleri aramazlar. Bu yüzden, korunan alanın çok küçük bir bölümünde bulunan veya yoğunlaşan turistik tesisler, ekoturistlerin büyük bir kısmının ihtiyaçlarını karşılayabilir.

4.1.5. Dünyada ekoturizm

Dünyada ekoturizm aktiviteleri, doğal değerlerini henüz yitirmemiş durumdaki az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaşmıştır. Ekoturizm; Kenya, Nepal, Belize, Costa Rica, Brezilya, Peru, Tanzanya gibi ülkelerde gelişme göstermektedir. Bunun yanı sıra, dünyada birçok ülke ekoturizmin artan önemi karşısında, gelişmesine katkı sağlamaya yönelik çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Birçok ülkede ulusal ve bölgesel ekoturizm birlikleri kurulmuştur (Koçoğlu, 2008). Latin Amerika, Karayipler, Pasifik Adaları, Güneydoğu Asya, Güneydoğu Afrika, Antartika ve Avustralya gibi ülkeler de ekoturizm açısından önemli bölgeler arasında sayılabilmektedir. Bazı ülkeler ise ekoturizme yönelik kaynaklara sahip olmasına rağmen bu alanda gelişme göstermemiştir. Mısır, Cezayir, Irak, Afganistan, İran gibi ülkeler, politik ve sosyal nedenlerden dolayı ekoturizme yönelik fırsatlarını değerlendirerek bu yönde gelişme gösteren ülkelere değildir (Weaver, 1998; Demir ve Çevirgen, 2006, s. 132). Etkin olarak ekoturizm uygulama ve politikaları geliştiren bazı ülkeler aşağıdaki gibidir:

Kenya ve Güney Afrika: 20. yüzyılın başlarında Kenya ve Güney Afrika'da yaban hayatına dayalı turizm sektörü gelişme göstermiştir. Yabancı turistler, Kenya ve Güney Afrika'daki yabani ekosistemlerde yürütülen bu avcılık faaliyetlerine yoğun ilgi göstermiştir. Avcılığın bir spor olarak görüldüğü ve bu alanda çeşitli oyunların da düzenlendiği sistemin zararları açıkça anlaşılmaya başladığında Kenya hükümeti bazı tedbirlere başvurmuştur. 1977-78 yıllarında

ülke hükümeti av sporunu ve av oyunlarına dayalı ‘turizm ticareti’ni yasaklamıştır. Yaban hayatı politikasındaki bu belirgin değişim, yaban hayatı kaynaklarının en iyi şekilde kullanılma anlayışına dayandırılmıştır. Bunun üç farklı etkisi ortaya çıkmıştır: İnsanları yaban hayatının alternatif kullanımları üzerine düşünmeye yoğunlaştırmıştır; oyun parkları, localar gibi mevcut av yapılarının yeni düzene uyarlanmasını sağlamıştır; ülkede kazanç ve istihdamı olumsuz etkilemiştir.

Kenya ve Güney Afrika’da ekoturizmin ortaya çıkışı yukarıda değinilen gelişmelerin yaşandığı döneme dayanmaktadır. Kenya hükümetinin ani politika değişimi üzerine, yaban hayatı turizmi yeni sisteme adapte edilmeye başlanmıştır. Vahşi yaşamın kamera ile görüntülenmesine dayalı safari turları geliştirilmiştir. Tanıtım faaliyetleri ülkenin doğal manzaralarını ve biyoçeşitliliğini vurgulamak üzerine kurgulanmıştır. Tur organizatörleri, ornitolojik geziler ve botanik çalışma turları oluşturmaya başlamıştır. Böylece, Kenya ve Güney Afrika’da yaban hayatını korumak üzerine geliştirilen politikalar ve ekoturizm faaliyetleri yürütülmeye başlamış ve günümüzde de devam etmektedir (Weaver, 2001, s. 89).

1996 yılında, ekoturizmi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarını desteklemek amacıyla Kenya Ekoturizm Derneği adıyla kurulan ve 2006 yılında Ekoturizm Kenya ismini alan bir sivil toplum kuruluşu oluşturulmuştur (ecotourismkenya.org). Sanayi desteğiyle kurulan topluluk, ülkedeki sürdürülebilir turizm ve ekoturizm faaliyetlerini geliştirmek için sorumluluk üstlenmiştir. Toplum, çevre ve yerel halkın refahı açısından Kenya’nın turizmini sürdürülebilir kılma vizyonunu hala sürdürmeye devam etmektedir. Ekoturizm Kenya, ekoturizm kavramını tartışabilecekleri ve bu bilgileri kendi alanlarındaki uygulamaları geliştirmek için kullanabilecekleri bir forumda bireyleri, toplulukları ve kurumsal organizasyonları bir araya getirmektedir (TIES, 2010).

Costa Rica: Costa Rica, ekoturizmi ulusal bir strateji olarak benimseyen ve geliştiren dünyadaki sayılı ülkelerdendir. 1984-90 yılları arasında Costa Rica’da, doğa ve macera turizmi, kongre turizmi, kruvaziyer turizmi ile plaj turizmi öncelik verilen turizm çeşitleriydi.

1995 yılında yapılan bir araştırmada ise turistlerin ziyaret amaçlarının ekoturizm aktivitelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Costa Rica'nın sahip olduğu biyolojik çeşitlilik ekoturizm açısından önemli bir kaynak oluşturmıştır. Tropikal yağmur ormanları, volkanları, mağaraları ve doğal özellikleriyle dünyadaki biyoçeşitliliğin %5 'ine sahiptir. Costa Rica'da ekoturizm, 1980'lerden itibaren hükümetin desteğiyle birlikte gelişmeye başlamıştır. Costa Rica hükümeti 1984'te oteller, havaalanları, seyahat ve araba kiralama acentaları, deniz taşımacılığı alanlarında önemli teşvikler ve vergi indirimlerini içeren bir yasayı kabul etmiştir. 1990'dan sonra ülkedeki turizm gelirleri, diğer sektörleri aşmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin ardından hükümet, ABD ve Kanadalı ekoturistlere 15 milyon dolarlık bir tanıtım kampanyası başlatmıştır (Weaver, 1999).

Brezilya: Geçmişte, Brezilya'daki turizm gelişimi daha çok Rio de Janeiro gibi kıyı bölgelerinde, kentin fiziki doğası ve kültürel kimliğine dayanmaktaydı. Daha sonra Brezilya, karasal ekosistemlerindeki biyoçeşitlilik seviyesine dayanan ekoturizm potansiyeli ile tanınmaya başladı. Bu biyolojik çeşitlilik Amazon, seyrek orman, savana, Atlantik ormanı, pantanel (bataklık), güney alanları ve kıyı bölgesi dahil olmak üzere yedi ana biyomda bulunmaktadır. Bu biyomlardan en iyi bilineni, dünyanın en büyük ormanı olan Amazon'dur. Bölge 1.6 milyon kilometrekare alana sahip olarak ülkenin % 18'ini kaplamakta ve dünyanın tatlı sularının % 20'sini oluşturmaktadır. Ancak, 1970'lerden itibaren, çiftçiler ve madenciler orman alanının onda biri kadarını (Fransa'nın büyüklüğü kadar) tahrip etmişlerdir. Bu durum bölgeyi zamanla hızlı bir ormansızlaşmaya doğru sürüklemiştir.

Brezilya'da ekoturizm, bu ormansızlaşma durumunu yavaşlatmak adına, ormancılık ve madencilik gibi diğer daha tüketimsel arazi kullanım biçimlerine mantıklı bir alternatif olarak benimsenmiştir. Doğa temelli turizmin 1960 yılında Brezilya'da başladığını gösteren kanıtlar olsa da, bu gelişme yeterli düzeyde değildi (Fennel, 2008). 1993 yılında ise Brezilya Ekoturizm Derneği, ekoturizm uzmanları tarafından bir sivil toplum oluşumu olarak

kurulmuştur. Dernek, ekoturizme odaklanan Brezilya'daki ilk ulusal sivil toplum kuruluşu olmuştur (TIES, 2010).

1994 yılında Brezilya Turizm Enstitüsü tarafından bir ekoturizm politika belgesi yayımlanmıştır. Brezilya'nın Ulusal Ekoturizm Politikası Kılavuzunda vurgulanan stratejiler şunlardır (Fennel, 2008, s. 144):

- Ekoturizmi geliştirmek adına birtakım yasal mekanizmaları düzenlenmesi,
- Yasal kontrol ve uygulama mekanizmaları geliştirilmesi,
- Hükümetin tüm seviyelerinde ekoturizm için geçerli olan mevcut yasal mekanizmaların tanımlanması ve değerlendirilmesi,
- Çevre ve turizm kuruluşları ile eyaletler ve belediyeler için yerel gerçeklikle uyumlu düzenlemelerin önerilmesi,
- Ekoturizm gelişimi için kurumlar arası sorumlulukların belirlenmesi,
- Ekoturizm potansiyeli olan alanlara öncelik vermek için belirleyici kriterlerin oluşturulması

Güneydoğu Asya: Güneydoğu Asya'da ekoturizm, turizm endüstrisi içinde hızla büyümektedir. Kamboçya, Myanmar, Vietnam, Tayland, Bangkok, Filipinler gibi ülkelerde geliştirilen ekoturizm faaliyetleri bölgede ön plana çıkmaktadır. Bu ülkelerde, tropik plajlar, kireçtaşı mağaralarında deniz kanosu, sualtı mercan dalışı ve kıyı vahşi yaşamını izleme gibi çeşitli ekotur imkanları bulunmaktadır. Kuzey Tayland'ın tepe kabilesini ziyaret etmek için trekking aktivitesi, Güneydoğu Asya'nın kuzeyindeki en popüler eko-macera deneyimidir. Endonezya ve Malezya'da ise nesli tükenmekte olan orangutanlar bölgedeki ekoturizmin sembolü durumundadır. Güneydoğu Endonezya'daki Komodo Adası'nın, dünyanın en büyük kara kertenkelesi olarak bilinen Komodo ejderine ev sahipliği yapması ve korunması, ekoturizm gelişiminin başka bir modeli olarak tanımlanmaktadır (Weaver, 2001, s. 129).

Avustralya: 1994 yılında Avustralya'da İngiliz Milletler Topluluğu Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan 'ulusal ekoturizm stratejisi'nde, ekoturizmin sunduğu faydaları optimize etmek ve ülkede ekoturizmi geliştirmek için entegre bir yaklaşım benimsenmiştir.

Bu strateji, hükümet, sanayi, koruma grupları, eğitim kurumları ve topluluk gruplarını içeren birçok workshopa, Avustralya halkının da kolektif görüşleriyle katılımını sağlayarak gerçekleştirildiği için bütünüyle ulusal bir belgedir. Stratejinin amacı, sürdürülebilir kalkınma için öncelikli konuların belirlenmesi ve sorunların ele alınmasına yönelik yaklaşımlar önererek ekoturizmin geleceğine yön vermektir. Asıl olarak, politika ve planlama girişimlerini uygulamaya koymaya yönelik adımlar olan çeşitli konulara, amaçlara ve eylemlere odaklanmaktadır. Buradaki hedefler aşağıda verilen başlıklar altında toplanmaktadır:

- Ekolojik sürdürülebilirlik
- Ekolojik sürdürülebilirliğe dayanan entegre bölgesel planlamaya yönelik geliştirilecek stratejik bir yaklaşım
- Doğal kaynakların yönetimi
- Uygun endüstri standartlarının ve akreditasyonunun geliştirilmesi ve uygulanması yoluyla ekoturizmin teşvik edici düzenlemesi
- Altyapı çözümleri
- Ekoturizm etkilerini izleme ve değerlendirme
- Pazarlama
- Endüstri standartları ve ulusal akreditasyon
- Ekoturizm eğitimi
- Yerel halkın katılımı
- Ekoturizm deneyimlerine erişimde fırsat eşitliği
- Canlılık

Bu direktiflerin amacı, Avustralya'yı ekolojik ve kültürel olarak sürdürülebilir bir ekoturizm endüstrisi oluşturmak için harekete geçirmektir. Belgenin geliştirilmesi, Avustralya'daki ekoturizmin gelişmiş durumunu dünyaya göstermede etkili olmuş ve diğer hükümetlerin takip edebileceği bir model sunulmuştur. Bunun üzerine örneğin, Kanada'da, turizmin gelişmesine öncülük eden hükümet ile özel sektör konsorsiyumu ortak çalışmasıyla, gelecek için ekoturizm endüstrisinin temeli olacak benzer bir belge geliştirilmiştir. Yukarıda verilen bilgilerden anlaşıldığı gibi, ekoturizm söz konusu olduğunda, bu sürecin hükümetin genel kalkınma politikası ve stratejisinden geçmesi gerekmektedir (Fennel, 2008, s. 139).

Avustralya'nın ekoturizmdeki bu gelişimi, 1991 yılında kurulan Avustralya Ekoturizm Derneği (EAA) oluşumundan büyük ölçüde faydalanmıştır. 1991 yılında Hint Pasifik Bölgesi Ekoturizm Derneği olarak kurulan örgüt, 1992'de Avustralya Ekoturizm Derneği olarak değiştirilmiş, 2002 yılında ise Ekoturizm Avustralya olarak yeniden adlandırılmıştır (ecotourism.org.au). Kasım 1996'da başlatılan ve dünyanın ilk ulusal ekoturizm akreditasyon programı olan Ulusal Ekoturizm Akreditasyon Programı (NEAP) ile birlikte Avustralya'da ekoturizmin gelişimi hız kazanmıştır. Akreditasyona uygun kuruluşlar; doğa temelli tur şirketleri, bölgesel çevre ile ilgili doğal cazibe merkezleri ve doğal alanlarda konaklama sağlayıcılardır. Bir başka girişim ise Ulusal Doğa ve Ekotur Rehberi Onay Programı'nın geliştirilmesidir. Buradaki temel bileşenler; yorumlama, eğitim, ekolojik sürdürülebilirlik, minimal etki teknikleri, operasyonlar ve farkındalıktır (Weaver, 2001, s. 140).

4.1.6. Ülkemizde ekoturizm

Türkiye ekoturizm açısından en avantajlı ülkeler arasında yer almaktadır. Üç kıta arasında kalan, üç tarafı denizlerle çevrili olan, ormanların geniş yer tuttuğu ve dört mevsimi aynı anda yaşayabilen ülkemiz, nispeten bozulmamış doğal güzellikleri ile Akdeniz çanağında yer alan diğer Avrupa ülkelerine göre ekoturizm açısından şanslı bir ülkedir. Ekoturizmin önemli unsurlarından olan yayla ve çiftlik turizmi gibi kırsal turizme yönelik olarak ülkemizin sahip olduğu değerler de ekoturizmin gelişmesine katkı sağlayacak olan önemli kaynaklardır. Doğal zenginliklerinin yanında, tarihler boyunca farklı kültürlerle ve dinlere ev sahipliği yapmış olması, günümüzde çeşitli kültürel ve tarihi değerlere sahip olmasını da sağlamıştır (Demir ve Çevirgen, 2006, s. 139).

Dünyada kendine geniş yer bulan ekoturizm kavramı ülkemizde de son yıllarda sık sık gündeme gelmektedir, ancak yalnızca yayla turizmi olarak algılanmaktadır. Ancak, ekoturizmi bir bütün olarak ele almak gerekir. Sosyal ve kültürel faaliyetleri içeren, geniş alanlarda birçok aktiviteyi kapsayan bir etkinliktir. Turizm Bakanlığı tarafından alternatif turizm türlerinden biri olarak tanımlanan ekoturizmin alt başlıkları; yayla turizmi, dağcılık ve doğa yürüyüşü, mağara turizmi, av turizmi, kuş gözlemciliği (ornitoloji), bisiklet turları, atlı doğa yürüyüşü, botanik turizmi, su sporları, çiftlik turizmi, foto safari, kamp ve karavan turizmi olarak sıralanabilir (Yürük Özkan, 2003).

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023'e göre, Karadeniz Bölgesinde yer alan Bolu, Zonguldak, Bartın, Kastamonu ve Sinop illerinin yer aldığı bölge; Antalya ilinin iç kesimleri ile Antalya ve Mersin'in birleştiği alanlar ve GAP Koridoru ile Kış Koridorunu birleştiren "GAP Ekoturizm Koridoru" Türkiye'de ekoturizmin geliştirileceği öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir.

Söz konusu bölgelerde doğal kaynakların kullanımında sürdürülebilirlik ilkesine bağlı kalarak biyolojik çeşitliliği korumak ve ekoturizmin yaygınlaşmasını sağlamak hedeflenmiştir. Bu bölgelerdeki doğal kaynakların çeşitlilik göstermesi nedeniyle bu alanlarda; koruma ve kullanma dengelerinin gözetilmesi, doğaya uygun ve yerel mimari özellikleri taşıyan yapılaşma, agro-turizm faaliyetleri, yerel halkın kalkınmasına katkıda bulunacak olan yöresel atölyeler ve markalaşma anlamında önemli görülen geleneksel ürünlerin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar planlanmıştır.

Bu doğrultuda, öncelikli ekoturizm alanı olan bölgelerde;

- Bölge ekonomisinde üretim çeşitliliğini arttırarak ekonomik istikrarın sağlanması,
- Bölgedeki işgücüne yönelik çalışma fırsatlarının oluşturulması,
- Bölgedeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesinin sağlanması,
- Yerel düzeyde ticareti ve sanayiye uyarıcı altyapı yatırımlarının geliştirilmesi,
- Gençlerin ve toplumun eğitimi ile yerelde modernizasyon sürecinin sağlanması,
- Sosyo-ekonomik gelişme konusunda başka seçeneği olmayan yörelerde yerel halk ve turistler tarafından kullanılacak rekreasyonel ve turistik imkanların sağlanması,
- Yerel düzeyde kişisel gelirlerin ve kamu gelirlerinin artması,
- Yerel halka çevre konusunda koruma ve geliştirme bilincinin kazandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması hedeflenmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

Turizm Bakanlığı'nın hedeflediği 2023 yılına yönelik turizm strateji planlamasının günümüzdeki etkilerine bakıldığında, istenilen düzeye henüz ulaşamadığı görülmektedir. Yürütülen önemli projelerin yanı sıra, ekoturizm algısı ve bilinci yayla turizminden öteye

geçememiş durumdadır. Kıyı ve deniz turizminin alternatifi haline gelerek turizm kalitesi ve çeşitliliğinin artmasına katkı sağlaması olumlu iken, doğal bölgelerdeki yapılaşmanın önüne geçilememesi de bu bölgelerdeki tarım alanlarının tahribatına neden olmaktadır.

4.2. Sürdürülebilirlik ve ekoturizm

Sürdürülebilirlik, kavram olarak ilk kez 1972 yılında, Stockholm’de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı’nda uluslararası boyut kazanmıştır. Konferansta çevresel sorunlar uluslararası platformda ilk kez değerlendirilmiş ve Stockholm Çevre Bildirgesi yayımlanmıştır. 1987 yılında yayımlanan Ortak Geleceğimiz adlı raporda ise sürdürülebilirliğin tanımı şöyledir: "İnsanlık, gelecek kuşakların gereksinimlerine cevap verme yeteneğini tehlikeye atmadan, günlük ihtiyaçlarını temin ederek, kalkınmayı sürdürülebilir kılma yeteneğine sahiptir." 1992 yılında ise Brezilya’da gerçekleşen Rio Konferasında; “doğal sermayeyi tüketmeyen, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanaklarını elinden almayan, ekonomi ve ekosistem arasındaki dengeyi koruyan, ekolojik açıdan sürdürülebilir nitelikte olan ekonomik kalkınma” olarak yapılan tanım sürdürülebilir kalkınmayı ifade etmektedir.

Sürdürülebilir anlayış, toplumun ve çevrenin, bugününe ve geleceğine saygı duyan bir yaklaşımdır. Eğer ki; bugün var olan, yarın var olacağı zarar vermeyecek şekilde var oluyorsa sürdürülebilirlikten söz edilebilir. Tekeli’ye göre sürdürülebilirlik insan topluluğu ve çevresinin oluşturduğu ekosistemin gerçekleştirmesi gereken bir koşuldur. Gilman’a göre sürdürülebilirlik, “toplumun, ekosistemin ya da devam eden herhangi bir sistemin, kendi bağımlı olduğu ana kaynakların tükenmesi nedeniyle çökmeden, belirsiz bir geleceğe dek işlevini sürdürmesidir.” Ruckelshaus’a göre ise “ekolojinin en geniş sınırları içinde ekonomik büyümenin ve kalkınmanın karşılıklı etkileşim ile sağlanacağı ve zaman içinde korunacağı doktrindir”. (Özmehmet, 2008).

1992 Rio Çevre Zirvesi’nde, sürdürülebilir bir dünya ve çevre adına ortaya konan kriterlerin, diğer disiplinlerde olduğu gibi turizme de uyarlanması sonucunda ‘ekoturizm’ kavramı yaygınlaşmaya başlamıştır. Çevrede olumsuz etkiler yaratmadan, doğadan yararlanma yöntemlerinin geliştirilmesi ve kültürel değerlere zarar vermeden yerli halkın turizm faaliyetlerinden yararlanmalarının sağlanması şeklinde özetlenmiştir. Günümüzde ekoturizmin genel tanımı; "yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına

alan, bunun yanısıra yerel halkların ekonomik kalkınmasına destek olurken, sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözetin bir yaklaşım ya da tavır" olarak kabul edilmektedir (Ekoturizm Derneği).

Turizm sektörünün sürdürülebilirliği, turizme kaynaklık eden yerel ve bölgesel alanlara özgü kültürel ve doğal değerleri koruyarak kullanma yaklaşımıyla gerçekleşebilir. Ekoturizm, doğaya dayalı alternatif turizm endüstrisinde hızla büyüyen bir bölümdür ve sürdürülebilir turizmin bir biçimi olarak görülmektedir. Sürdürülebilir turizmde temel olan; doğal alanların ve kırsal bölgelerin gelecekteki turizm alanları olarak, turizmin olumsuz çevresel etkilerinden korunması ve turistlerin çevresel sorunlarla karşılaşmadan doğa içinde turizm aktivitelerine katılmasıdır. Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesinde idari yönetimlere, özel sektörlere, gönüllü kuruluşlara ve tabii ki bireylere düşen görevler söz konusudur (Özbey, 2002).

Ekoturizm birçok açıdan minimalliği tercih eden ve sürdürülebilir hedefler çerçevesinde şekillenen yaklaşımlara sahiptir. Kitle turizminde olduğu gibi devasa yapılara, büyük yerleşkelere ihtiyaç duyulmamakta; maddi kaygısı yüksek, büyük yatırımlar gerektirmemektedir. Ekoturizmde yerellik ve yerelin korunması ön plandadır. Küçük gruplarla yapılan ekoturizm seyahatlerinde, ziyaret edilen bölgelerdeki yerel kültürler ve doğal çevre, bir rehber eşliğinde deneyimlenmektedir. Ekoturizmin bu yaklaşımı, yerel değerlerin korunmasına ve sürdürülebilir gelişmenin desteklenmesine yardım etmektedir. Yerel halk ekoturizm süreçlerinde doğrudan yer alarak ekonomik faydayı da doğrudan hissedebilmektedir. Yerel halk ve ekoturist arasındaki mutualist ilişkinin sürdürülebilirliği için kesin bir tavırla ekoturizmin ilkelerinden taviz verilmemesi gerekmektedir. Bölgenin ekosisteminin hassasiyetle korunması, ekolojik dengenin zarar görmemesi, doğanın bilinçsiz kullanımından kaçınılması, mevcut kapasitelerin aşılmaması, alanında uzman rehberler tarafından yönlendirilme, bitki ve hayvan türlerinin yaşam alanlarına müdahale edilmemesi gibi sürdürülebilirliği doğrudan ilgilendiren durumlar ekoturizmin hassasiyet gerektiren noktalarıdır (Wood, 2002).

4.3. Kozan ilçesinin genel özellikleri

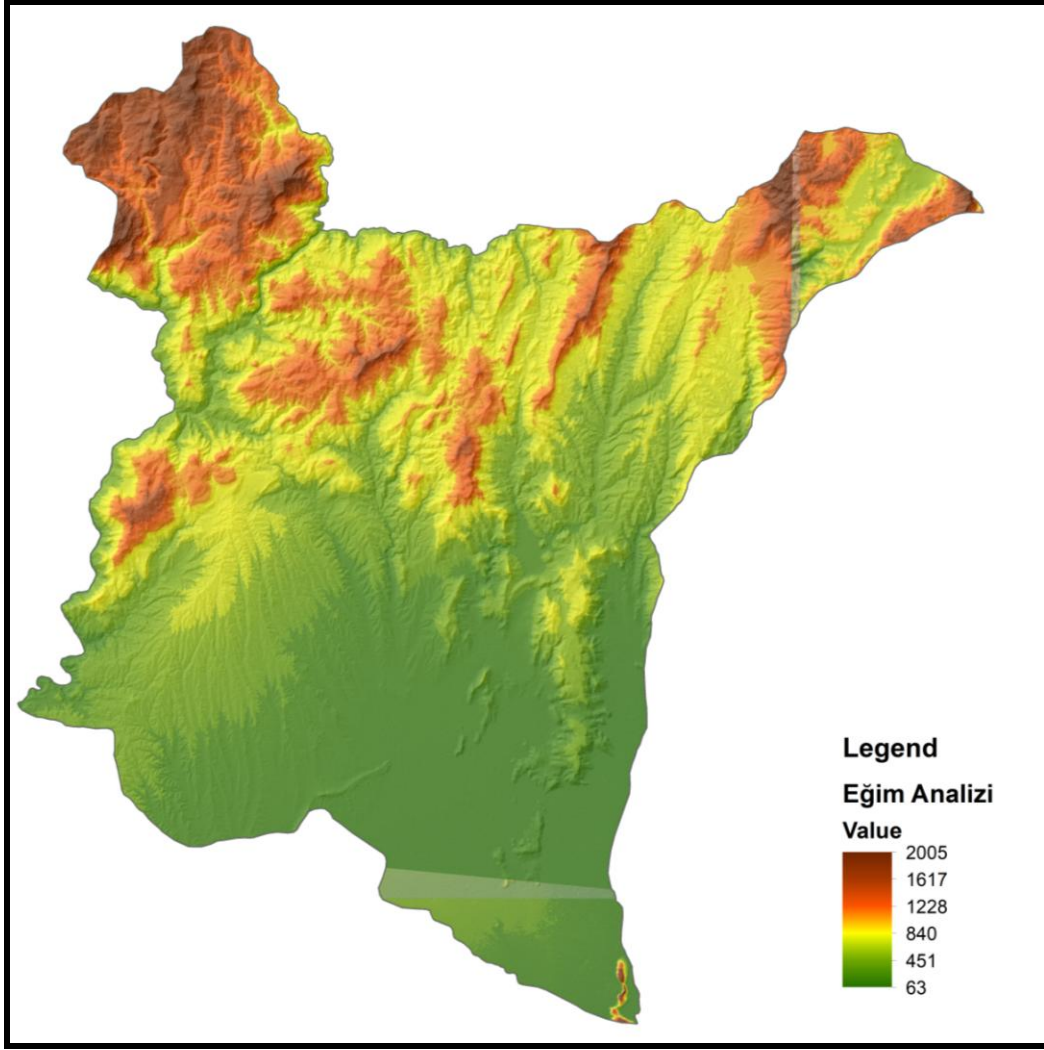
Adana'nın Kozan ilçesi, Çukurova'nın en eski yerleşim yerlerinden biridir. Tarihsel öneminin yanı sıra, sosyo-ekonomik çerçeveden bakıldığında yerel düzeyde merkez özelliği gösterebilen bir niteliğe sahiptir (Çukurova Kalkınma Ajansı, 2015).

4.3.1. Coğrafi ve doğal özellikleri

Kozan ilçesi, Akdeniz bölgesinin Adana bölümünde, Adana ilinin bir ilçesi olarak yer almaktadır. Adana'nın şehir merkezine yaklaşık 70 km uzaklıkta bulunan ilçenin, denizden yüksekliği 125m'dir (Yüce, 2001, s. 17) (Şekil 4.5.). İlçe, Adana'nın ilçeleri arasında en büyük yüzölçümüne sahip ilçesidir. Kozan ilçesinin yüzölçümü 1690 km²'dir (Kozan Belediyesi).

İlçede genel olarak Akdeniz iklim özelliği görülmekle birlikte, ilçenin dağlık kesimlerinde karasal iklim hakim olmaktadır. Akdeniz iklimine bağlı olarak yazların sıcak ve kurak geçmesi, sıcaklık ortalamasının 40 °C'nin üzerine çıkması sebebiyle, ilçe sakinleri yaz aylarını çevredeki yaylalarda geçirmektedirler. Bu anlamda yaylacılık ve yayla alanları Kozan'da önemli yere sahiptir. Kış aylarında ise poyraz görülmekte ancak ilçe şiddetli soğuğa maruz kalmamaktadır. İklimine uygun olarak bitki örtüsü makidir. Narenciye ürünleri ilçede sık görülmekte ve çam, okaliptus, zeytin, zakkum gibi bitki türlerine rastlanmaktadır (Yüce, 2001, s. 20).

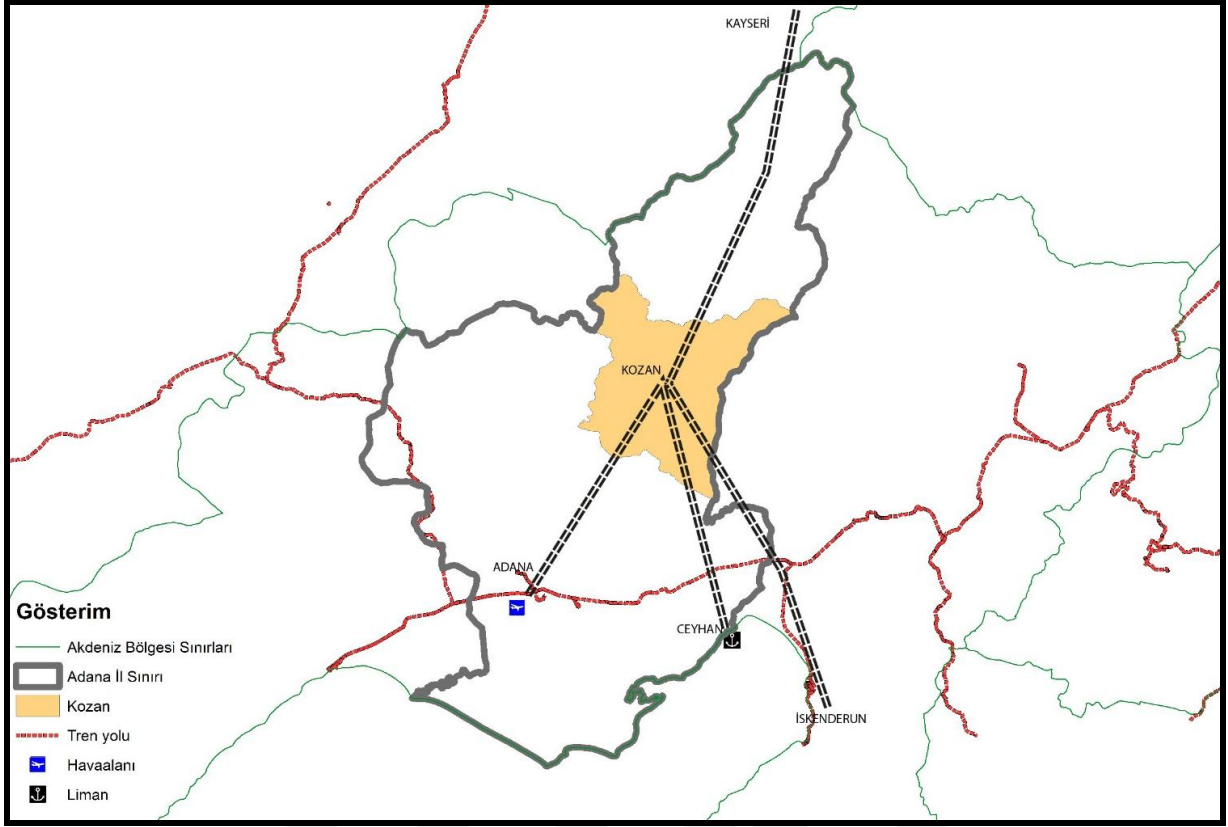
Kozan'ın batısında Seyhan Nehri, doğusunda ise Sunbas Çayı ilçenin sınırlarını oluşturmaktadır. Ahmet Cevdet Çamurdan'ın (1973) kitabında yer alan bilgilere göre, ilçenin içinden geçen Kilgen Çayı, batısındaki Deliçay ve onun ilerisindeki Karapınar çayı da önemli akarsulardandır. Bunlardan Kozan Çayı olarak da bilinen Kilgen Çayı'ndan yararlanılarak zamanında portakal bahçeleri yapılmış ve üzerinde ilçe ihtiyacının karşılanması için 6-7 tane un değirmeni kurulmuştur (Çamurdan, 1973, s. 4). İlçede doğal bir göl bulunmamaktadır. Ancak Kilgen Çayı üzerine kurulmuş olan Kozan Baraj Gölü 1973 yılında hizmete açılmıştır (Yüce, 2001, s. 23).

Şekil 4. 5. Kozan'ın yükselti analizini gösteren harita

4.3.2. Ulaşım imkanları

İlçeye ulaşım yalnızca kara yolu ile sağlanmaktadır. Adana'ya 65 km uzunluğunda kara yolu mevcuttur Kayseri'ye ulaşımı sağlayan kara yolu da bulunmaktadır. İlçede hava ve deniz yolu ulaşımı olmamakla birlikte, 90 km uzaklıktaki Yumurtalık ilçesinden ve 135 km uzaklıktaki İskenderun Limanı'ndan deniz yolu ulaşımı yapılabilmektedir. Hava yolu ulaşımı ise Adana'nın havalimanından sağlanmaktadır. Kozan'a en yakın demir yolu ağı Ceyhan'da bulunmaktadır (Kozan gezi rehberi, 2015) (Şekil 4.6.).

Şekil 4. 6. Kozan'ın ulaşım imkanlarını gösteren harita

4.3.3. Nüfus ve ekonomik özellikleri

Ülkemizde bilimsel anlamdaki ilk nüfus sayımı 1927 yılında gerçekleştirilmiştir. Adana ilinde yapılan nüfus sayımlarıyla ilgili ulaşılan ilk belgeler de cumhuriyet dönemine aittir. Bu sayımda, Adana nüfusu 227.735 iken Kozan'ın nüfusu 26.686 olarak belirlenmiştir. 1927-1935 yıllarında Balkanlardan göç eden Türklerin bir kısmının bölgeye yerleşmesiyle nüfusta artış yaşanmıştır. 1935-1985 yılları arasında beş yılda bir yapılan nüfus sayımlarında Kozan'ın toplam nüfusunda düzenli artışlar görülmüştür. Kozan barajının hizmete açılmasıyla 1970-1975 döneminde sulu tarıma geçilmiş ve 1975-1980 yıllarında tarımın etkisiyle nüfusla birlikte refah düzeyinde de artış görülmüştür. 1985-1990 yılları arasında ise düşüş yaşanmıştır. Bunun nedeni; İmamoğlu'nun, Kozan'dan ayrılarak Adana'nın ilçelerinden biri haline gelmesidir (Kara, 2004, s. 58).

2000 yılına gelindiğinde, nüfus sayımına göre Kozan'ın nüfusu, merkezde 85.173 ve köylerde 56.101 olmak üzere toplamda 141.274 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu da 1927 sayımlarından itibaren nüfusun 5 kat arttığını göstermiştir . Bu artışın en önemli sebebi ilçeye yapılan

göçlerdir. Kozan'ın verimli tarım alanlarına sahip olması ve bu alandaki gelişmeler zamanla kentin göç alarak nüfusunun artmasına neden olmuştur (Yüce, 2001, s. 26). Günümüzde ise Adana Valiliği'nin resmi internet sitesinde yer alan bilgiye göre ilçe nüfusu 130.495'tir (T.C. Adana Valiliği).

İlçe nüfusu geçmişte olduğu gibi günümüzde de mevsimlere göre değişkenlik göstermektedir. Bunun nedeni iklim özellikleridir. Bugün hala Kozan halkı yaz sıcaklarından bunalarak civardaki yaylalara göç etmekte ve yaz aylarını yaylalarda geçirmektedir. Bu da Kozan'ın merkezinde yaz aylarında ciddi oranda nüfus azalmasına neden olmaktadır.

İlçe nüfusunun eğitim durumuna bakıldığında, 2000 yılı nüfus verilerine göre okur yazar oranının %89.6 olduğu görülmektedir. İlçe, Çukurova Üniversitesi'ne bağlı yüksekokulu ve 2009 yılında açılan fen lisesiyle çevre il ve ilçelerden de eğitim göçü almaktadır.

Kozan'ın en önemli ekonomik faaliyeti tarımdır. Günümüzde tarım alanında, Türkiye genelinde olduğu gibi ilçede de gerileme görülmekle birlikte, tarım sektörünün ekonomideki payı büyüktür. Verimli tarım alanlarına sahip olan ilçede, besicilik faaliyetleri de tarımın gelişmesinde etkili olmuştur. Tahıl ve narenciye üretimi önemli yere sahiptir. Geçmiştekine nazaran pamuk üretimi ise oldukça azalmıştır. Tahıl, narenciye ve pamuğun yanısıra; soya, mısır, susam, yer fıstığı, zeytin, sebze ve meyve üretimlerine devam edilmektedir (Yüce, 2001, s. 68).

İlçe ekonomisinde sanayinin payı düşüktür. Küçük ölçekli sanayi kuruluşlarının yanı sıra tarım ürünlerine dayanan orta ölçekli az sayıda sanayi kolu bulunmaktadır. Bu kuruluşlar ilçedeki mevcut iki sanayi sitesinde yer almaktadır.

Kozan'da bal üretimi ve arıcılık faaliyetleri ülke genelinde önemli yere sahiptir. Türkiye'deki bal üretiminin %40'ını ilçe tek başına karşılayabilmektedir. Kozan'da, 1350 adet arıcılık işletmesinde, 202.000 kovandan 3.600 ton bal üretilmektedir (Kozan gezi rehberi, 2015).

4.3.4. Tarihsel süreci

Kozan yerleşkesinin isim tarihçesine bakılırsa; Ahmet Cevdet Çamurdan'ın 1973 basım tarihli kitabında yer alan bilgilere göre, Kozan'ın ilk ismiyle ilgili çeşitli bilgiler mevcuttur. Sis;

Hititler zamanında Siyam, Romalılar devrinde ise Sisiyon olarak anılan Kozan'ın eski adıdır (Çamurdan, 1973, s. 46). Sis adı, Türkçesi geniş anlamına gelen, Asurice Kasis kelimesinin zamanla Sis'e dönüşmesiyle, tahminen MS 300 tarihinde ortaya çıktığı düşünülmektedir. Diğer yandan, Romalıların Sales adını verdikleri şehrin zamanla Sis olarak anıldığı, ayrıca bir Rum büyüğü olan Salis'in isminden Sis'e dönüşmüş olabileceği söylenmektedir. Çamurdan (1973) bu bilgilerin ardından kişisel görüşünü, "Bu şehre milattan çok önce Eti Türkleri ve Ermeniler gelmiştir. ...Zannederim ki, Türkçe Sis, duman demek olduğuna göre çok sisli olan bu havaliye Sis adı, eski Türkler tarafından verilmiştir." şeklinde ifade etmiştir (s. 26).

Tarihte Sis, Sision, Sisium isimleriyle anılan Kozan, birçok medeniyetin yerleşim merkezi olmuştur. MÖ VIII. yüzyıla ait bir Asur kaynağında, Asur kralı tarafından cezalandırılan Sisu adındaki bir derebeyinin bu bölgede yaşadığı bilgisi yer almaktadır. Kozan tarihi hakkındaki en eski belge olduğu bilinen bu Asur Kraliyet belgesinden öğrenilen Sisu isminin, zamanla Sis olarak anılan Kozan ile özdeşleştiği düşünülmektedir (Sayar, 2004, s. 34).

Sis bölgesinin Kozan adını alması, 1865 yılında bu yörede Kozan sancağı kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Oğuzların Üçok koluna mensup bir Türkmen aşireti olan Farsakların soyundan geldiği düşünülen Kozanoğulları, bu bölgede 204 yıl hüküm sürmüştür. Sancağın adının, Kozanoğulları ailesinin isminden geldiği kabul edilmektedir. Ancak, 1923 yılına kadar şehir merkezinde Sis adı kullanılmaya devam etmiştir (Kütük, 2013, s. 4).

Çukurova'nın verimli topraklarında bulunan Kozan ilçesinin tarih sahnesindeki yerine bakarken, Çukurova'nın yerleşme tarihi kapsamında ele almak gerekmektedir. Çünkü Kozan tarihteki önemini kazanıncaya dek, özellikle ilk çağlarda Çukurova tarihiyle eş zamanlı gelişmelere tanıklık etmiştir. Paleolitik çağa kadar inen yerleşme kalıntılarının bulunduğu bölge tarihte Kilikya olarak anılmaktadır. Tarih öncesine ait bu yerleşmelerin birçoğu günümüze ulaşmamıştır. Buna rağmen, yapılan kazı çalışmalarıyla bölgedeki birçok ovada tarih öncesine ait yerleşim bulgularına rastlanmaktadır (Ertunç, 1991, s. 18).

Birçok medeniyet için yerleşim merkezi olan Kozan ve çevresi, M.Ö. XV. yüzyılda Arzava Krallığı'nın, MÖ XI. yüzyılda Hitit İmparatorluğu'nun, MÖ VI. yüzyılda Medlerin ve Perslerin, MÖ 1115'te de Asurluların hakimiyeti altına girmiştir (Çamurdan, 1973, s. 55). Asur kralı Esarhaddon, MÖ 679'da Kilakku olarak anılan ve Çukurova'nın eski ismi olan

Kilikya adının kaynağı olduğu tahmin edilen bu bölgeye sefer düzenlemiştir. Bu seferin amacı, yörenin demir ve gümüş gibi zengin maden kaynaklarını kontrol altına almaktır. Zaten, takas yoluyla ticaret yapılan bu dönemde Asur tüccarları, Çukurova buğdaylarına karşılık ödemelerini kalay çubuklar ile yapmışlardır (Yurtsever, 2007, s. 8).

MÖ 333'te Büyük İskender'in eline geçen bölge, onun ölümüyle Selefkosların hakimiyetine girmiş ve bu dönemde Mısır'da egemen olan Ptolemaios hanedanı ile Selefkiler arasındaki mücadelelere sahne olmuştur. MÖ 66-64 yılında Pompeus tarafından Roma İmparatorluğu'na bırakılmıştır. Bu dönemde, Roma İmparatorluğu'nun Kilikya eyaletine bağlı olarak, büyük bir merkez olan ve bugünkü adıyla Anavarza olarak bilinen Anazarbos'ta varlığını sürdürmüştür. MS 395'te ise Bizans İmparatorluğu bu bölgede egemen olmuştur (Halaçoğlu, 1979, s. 820).

Kozan'ın (Sis) İslam idaresine girmesi, Emevi halifesi Abdülmelik zamanında Çukurova bölgesinin fethedilmesiyle gerçekleştiği tahmin edilmektedir. İlk İslam akınlarının daha önceden VII. yüzyıl başlarında (yaklaşık olarak 638) yapıldığı bilinmektedir. Türklerin yöreye ilk yerleşmeleri ise iskan yoluyla olmuştur (Halaçoğlu, 2004, s. 42).

Bölgenin hakimiyeti, X. yüzyıl itibariyle Rumlara geçmiştir. XI. yüzyıl sonlarında Selçuklular ve daha sonra Haçlılar yöreye egemen olmuştur. XII. yüzyılda Konya Selçuklularının eline geçen bölgede, Kilikya Ermeni Prensi ile Bizans İmparatorluğu arasında mücadeleler yaşanmıştır. Bu mücadelenin sonucu olarak yörede Kilikya Ermenileri hüküm sürmüştür. Kilikya Prensi II. Leon döneminde Ermenilerin yönetim merkezi Anavarza'dan Sis'e taşınmıştır. 1200 yılında II. Leon tarafından büyük bir katedral yaptırılmıştır. Böylece bölge, Tarsus'tan sonraki önemli bir ruhani merkez haline gelmiştir. Aynı dönemde, şehir kalesi Ermeniler tarafından yenilenmiş ve bazı ilaveler yapılmıştır.

Çukurova Bölgesi'ne Türklerin ilk yerleşmeleri 1071 yılında Malazgirt Zaferi ile gerçekleşmiştir. Süleyman Şah zamanında, Oğuz boylarının bölgeye yerleştirilmesiyle Türkleşme başlamıştır. 1097'de başlayan Haçlı Seferleri sonunda Çukurova'da kurulan Ermeni Prensi, 1364 yılında sona ermiştir. Bu dönemde papa tarafından II. Leon'a taç giydirme töreni yapılmıştır.

XIV. yüzyılda Mısır Memlükleri ve bağlı Türkmenlerin Yüreğir kolundan olan Ramazanoğulları, Çukurova ve Kozan yöresine hakim olmuştur. Yavuz Sultan Selim'in Mısır

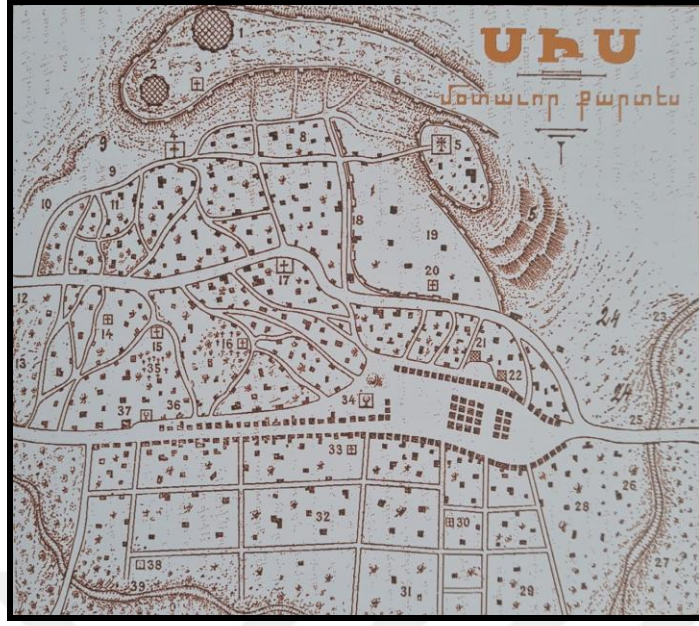
seferi sırasında Ramazanoğullarına son vermesiyle Çukurova bölgesi 1517 yılında, Osmanlı topraklarına katılmış, Kozan (Sis) ve çevresi de Osmanlı hakimiyetine girmiştir. 1919 yılına kadar Osmanlı egemenliğinde bulunan bölge, Sis, Adana ve Tarsus şehirleriyle sancak halini almıştır (Kütük, 2004, s. 135).

Osmanlı zamanında, hüküm sürülen her yöre için detaylı tahrir defteri hazırlanırdı. Osmanlı hakimiyetine girince Kozan için de bir anlamda kütük bilgisi olan tahrir defteri çıkarılmıştır. Böylece, devletin gücünün en küçük birimlere kadar hissettirilmesi amaçlanmıştır. Ancak XVII. ve XVIII. yüzyıllarda devletin uzun süren savaşlar içinde olması bu otoriteyi sarsarak, Anadolu’da olduğu gibi Çukurova’da da aşiretlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kozanoğulları bölgeye hakim olan aşiretlerden en büyüğü ve en önemlisidir. Osmanlı arşivlerinde yer alan bazı kaynaklarda Kozanoğlu adının geçmesi, zamanla bu aşiretlerin devlet tarafından da resmen tanındığını göstermektedir (Kütük, 2013, s. 5).

Kozanoğlu Beyliği’ne son verilip, Osmanlı’nın bölgeye yeniden egemen olmasıyla, yörede Türkler ve Ermeniler bir arada ilişkilerini sürdürmüşlerdir. I. Dünya Savaşı sonrasında Kozan ve çevresi bir yıl iki ay süreyle Fransız ve Ermenilerin işgalinde kalmıştır. 2 Haziran 1920 yılında yeniden Türk egemenliğine kavuşmuştur. Bu tarihten sonra Sis adı Kozan olarak değiştirilmiştir. 1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne gönderilen milletvekillerinden biri de Kozan’dan Mareşal Fevzi Çakmak olmuştur (Kütük, 2004, s. 136).

Kozan, cumhuriyetten önce Adana vilayetine bağlı bir sancaktır. Cumhuriyetin ilanıyla sancakların il olması kanunla kabul edilmiş ve Kozan sancağı artık vilayet olmuştur. 1923 yılındaki seçimlerde Kozan vilayetinden, hakimlik görevinde bulunan Ali Şadi Çelik ile daha önce Kadirli’de ve Kozan’da yüzbaşı olarak görev yapan Ali Saip Ursavaş milletvekili olarak seçilmişlerdir (Yurtsever, 2010, s. 391).

Kozan, 1926 yılına kadar il olarak kalmıştır. 1926 yılı içerisinde, o dönemde Kozan’a bağlı olan Kadirli, Feke, Saimbeyli kazalarından bazı köyler dağıtılarak çevredeki il ve ilçelere bağlanmıştır. Böylece Kozan vilayetinin sınırları küçültülmüştür (Şekil 4.7.). Birtakım siyasi sebeplere dayandığı düşünülen bu durumun sonucunda, 1926 yılındaki bir meclis oturumunda Kozan’ın vilayetliği düşürülerek kaza yapılmıştır (Çamurdan, 1973, s. 120).

Şekil 4. 7. 1900’lü yıllarda Kozan krokisi (Kütük, özel arşivi)

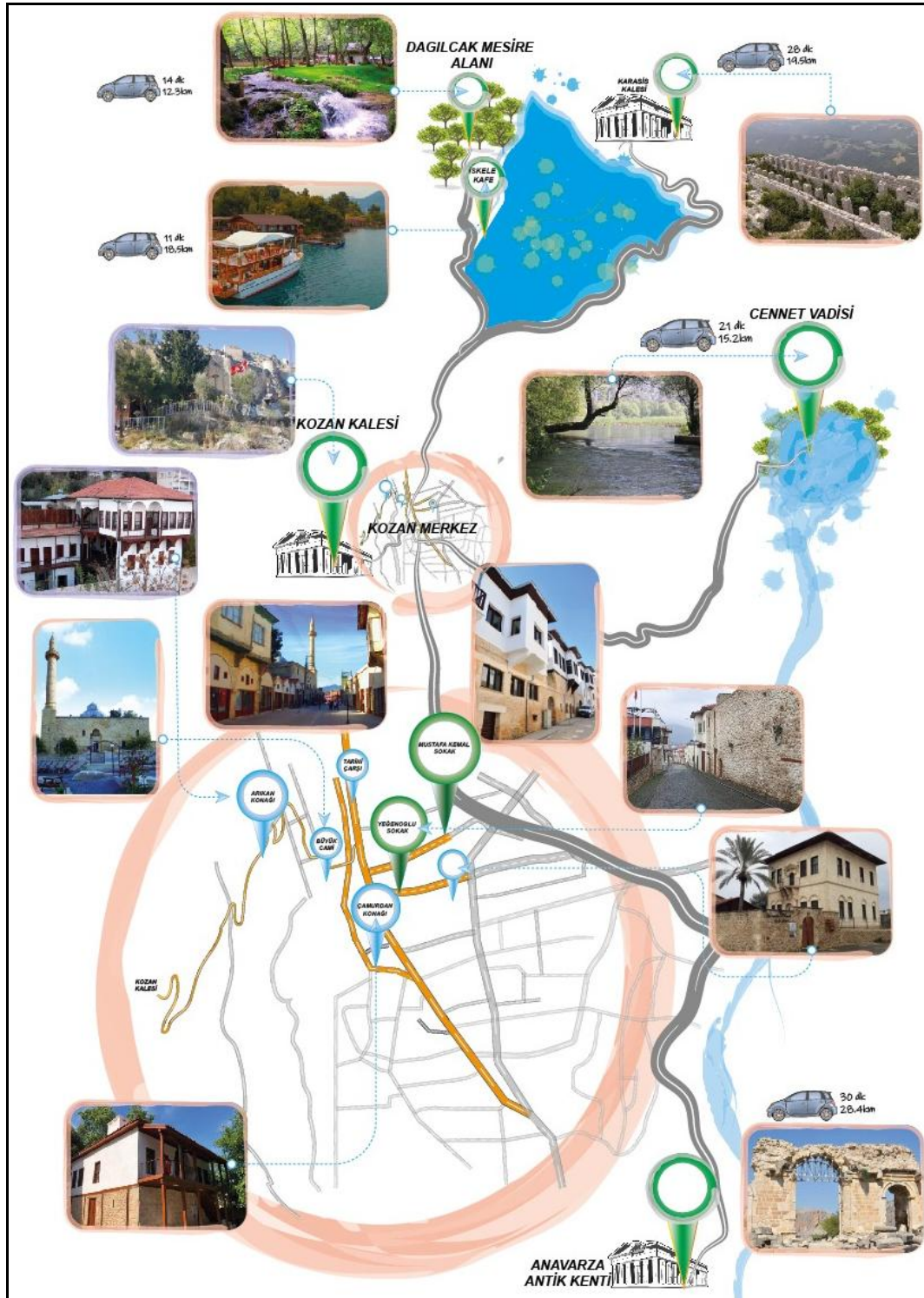
4.3.5. Yerleşim düzeni ve mimari özellikler

Kozan’ın ilk yerleşim planı 1950 yılında Y. Mimar Orhan Ersan tarafından hazırlanmıştır. İlk plandan sonra dört plan daha kayıtlara geçmiştir. 1969 yılında Y. Mühendis Mimar M. Ali Topaloğlu tarafından ikinci; 1977 yılında İller Bankası tarafından üçüncü ve 1981 yılında yine İller Bankası tarafından hazırlanan dördüncü imar planları mevcuttur. 1986 yılında onaylanan son imar planı ise, Y. Mimar Bülent Berksan tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıda anlatılan yerleşim planlarından ikincisine göre, Kozan’daki ilk yerleşimler kale eteğinde başlamıştır. Sis Kalesi’nin kuzeydoğu etekleri Kozan’ın kuruluş yeridir. Zamanla kalenin kuzeyine doğru bir yayılma alanı oluşmuştur. Güneyde, Kadirli ve Adana yolunu takip eden yayılım, merkezde doğu-batı yönünde gelişmiştir (Yoğurtçuoğlu ve Taşkınısı, 2004, s.96).

Farklı dönemlerde çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan Kozan ve çevresinde, bu dönemlerin ürünü olan, anıtsal ve sivil mimari örneği pek çok yapıya rastlamak mümkündür. Kent silüetinin en belirgin unsuru olan Kozan Kalesi, kalenin eteğinde yer alan Büyük Manastır kalıntıları, Kozan barajına bakan Karasis Kalesi, Memlûklerden kalan önemli eserler arasında yer alan Hoşkadem Cami, Çukurova’da bulunan üç önemli tarihi köprüden biri olan Kozan Köprüsü, çarşı bölgesindeki tarihi bedesten ve Ayşe Hoca Mahallesi’nde yer alan

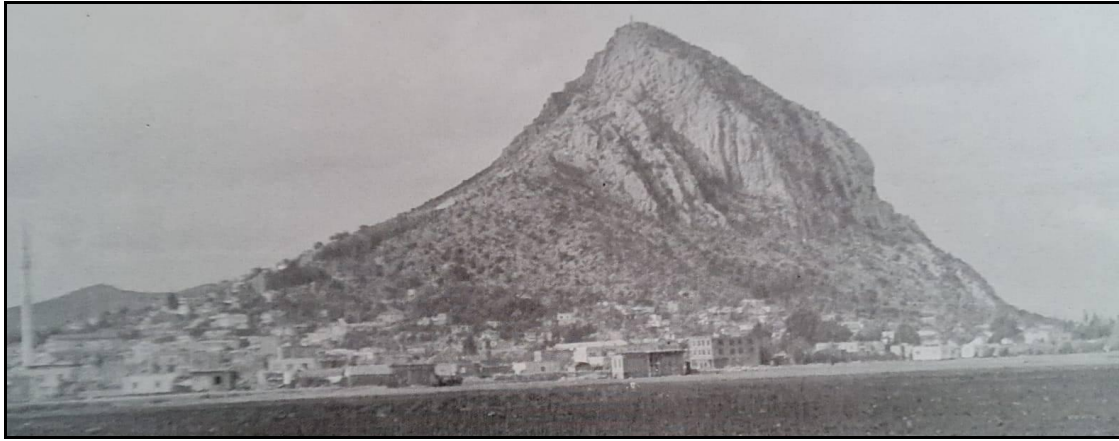
Anavarza Antik Kenti ilçenin başlıca anıtsal yapılarını oluşturmaktadır. 19. ve 20. yüzyıllara dayanan sivil mimarlık örneklerine ise genellikle kalenin eteğinde gelişmiş olan tarihi doku içerisinde rastlanmaktadır (Kahya, 2004, s. 99). Yaverin Konağı, Gökçelik Konağı, Muhtar Hacı Konağı gibi önemli konaklar başlıca sivil mimari örnekleridir (Şekil 4.8.).

Kozan (Sis) Kalesi: Dik bir tepe üzerinde, iki grup halinde inşa edilen kale Asurlular dönemine aittir. Güney ve kuzey yönlü iki kale grubu bir sur ile bağlanır. 44 adet kule ve burcu olan kalede, gizli geçitler ve su ihtiyacını karşılamak için büyük sarnıçlar bulunmaktadır. Erzak, cephane depoları ve sığınak olarak kullanıldığı tahmin edilen mahzenler mevcuttur. Kale grubunun güney kısmında bir de iç kale yer almaktadır (Sevgen, 1960, s. 222).

Sis Kalesi olarak da bilinen Kozan Kalesi, Çukurova'nın en önemli kalelerinden biridir. Amfiteatro şeklinde inşa edilen kale, Ermeni Krallığı döneminden izler taşımaktadır. Kaledeki alçak surlar Tarsus Kalesi örnek alınarak yapılmıştır (Yüce, 2001, s. 105).

Çukurova'yı çevreleyen dağ kaleleri zincirinin dördüncü halkasını oluşturan Kozan Kalesi'nin çevre uzunluğu 5-6 kilometre civarındadır. Anavarza'ya uzaklığı 36 kilometredir. Kalenin güney kısmından Akdeniz'e hakim bir görüntü vardır (Şekil 4.9.).

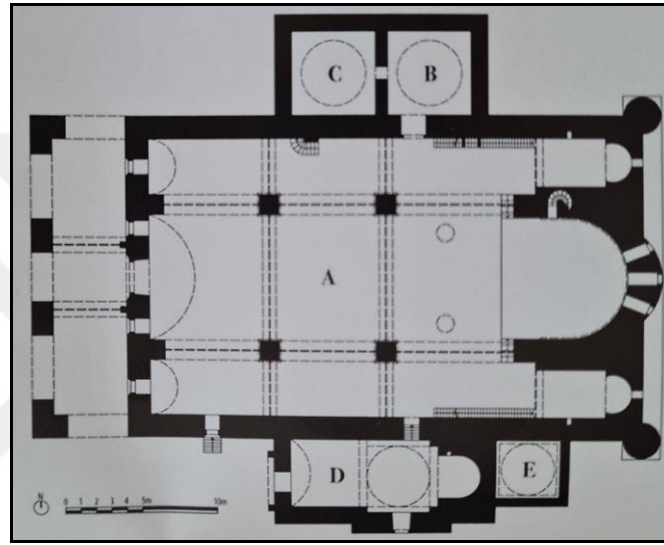
Şekil 4. 9. Kozan kalesine bakış (Kütük, özel arşivi)

Kalenin eteğinde, Kozan şehrinin doğusunda ikinci bir sur bulunmaktadır. Bu sur, Ermeni katokiğusluğuna merkezlik yapan kilise ve kilseye ait kütüphane, misafirhane, keşiş odalarını çevreleyerek, dış tehditlerden korumak amacıyla inşa edilmiştir (Sevgen, 1960, s. 223).

Karasis Kalesi: Kale, Kozan'ın ilçe merkezinden 15 kilometre mesafedeki Kozan Barajı'nın kuzeyinde bulunan yüksek bir tepede yer almaktadır. Yapımının 2300 yıllık bir tarihe dayandığı zannedilmektedir. Selefkoşlar dönemine ait olan kale, aynı dönemdeki benzerlerine göre günümüze ulaşan en iyi durumdaki eserdir. Kozan Kalesi'nin gözetleme alanı içerisine

girmektedir. Kalede, iç ve dış surlar, sarnıçlar, üç katlı askeri bina ve halkın saray diye nitelendirdiği bir yapı bulunmaktadır (Uygur, 2006, s. 54).

Manastır: Kilikya Manastırı olarak bilinen ve günümüzde yıkılmış durumda olan manastır Ermeni Kralı Hetum tarafından yaptırılmıştır. Yapımında Ayasofya'nın örnek alındığı söylenen manastırın (Şekil 4.10.) bir benzerinin de Erivan'daki Açmıyazın olduğu bilinmektedir (Çamurdan, 1973, s. 29).

Şekil 4. 10. Manastır'ın planı (Kütük, özel arşivi)

Kozan Kalesi'nin doğu eteklerinde bulunan manastırın, Ermeni Krallığı döneminde Sis'in başkent olması sebebiyle burada inşa edildiği düşünülmektedir. Manastır Ermeniler için en kutsal üç mekandan ilkidir. Erivan'daki Açmıyazın katogigosluğu ve Van'daki Ahdamar katogigosluğu, önem sırasında Kilikya Manastırı'ndan sonra gelmektedir. Bunun nedeni, Kafkaslardan Çukurova'ya gelen Ermenilerin kutsal emanetlerini Kozan'a getirmeleri ve katogigos ailesinin Kozan'da yaşamasıydı (Kütük, 2012, s. 9).

Çevresinde kalın surları olan ve yaklaşık yüz dönümlük arazi üzerine kurulan manastırda; Ermeni din adamlarının yetiştirildiği 400 kişilik papaz okulu, papaz lojmanları, büyük bir kilise, hamam ve 66 adet oda bulunmaktadır (Şekil 4.11.). Manastırda, belirli zamanlarda pelesenk yağı töreni yapılmıştır. Kozan dağlarından toplanan çeşitli bitkilerin kutsal altın kazan içerisinde Aziz Gregor'un sağ eliyle kaynatılmasından elde edilen yağa pelesenk yağı denmekteydi. (Kütük, 2012, s. 10).

Şekil 4. 11. Manastır ve külliyesi 1890'lı yıllar (Kütük, özel arşivi)

Manastırın başındaki son görevli olan Yağışe Efendi, 2 Haziran 1920 tarihinde Kozan'daki diğer Ermenilerle birlikte, kutsal emanetleri de yanına alarak buradan ayrılmıştır. Yağışe Efendi manastırın anahtarlarını, Kozan'ın hükümet temsilcisi olan Mutasarrıf İhsan Bey'e teslim etmiştir. Yağışe Efendi vedası sırasında üzüntü içinde olduğunu dile getirerek: "Muhterem beyler ve efendiler, biz artık gidiyoruz. Bir daha dönüşümüz olmayacaktır. Bu manastır bir mabettir. Burasını ya bir cami yapınız yahut bir mektep ve hastane gibi bir hayır müessesesine tahsis ediniz. Memleketiniz için çok hayırlı olur." demiştir. (Çamurdan, 1973, s.31).

Yağışe Efendi'nin bu tavsiyelerine uyulmayarak, manastır 1950 yılına kadar boş bırakılmıştır. 1950'li yıllarda yerel yöneticiler tarafından yıktırılmıştır (Şekil 4.12.). Dönemin belediye başkanı olan Dede Akçalı ile yakınlığı bilinen Zühtü Hacıağaoğlu'ndan aktarılan bilgiye göre, Dede Akçalı en büyük hatasının manastırı yıktırmak olduğunu dile getirmiştir. Manastır yıkılmadan önce ise Kozan'a Ermeni turistlerin kabileler halinde inanç turizmi için geldikleri anlatılmaktadır (Kütük, 2012, s.16).

Günümüzde eğitim vermeye devam eden Kozan Lisesi'nin, Arap Caminin ve Kozan mezarlığının yapımları sırasında manastırdan sökülen taşların kullanıldığı bilinmektedir.

Şekil 4. 12. Manastırın yıkılmasından sonra çekilmiş bir fotoğraf (Kütük, özel arşivi)

Manastırın yüksek bahçe duvarları ve kilisenin apsisinin kalıntıları dışında neredeyse hiçbir şey günümüze ulaşmamıştır. Böylece, Yağışe Efendi'nin tavsiyesine uyulmayarak, Kozan'ın inanç turizmi açısından ülkemizin sayılı merkezlerinden olması fırsatı kaçırılmıştır.

Kozan Köprüsü: Çukurova bölgesinde üç önemli tarihi köprü bulunmaktadır. Bunlardan ilki Adana şehir merkezindeki, Seyhan Nehri üzerinde bulunan Taş Köprü'dür. Bu köprü batıdan gelen İpekyolu güzergahını Ortadoğu'ya bağlamaktadır. İkinci önemli köprü Ceyhan Nehri üzerindeki Misis Köprüsü'dür. Kilgen Çayı üzerine kurulmuş olan tarihi Kozan Köprüsü ise Çukurova'daki en önemli üçüncü köprü olma niteliğindedir (Şekil 4.13.).

Kozan Köprüsü, Toros Dağları ile Çukurova'nın birbirine bağlandığı stratejik bir konumda yer almaktadır. Çukurova'da yaşayan Türkmenler yaylalarına göç edebilmek için zamanında bu köprüyü kullanmışlardır. Göç güzergahı üzerinde bulunan bu köprünün batısında kalan yol, günümüzde halk arasında hala Göçyolu olarak isimlendirilmektedir (Kütük, 2009, s. 8).

Tarihi Kozan Köprüsü'nün kimler tarafından yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, köprünün kemer şekli ve kilit taş sistemine bakıldığında Roma dönemine ait olduğu arkeologlar tarafından söylenmektedir. Zaman içinde birçok değişiklik geçirmiş olan köprünün günümüzde sekiz kemeri mevcuttur. Büyük bir kısmının toprak altında kaldığı bilinen köprünün bugünkü haliyle uzunluğu elli metre, yüksekliği on metredir.

Şekil 4. 13. 1960’larda Kozan köprüsünün Kozan kalesinden görünümü (Kütük, özel arşivi)

Köprü’nün son tamirâtı sırasında bir kitabe eklenmiş ve bu kitabe tarihçi yazar Abdurrahman Kütük tarafından 2009 yılında keşfedilmiştir. Kitabenin zamanla tahrip olmasıyla okunması güçleşmiş fakat, 1776 yılına ait olduğu ve üzerinde besmele yazısı ile lale figürü olduğu tespit edilmiştir (Kütük, 2009, s.10).

Günümüzde köprü restore edilmiş ve trafiğe kapatılmış haldedir. Köprü’nün kuzeyinde Atatürk Parkı bulunmaktadır. İlçedeki en büyük park olan ve halkın uğrak yeri olan Atatürk Parkı ile köprü’nün bütünlük içerisinde olmadığı görülmektedir. Doğru uygulamalar ile köprü’nün tarihi önemini yansıtmaya ve bölgeyi canlandırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Hoşkadem Cami: Hoşkadem Cami, ilçedeki Aşağı Çarşı ve Yukarı Çarşı olarak adlandırılan sokakların kesişim noktasındaki meydanda yer almaktadır. 20. Yüzyılda geçirdiği tamir ve yenilenmeden sonra Hamidiye Cami olarak da anılmaktadır. 1449 yılında Memlüklü sultanı Seyfeddin Çakmak’ın beylerinden olan Emir Abdullah Hoşkadem tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı sultanı II. Abdülhamit zamanında ise büyük çapta yenilenmiştir (Çam, 2010, s. 341).

Cami, giriş kapısı ve cephesi ile Memluk dönemi mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Dikdörtgen plana sahip olup, ulu camiler sınıfında yer almaktadır. Kesme taştan yapılmış olan caminin az sayıda penceresi bulunmaktadır. Giriş kapısına on basamaklı merdivenden çıkılarak ulaşılmaktadır. Caminin kuzeydoğu kısmında tek şerefeli minaresi görülmektedir (Şekil 4.14.).

Caminin kare planlı orta kısmındaki büyük kubbe, dört kalın paye ile taşınmaktadır. Çapraz tonozlu yan bölümler, büyük kemerler ile orta bölüme açılmaktadır. Kible duvarının ortasında kalan mihrabın önündeki bölüm, ortadaki büyük kubbeden daha küçük olan ikinci bir kubbe ile kapatılmıştır (Çamurdan, 1973, s. 13).

Caminin orta kısımdaki büyük kubbe üst üste yapılmış iki kubbe şeklindedir. Üstteki kubbe, alttakinden daha büyük ölçüdedir. Bu yapı biçiminin orijinal olmadığı, orta kısımdaki büyük kubbenin üzerinde muhtemelen bir aydınlık feneri olduğu ve sonradan feneri kapatmak amacıyla eklenti yapıldığı düşünülmektedir (Çamurdan, 1973, s. 14).

Eser, 1890 yılında büyük çaplı bir onarım geçirmiştir. Bu onarımla Memlük plan özelliklerini kısmen kaybetse de esas ölçüler korunmuştur. Kuzey kapısı ve mihrabının hem kitabeleri hem kemer özellikleri kuzey ve güney duvarlarına çok dokunulmadığını göstermektedir. Caddeye dayanan doğu duvarında bir genişleme olmadığı fakat yıpranan bazı kısımların yenilendiği anlaşılmaktadır. Yenilemenin en çok hissedildiği bölüm minaredir. Minarenin kapısından şerefe bindirmelerine kadar tümüyle 19. yüzyıl Osmanlı batılılaşma anlayışının ürünü olduğu görülmektedir (Çam, 2010, s. 342).

Şekil 4. 14. Cami'nin eski tarihli bir fotoğrafı (Kütük, özel arşivi)

Bedesten: Hoşkadem Cami'nin doğu kısmında Kadirli Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 30.07.2004 tarih ve 35 sayılı kararı ile bedestenin yer aldığı parseller kentsel sit alanı olarak belirlenmiştir.

Bedestenin batı ve kuzey cephelerinde birer tane olmak üzere toplam iki girişi bulunmaktadır. Batı cephesindeki ana girişi, sivri kemerli bir niş içerisinde basık kemerli bir kapıdır. Kapı üzerinde yer alan mermer yazıtta, 1902 yılında Hacı Ali tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Kuzey cephedeki giriş kapısı ise ana girişten daha küçüktür.

Dikdörtgen planlı bedestenin dış duvarlarında batı cephesinde kesme taş, kuzey cephesinde kaba yonu taş kullanılmıştır. Dış duvarların kalınlığı 60 cm'dir. Bedesten içerisinde 18 adet dükkan mevcuttur. Batı cephesindeki ana giriş kapısı bu dükkanların olduğu bir orta yola açılmaktadır. Bu aksın etrafında sıralanan dükkanların üzeri sivri beşik tonozlarla örtülüdür ve çift kanatlı ahşap kapılarla bu yola açılırlar. Bedestenin batı cephesinde üç adet dükkan bedestenle bir bütün olarak inşa edilmiş ancak girişleri bağımsız halde bulunmaktadır. Bu dükkanlar direkt yapının yer aldığı Kadirli Caddesi'ne açılmaktadır (Gök, 2006, s. 20).

Yapı genel olarak özgünlüğünü korumakla beraber, 1998 Ceyhan depreminde yapının ana tonozlarından biri yıkılmıştır. Uzun süre kullanılmaması nedeniyle de yıpranma ve bozulmalar yaşanmıştır. İlçenin önemli anıtsal yapılarından biri olan tarihi bedesten, günümüzde bakım çalışmalarıyla birlikte koruma altında bulunmaktadır.

Anavarza Antik Kenti: Anavarza Antik Kenti, Adana'nın Kozan ilçesine bağlı Dilekkaya Mahallesi'nde yer almaktadır. Kozan'ın şehir merkezine 20 kilometre, Adana'ya 55 kilometre mesafededir.

Günümüzde restorasyon ve kazı çalışmalarının yürütüldüğü antik kentte, taç kapının restorasyonu bitmiş durumda olup, kısa sürede tarih turizmine kazandırılması amaçlanmaktadır.

Anavarza'nın ismi, Yunancada Anazarbon; Latince Anazarbos ve Anazarba; Ermenicede Anavarz ve Anazarp; Süryanicede Anazarba, Frenkçede ise Naversa şeklinde kullanılmaktadır. (Halaçoğlu, 1979, s. 831).

Günümüzde, Anazarbos adıyla da bilinen Anavarza Antik Kenti, MÖ I. yüzyılda Kilikya krallığına bağlı bir yerleşim birimidir. Asıl önemini Romalılar zamanında kazanan Anavarza,

Roma döneminin olimpiyat oyunlarına sahne olmuştur. Dönemin tarım ve ticaret alanında da önemli yere sahiptir (Yurtsever, 2010, s. 18).

MS 6. yüzyılda meydana gelen büyük bir deprem ile kent ciddi hasara uğramıştır. İmparator Justinianus şehri tekrar inşa ettirmiştir. Bunun üzerine, Anavarza bir süre Justinianapolis olarak anılmıştır (Yüce, 2001, s. 108).

Bizans İmparatorluğu'nun önemli bir sınır şehri olan Anavarza, bir süre sonra Arapların eline geçmiştir. O dönemde şehre Aynızerbe adı verilmiştir. Harun Reşit zamanında kentte birçok onarım çalışması yapılmıştır (Çamurdan, 1973, s. 44).

Haçlılar döneminde kale ve şehir tekrar onarılarak kullanılmıştır. 11. yüzyılda ise bölgede Küçük Ermenistan Krallığı egemen olmuştur. 15. yüzyılda Ramazanoğulları egemenliğine giren kent daha sonra Osmanlı topraklarına katılmıştır (Yüce, 2001, s. 108).

Anavarza, dünyanın ilk çift şeritli yoluna sahip olma özelliği taşımaktadır. Kentin giriş kapısı bu çift şeritli caddeye açılmaktadır. Cadde etrafında 5000 sütun olduğu tahmin edilmektedir. Bu da hiçbir antik kentte görülmeyen bir büyüklüğe işaret etmektedir. Anavarza Kalesi'nde bulunan kilise en erken kilise örneklerinden biridir. Anadolu'da yer alan üç önemli amfityatrodan en büyüğü Anavarza'da bulunmaktadır. Kentteki su yolları ise (Şekil 4.15.) mimari ve mühendislik açısından en görkemli antik kent su yolu örneğidir (Gülşen, 2019).

Şekil 4. 15. 1910'lu yıllardaki Anavarza su kemerleri (Kütük, özel arşivi)

Anavarza Antik Kenti, 2014 yılında UNESCO dünya mirası geçici listesine alınmıştır. Yaşamını Anavarza'da sürdürdüğü bilinen Dioscorides'in o döneme ait kitabı tıp literatüründe yer almaktadır. Dioscorides'in kitabı dünya mirası listesindeki kriterlerden dokuzuncu ve onuncu kriteri sağlayan dünyadaki belki de tek örnek olma özelliğine sahiptir (Yüceer, 2019).

Yaverin Konağı: İlçedeki en önemli sivil mimarlık yapılarından biri olan konak, Kozan Kalesi'nin doğu eteğinde yer almaktadır (Şekil 4.16.). Yaverin Konağı olarak bilinen bu konağın yakın zamanda ismi değiştirilerek Arıkan Konağı olmuştur. Ancak halk arasında hala Yaverin Konağı olarak anılmaktadır. Günümüzde restorasyon çalışmalarının ardından konaklamaya ve restoran olarak kullanıma uygun durumdadır.

19. yüzyılın sonlarında yapıldığı bilinen konağın ilk sahibi Mıdırıkyan Kirkor'dur. Kirkor'un Yaver lakabıyla bilinmesi sebebiyle konak, Yaverin Konağı olarak söylenegelmiştir. 1915 tarihli tehcir kararına tabi tutulmayan Kirkor, aynı yıl vefat etmiştir. Bunun üzerine mirasçıları tarafından konak başka kişilere satılmıştır. 2004 yılında ise Kozan belediyesi tarafından kamulaştırılarak yenileme çalışmaları başlatılmıştır.

Şehre oldukça hakim konumda, geniş bir arsa üzerinde bulunan konağın ana bölümü alanın ortasına yerleştirilmiş, güney ve kuzey kısımlar avlu ve bahçe olarak değerlendirilmiştir. Avlunun yüksek doğu duvarına yuvarlak kemerli iki büyük kapı yapılmıştır. Bu kapılardan biri haremlük diğeri selamlık olarak kullanılmıştır. Günümüz kullanımında ise bu kapılardan biri restoran bahçesine diğeri otel odalarına çıkılan kısma açılmaktadır.

Konağın birinci katı L plan tipinde olup, uzun kısım batı duvarı boyunca kuzey-güney doğrultusunda tek kat halinde planlanmıştır. Bu kısım mutfak, kiler gibi işlevler için kullanılmıştır. Buranın düz damı birinci katın terası şeklindedir. Avluyu ve bahçeyi ortadan kesen asıl yapı ise üç katlıdır. Alt kat depo ve ahır, birinci kat misafirlerin ağırlandığı oda, en üst kat ise ev sahiplerinin kullanımına uygun odalar ve eyvanlardan oluşmaktadır (Çam, 2010, s. 366).

Konağın zemin katı tamamen kesme taş, birinci katta ise dış duvarlar taş, iç mekan bölücü duvarlar bağdadi olarak yapılmıştır. Kesme taş merdivenle ara kattaki yarı açık sofaya çıkılmaktadır. Sofadan da ahşap merdivenle son kata ulaşılmaktadır. Üst katta sofanın iki

tarafında avluya bakan açık çıkma ve sokağa bakan kapalı cumba yer almaktadır. Sofanın avluya bakan kısmı ahşap direklerle ahşap kemerlere bağlanmıştır. Üst katın tavan ve yer döşemeleri tamamen ahşaptır. Sokak cephesinde kapalı çıkma ahşap payandalarla desteklenmiştir. Konağın çatısı kiremit örtülü olup, kırma çatı biçimindedir (T.C. Adana Valiliği, 2008, s. 318).

Şekil 4. 16. Konak ve çevresinin 1930’lu yıllardaki görünümü (Kütük, özel arşivi)

Gökçelik Konağı: Hacıuşağı mahallesinde bulunan konak, ilçenin güneybatısında yer almaktadır. 1929 yılı tapu kayıtlarına göre yapının belgelenebilen ilk sahibi Hasanoğlu Rüştü Gökçelik’tir.

Yapı, ahşap karkas sistem ile diktörgen planlı kagir duvarlar üzerinde inşa edilmiştir. Geniş bir parselde, kuzeydoğu-güneybatı yönünde konumlandırılan konağın, güneybatı yönünde büyük bir bahçesi bulunmaktadır. Sokaktan geçilen kemerli bir kapı ile yapının avlusuna ulaşılmaktadır. Yapı geçen yıllar boyunca büyük ölçüde yıpranmış ve pek çok özgün mekanı yok olmuştur (Boğa, 2012, s.14).

Muhtar Hacı Konağı: Konak, 1903 yılında Muhtar Hacı Abdurrahman Ağa tarafından yaptırılmıştır. Yaklaşık 120 yıllık bir tarihi olan konağın duvarları kesme taştan zemin döşemesi ve çatı taşıyıcısı ahşap malzemeden yapılmıştır. Bodrum, zemin ve 1.kat olmak üzere 3 kattan oluşmaktadır. Zemin kat ve 1.kat ahşap merdiven ile bağlanmıştır. Bodrum kata içeriden bir bağlantı bulunmamakta, avludan açılan bir kapı ile dışarıdan girilebilmektedir (Gürel, 2006).

Kuzey cephede bulunan giriş kapısı taş konsollar üzerindeki taş sütunlar ve bir kemerle süslenmiştir. Kemerin hemen üstünde yer alan, taş konsollar üzerinde bulunan yarım daire biçimli balkona çıkılan kapı taş kemerli bir portal ve üçgen alınlıkla süslenmiştir. Bu taş bezemeler konağın en önemli özelliğini oluşturmaktadır.

Günümüzde Akdağ Hurmalı Konak ismiyle bilinen yapı restorasyon geçirerek, restoran işlevi yüklenmiştir. Konağın şu anki sahibi Amir Akdağ ile sağlanan görüşme esnasında, Amir Akdağ, eşi Doktor Devrim Söğüt Akdağ'ın, Muhtar Hacı Konağı'nı çocukluğundan beri beğendiğini ifade etmesi üzerine almaya karar verdiğini ve 3 yıl içinde de restorasyon aşamalarının tamamlandığını belirtmiştir. Konak günümüzde, 500 metrekare alanda, 150 kişiye aynı anda hizmet edebilen cafe ve restoran olarak kullanılmaktadır.

4.3.6. Bölgenin turizm potansiyeli

Cumhuriyetin ilk yıllarında (1923) il olan Kozan, 1926'da Adana'ya bağlanarak ilçe olmuştur. Günümüze kadar, ilçenin ekonomik gelişimi daha çok tarım faaliyeti ve buna bağlı sanayi kolları üzerinden ilerlemiştir. Kozan'ın ekonomik faaliyetleri içerisinde turizmin en az öneme sahip olduğu görülmektedir. Ancak, Kozan ve çevresinde birçok kavim yaşamış ve kültürlerini bu topraklarda yaşatmışlardır. Hititlerden Osmanlı'ya kadar pek çok medeniyetin sentezine bu bölgede rastlamak mümkündür. Bu sayede Kozan, tarih turizmi açısından önemli bir potansiyeli sınırları içerisinde barındırmaktadır. Tarih turizmi potansiyelinin yanı sıra, sahip olduğu doğa özellikleri de dikkat çekmektedir. Yerel halkın, günümüzde hala sürdürdüğü yaylacılık geleneği doğa turizmine yönelik, Kozan Barajı göl turizmi ve su sporlarına, Dağılcak Doğal Parkı ve çevresi doğa yürüyüşleri ve dağ sporlarına yönelik büyük imkanlar sunmaktadır (Yılmaz, 2004, s.87).

Kozan için uygun ekoturizm önerileri geliştirilirken daha önce yürütülen çalışmalar incelenmiştir. Doğa Koruma ve Milli Parklar Bölge Müdürlüğü tarafından Adana ili için hazırlanan mevcut bir doğa turizmi master plan taslağı bulunmaktadır (2011). Bu taslakta, Adana il genelini ve tüm ilçeleri kapsayan ekoturizm önerileri geliştirilmiştir. Ancak detaylı incelendiğinde Kozan ilçesine yeterince yer verilmediği görülmektedir. İlçenin sahip olduğu birçok değer göz ardı edildiği düşünülmektedir. Kozan ilçesi yalnızca Dağılcak, Horzum

yaylası ve Kozan Barajı ile çalışma kapsamına alınmıştır. Ancak, ilçenin sahip olduğu daha pek çok özelliğiyle ön plana çıkması gerektiği düşünülmektedir.

T.C. Orman Genel Müdürlüğü tarafından ülke genelinde on dokuz farklı ekoturizm rotası belirlenmiştir (2020). Adana'nın da içinde olduğu on yedi ilde ekoturizm yönetim planının hazır bulunduğu belirtilmektedir. Bu gelişmenin tez çalışması açısından da olumlu olabileceği düşünülse de Adana özelinde yalnızca Aladağ ilçesinin Meydan yaylasına ekoturizm alanı olarak yer verilmiştir. Bu durumda ekoturizm faaliyetlerinin yaylacılık ile sınırlı kaldığı düşünülmektedir. Ancak, değerlendirilmesi gereken birçok potansiyel alan mevcuttur. Detaylı planlamalar ve akılcı çözümler eşliğinde, Kozan ilçesinin de resmi kurumlarca belirlenen ekoturizm rotalarına dahil edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kozan ilçesi, fiziki konumu itibarıyla de bölgede avantajlı durumdadır. Adana'nın il haritasına bakıldığında Kozan'ın haritada merkezi bir noktada geçiş güzergahı üzerinde bulunduğu görülmektedir (Şekil 4.17.). Bu durum Kozan'ın turizm açısından olanaklarını arttırmaktadır. Kozan'ın batı tarafında, ilçeye yaklaşık bir saat uzaklıkta bulunan Aladağ ilçesinin iklim özellikleri kış turizmine elverişli durumdadır. Kozan'ın kuzey yönünde bulunan Fekke, Saimbeyli, Tufanbeyli ilçeleri ise kış turizmine uygun ve aynı zamanda yaylacılık faaliyetlerinin gerçekleştiği ilçelerdir. Bu ilçeler doğa turizmi için elverişli durumdadır. Kozan'ın güney yönünde yaklaşık 90 km uzaklıkta bulunan Yumurtalık ve 120 km mesafedeki Karataş ilçeleri su sporları ve deniz turizmi açısından elverişlidir. Kozan'a yaklaşık iki saat uzaklıktaki Pozantı ilçesinde yer alan Beledik Tabiat Parkı doğa turizmi açısından ilgi görmek ve kamp alanı olarak kullanılabilir. Tarihi Varda Köprüsü'yle öne çıkan Karaisalı ilçesi, Kozan'ın batı yönünde iki saat mesafede yer almaktadır. Kozan ilçesinin sınır komşularından olan Ceyhan ilçesi, BOTAŞ boru hattı ile tanınan bir ilçe olup, aynı zamanda tarihi değere sahip yapılar barındırmaktadır. Karaisalı, Çukurova, Sarıçam, Seyhan ve Yüreğir ilçeleri ise Adana'nın merkez ilçeleridir.

Adana il merkezine 70 km mesafede bulunan Kozan ilçesi anlaşıldığı üzere konumu itibarıyla de turizm potansiyeline sahip ve gelişmeye açık durumdadır. Merkezi noktada bulunması nedeniyle, kısa mesafede kış turizmi ve yayla turizmi olanağına ulaşılmakta, yine kısa sürede deniz turizmi ve su sporları için elverişli bölgelere ulaşım sağlanmaktadır. Bu sebeple Kozan ilçesi, Adana il haritası üzerinden oluşturulabilecek bir turizm rotası için konaklama merkezi olmaya uygun konumdadır.

Şekil 4. 17. Adana il haritası üzerinde Kozan ilçesinin avantajlı konumu

4.4. Sözel görüşme analizi

Kozan’da yaşayanların ilçedeki yaşam tecrübelerinden yararlanmak ve ilçede uygulanabilecek turizm alternatifleriyle ilgili fikirlerini almak amacıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, ilçede kanaat önderi olarak tanınan farklı meslek gruplarından kişilerle 08.12.2020 ile 23.12.2020 tarihleri arasında, önceden randevu alınarak ve katılımcıların tercihinine bağlı olarak yüz yüze veya online şekilde görüşmeler tamamlanmıştır. Sorular önceden hazırlandığı ve belirli bir sırayla sorulduğu için yapılandırılmış görüşme şeklinde yöneltilen soruların cevapları detaylı olarak not edilmiş ve daha sonra cevaplar içerik analizi uygulanarak değerlendirilmiştir. Tez çalışmasına katkı sağlamak amacıyla görüşmeyi kabul eden 22 kişiden; 10’u kadın, 12’si erkektir. Katılımcıların yaşları 19 ve 56 yaş aralığında değişmekte olup meslek grupları ise Tablo 4.3.’teki gibidir.

Aynı zamanda katılımcılar arasında; kaymakam, belediye başkanı, belediye başkan yardımcısı, ilçenin kent konseyi başkanı, kent konseyi üye ve yönetim kurulu üyeleri, sivil toplum kuruluşu temsilcileri yer almaktadır.

Katılımcıların ilçe ile bağlarını ve ne kadar süredir ilçede yaşadıklarını gösteren bilgiler Tablo 4.4.’te sunulmaktadır.

Tablo 4. 3. Görüşme yapılan katılımcıların meslek grupları

Meslek Grubu	Kişi Sayısı
Uzman Hekim	3
Mimar	2
Akademisyen	2
Eczacı	2
Öğretmen/Okul müdürü	3
Mimarlık öğrencisi	1
Şehir plancısı	1
Tıp öğrencisi	1
Avukat	1
Esnaf	1
Veteriner	1
Diş hekimi	1
Gazeteci	1
Kamu yöneticisi	1

Tablo 4. 4. Katılımcıların ilçe ile bağıını gösteren tablo

Katılımcı Numarası	Kozan'da doğup büyüdüüm....yıldır Kozan'da yaşıyorum	Kozanlı değilim ama....yıldır Kozan'da yaşıyorum	Başka şehirde yaşıyorum ama Kozanlıyım....yıl Kozan'da yaşadım.	Kozan'da doğup büyümedim ama Kozanlıyım....yıldır Kozan'da yaşıyorum
K1	41			
K2	42			
K3	42			
K4	40			
K5	15			
K6	17			
K7				25
K8	30			
K9	15			
K10			20	
K11	27			
K12	30			
K13	38			
K14			18	
K15	25			
K16	26			
K17		5		
K18	38			
K19	41			
K20		3		
K21	32			
K22		28		

*Sayılar, katılımcıların kaç yıldır Kozan'da yaşadıklarını göstermektedir. Her sayı ait olduğu sütun başlığındaki noktalı olarak bırakılan boşluğa getirilerek okunmalıdır.

Kozan'ı, ilçede yaşayanların gözünden tanımak, anlamak ve ilçenin turizm potansiyeliyle ilgili değerlendirmelerini öğrenmek amacıyla sorulan sorulardan ilkinde; ilçenin simge değerlerini ve bunlardan hangilerinin öncelikli korunması gereken değerler olduğuyla ilgili düşünceleri sorulmuştur. Tablo 4.5. 'te bu görüşlere yer verilmiştir. Buna göre, katılımcıların çoğunluğu Kozan'ın en önemli simge değerinin Kozan Kalesi olduğunu ve Kozan Kalesi eteğindeki tarihi dokunun bütün olarak ele alınarak öncelikli korunması gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca, katılımcıların tamamı Kozan'ın simgesi olarak değerlendirdikleri yerleri birkaç kez ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 4. 5. Katılımcıların Kozan'ın simge değeri ve öncelikli korunması gereken değerleriyle ilgili görüşlerine göre oluşturulan tablo

Katılımcı Numarası	Kozan Kalesi	Kale eteğindeki tarihi doku	Hoşkadem Cami	Aşağı ve Yukarı Çarşı	Arıkan Konağı (Yaverin Konağı)	Hurmalı Konak	Mustafa Kemal Paşa Sokak	Karasis Kalesi	Anavarza Antik Kenti	Tarihi Roma Köprüsü	Kilikya Manastırı	Kozan Lisesi Binası	Devlet Hastanesi Eski Binası	Dağlıcak Tabiat Parkı	Kozan Barajı	Atatürk Parkı	Yaylalar	Bucak Cennet Vadisi	Σ
K1	X														X				2
K2	X											X	X						3
K3	X								X	X									3
K4	X				X					X	X			X	X	X			7
K5	X								X	X				X	X		X		6
K6	X		X	X	X														4
K7	X				X			X	X										4
K8	X				X									X					3
K9	X								X					X					3
K10	X																		1
K11	X			X				X											3
K12	X				X	X				X									4
K13	X	X								X							X		4
K14	X	X	X																3
K15	X	X	X	X			X			X									6
K16	X		X	X															3
K17	X			X										X					3
K18	X							X	X	X				X					5
K19		X	X		X					X									4
K20	X		X	X	X				X										5
K21	X	X	X					X	X		X				X		X	X	9
K22	X	X								X									3
Σ	21	6	7	6	7	1	1	4	7	9	2	1	1	6	4	1	3	1	176

Katılımcıların, ilçe tarihinde önemli rolü olduğunu düşündükleri olaylar ve bu olaylara ait kent mekanları şöyledir:

- ✓ 9 katılımcı, Kurtuluş Savaşı yıllarında Hoşkadem Cami civarında yaşanan olayları ve oradaki bir fırında Türklerin öldürüldüğüyle ilgili bilgilerini paylaşmıştır.
- ✓ 8 katılımcı, Kozan'ın kurtuluşunun ve kurtuluş günü olan 2 Haziran'ın öneminden bahsetmiştir. Bu konuda 2 numaralı katılımcının aktardıkları şu şekildedir: *“Fransızların işgali sırasında yeterli asker yokmuş. Bizim askerler keçilerin boynuzlarına mum bağlamışlar. Fransızlar bunu uzaktan görünce ellerinde meşaleyle gelen askerler sanıp kaçmışlar.”*
- ✓ 7 katılımcı, Kilikya Manastırı'nın yıkılmasının ilçe tarihindeki önemini değerlendirmiştir. Bu konuda 2 numaralı katılımcı şunları aktarmıştır: *“Manastırın taşları sökülürken anneme, Kozan Lisesi öğretmenleri; ‘bunu ancak siz engellersiniz çocuklar’ demişler ve annem arkadaşlarıyla beraber manastırın yıkılmasını önlemeye gitmiş. Tabi orada bir dirençle karşılaşmış öğrenciler. Maalesef engel olamamışlar.”*
- ✓ 3 katılımcı, Kurtuluş Savaşı sırasında Ermenilerin Kozan'ı ve manastırı terk etmelerine değinmiştir.
- ✓ 2 katılımcı, Kozan'ın Ermeniler için dini bir merkez olduğu dönemlerde manastırda ‘pelesenk yağı’ yapılmasının döneminin en önemli olaylarından olduğunu anlatmıştır. Bu konuda 4 numaralı katılımcının aktardıkları şu şekildedir: *“Manastır’da o dönem pelesenk yağı çıkarılıp vaftiz yapılmış. Hac merkezi olduğu biliniyor eskiden. Altın kazanda kaynatılmış pelesenk yağı, kazanın kapağını da en yüksek nağış yapan açarmış. Yani dönemin en merkezi yeriymiş Kozan.”*
- ✓ 2 katılımcı, Kilikya Manastırı'nın Ermeniler için çok önemli olması ve Kozan'ın bir dönem önemli bir ibadet merkezi olmasından bahsetmiştir.
- ✓ 2 katılımcı, Arıkan Konağı'nın (Yaverin Konağı) eski sahibi olan ve Yaver olarak bilinen kişinin konağın önünde suikaste uğramasından bahsetmiştir.
- ✓ 2 katılımcı, Girit göçmenlerinin Kozan'a iskan edildiği dönemlere değinmiştir.
- ✓ 1 katılımcı, Dioscorides'in Anavarza'da yaşamış olmasını Kozan tarihi açısından önemli bir olay olarak görmektedir. 1 numaralı katılımcı bunu şu şekilde anlatmıştır: *“Ben bunu ilk olarak üniversitede öğrenmiştim. O zaman anlatmışlardı bize, bu bölgede yaşadığını ve çok önemli bir tarihi kişilik olduğunu. Lokman Hekim olarak tanıdığımız Dioscorides Anavarza'da yaşamış. Benim için önemli bir bilgidir.”*

- ✓ 1 katılımcı, yakın bir tarihte Horzum yaylasında yapılan gastronomi şenliklerinin kendisi için unutulmaz tarihi anlar olduğunu belirtmiştir.
- ✓ 1 katılımcı, Karasis Kalesi'nin inşasının Büyük İskender'in Hindistan Seferi sonrasında yapılmasını ilçe tarihi açısından etkileyici bulduğunu belirtmiştir.
- ✓ 1 katılımcı, 10. yy'da Sis Kalesi'ni bizzat Roma İmparatoru'nun fethettiğini ve bunun aynı zamanda Haçlı birliği ile Müslümanların ilk karşılaşmaları olduğunu anlatmıştır.
- ✓ 1 katılımcı, Yaşar Kemal'in bir dönem Kozan'da yaşamış olmasını önemli bulmaktadır. 18 numaralı katılımcı bu konuda şunları söylemiştir: *“ Yaşar Kemal'in Kozan'da yaşamış olması bence önemli bir bilgidir ve bunun değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yukarı Çarşı'da kulüp denen bir yer vardı orada çalışmış ve oraya yakın bir yerde kalmış.”*
- ✓ 1 katılımcı, Kozan'da 1926 yılındaki bir yangında vilayet binasının kaybedildiğine değinmiştir.
- ✓ 1 katılımcı, son 15 yılda önemli tarihi binaların restorasyonunun gerçekleştirilip tarih turizmine kazandırılmasını Kozan tarihi açısından önemli bulmaktadır.
- ✓ 1 katılımcı, Selçuklu sultanı Alaaddin'in eşinin 8 yıl Kozan Kalesi'nde kaldığına değinmiştir.

Katılımcılar Kozan'da yaşanmış olmak üzere bildikleri efsane veya hikayelerle ilgili olarak ise şunları aktarmışlardır:

- ✓ 5 katılımcı Anavarza efsanesi olarak bilinen hikayeden bahsetmiştir. 9 numaralı katılımcı hikayeyi şu şekilde anlatmıştır: *“Anavarza kralının kızının Anavarza Kalesi'nden atlaması hikayesi vardır, Anavarza efsanesi. Kral şehre su getireni kızıyla evlendireceğini söylüyor. İki talipten biri su kemerleri yapıyor ama diğeri daha önce getiriyor. Kralın kızı su kemerleri yapanla evlenmek istiyor, Türk olduğu söylenir su kemerleri yapanın. Kralın kızı suyu önce getiren kişiyle evlenmek istemediği için Anavarza Kalesi'nden atlıyor. Su kemerleri şu an hala görülüyor tabi Anavarza'da. Ben bu hikayeyi küçükken babamın öğrencileriyle gittiğimiz geziden hatırlıyorum. Rehber anlatmıştı.”*
- ✓ 4 katılımcı, Sirelif bölgesinin isminin hikayesine değinmiştir. 15 numaralı katılımcı bu olayı: *“Kurtuluş Savaşı sırasında burada bir kadın yüzbaşı varmış. Kadının adı Elif. Fransızlara çok büyük kayıplar verdirmiş. Fransızlar da suikast için peşine*

düşmüş. Kadın da o bölgeden kaçıp sırta kadem basıyor. Zamanla da o bölgenin adı Sirelif oluyor.” şeklinde anlatmıştır.

- ✓ 4 katılımcı Kozanoğlu Destanı’nın bölgede yaygın olarak anlatıldığına değinmiştir.
- ✓ 3 katılımcı Kurtuluş Savaşı yıllarında insanların fırınlarda yakıldığı hikayelerinden bahsetmiştir.
- ✓ 2 katılımcı Mevlana’nın Keşiş Mağara’sında konakladığından bahsetmiştir. 18 numaralı katılımcı: *“Kaledeki Keşiş Mağarası’nda, Mevlana’nın Şam yolculuğu sırasında konakladığı, mağarada bir süre kaldığı rivayet edilir.”* şeklinde ifade etmiştir.
- ✓ 19 numaralı katılımcı Dadaloğlu destanından bahsetmiştir: *“1865’te Osmanlı’da yerleşik düzene geçme kuralı getiriliyor. Göçebe yaşam düzeni olan Avşaroğulları karşı çıkıyor. Dadaloğlu herkesin bildiği ‘Ferman padişahınsa dağlar bizimdir.’ diyerek yerleşik düzene geçişe isyan ediyor. Bu konuda Dadaloğlu ile ilgili pek çok hikaye türetilmiş.”*
- ✓ 22 numaralı katılımcı: *“Kozan Kalesi’nde Battal Gazi zindanı olduğu söylenir.”* demiştir.
- ✓ 13 numaralı katılımcı şunları paylaşmıştır: *“Girit göçmeniyiz biz. O dönemki buraya yerleşme hikayelerini çok duyardım, ailelerden kopup gelmeler beni etkilemiştir. Benim anneannem göç sırasında annesini İzmir’de kaybediyor ve yıllarca orada kalıyor. Kendisi Kozan’a gelip yerleşiyor. Bu acı bir hikayeydi benim için.”*
- ✓ 2 numaralı katılımcı üç oğlan taşı olarak bilinen efsaneyi şu şekilde aktarmıştır: *“Dede Yaylası’nda, üç oğlan taşı vardır. Rivayete göre anneleri ölen üç tane erkek kardeşin babaları başka biriyle evlenmiş ve üç kardeş üvey anne eziyeti görmüş. Çocuklar oradaki tepeye çıkıp ‘Allah’ım ya bizi taş et ya da kuş et’ demişler. Şu an üç tane taş yayladaki o tepede ziyaret ediliyor.”*

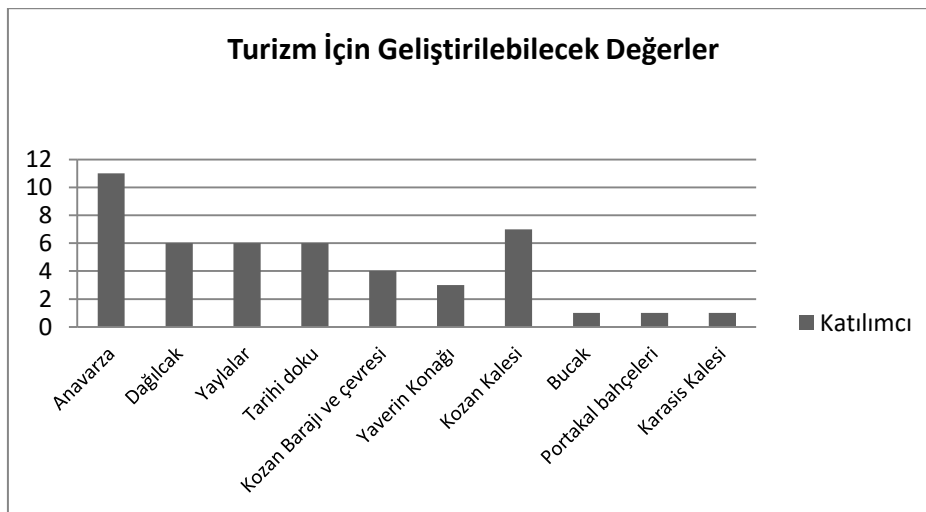
Kozan’ın önemli noktalarını ziyaret etmek isteyen ziyaretçiler için katılımcıların önerileri Tablo 4.6.’daki gibi olmuştur.

Katılımcıların Kozan’da turizm için geliştirilebilecek kentsel değerleriyle ilgili görüşlerine Tablo 4.7.’de yer verilmiştir.

Tablo 4. 6. Katılımcıların Kozan’da ziyaret edilmesini önerdikleri yerler

Katılımcı Numarası	Mimari Değerler											Doğa Değerleri							Σ
	Kozan Kalesi	Karasis Kalesi	Anavarza	Hoşkadem Cami	Kozan Köprüsü	Bedesten	Manastır kalıntıları	Yaverin Konağı	Hürmal Konak	Aşağı ve Yukarı Çarşı	Tarihi konaklar	Dağlıcak	Kozan Barajı ve çevresi	İskele (tekne turu)	Göller Yaylası	Horzum Yaylası	Bucak	Atatürk Parkı	
K1	X		X									X	X						4
K2	X			X		X						X			X		X		6
K3	X		X				X				X	X			X	X	X		8
K4	X		X					X				X							4
K5	X		X					X	X			X	X		X				7
K6			X									X	X						3
K7	X		X					X				X							4
K8	X		X	X				X		X		X							6
K9	X		X					X				X							4
K10	X		X									X							3
K11	X		X									X	X		X				5
K12	X	X	X					X	X			X							6
K13	X										X	X	X		X	X			6
K14	X							X										X	3
K15	X				X							X					X		4
K16	X			X				X				X					X		5
K17	X							X	X			X		X		X			6
K18	X	X	X	X				X		X	X	X							8
K19	X			X			X	X		X		X	X						7
K20	X		X	X				X		X									5
K21	X		X	X			X	X		X		X		X	X	X		X	11
K22	X							X				X						X	4
Σ	21	2	14	7	1	1	3	14	3	5	3	20	6	2	6	4	4	3	238

Tablo 4. 7. Turizm için geliştirilmesi gereken ilçe değerleriyle ilgili katılımcıların görüşleri

Katılımcılara, gelen misafirleri için belirledikleri gezi rotalarıyla ilgili yöneltilen soruya verdikleri cevaplara göre Tablo 4.8. oluşturulmuştur.

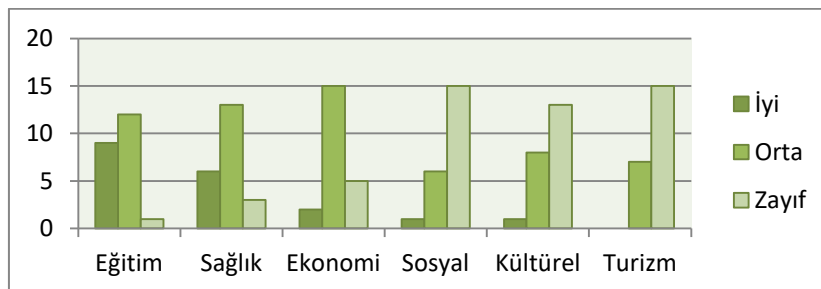
Tablo 4. 8. Katılımcıların ilçeye gelen misafirleri için belirledikleri gezi güzergahları

Katılımcı Numarası	Kozan Kalesi	Yaverin Konağı	Hoşkadem Cami	Dağlıcak	Karasis Kalesi	Kozan Köprüsü	Anavarza	Kozan Barajı	Horzum	Göller	Bucak	Atatürk Parkı	Hurmali Konak	Manastır
K1	3		2			1	4							
K2	1	2	3			4		5						
K3	1	2		3							4			
K4	4	3	2	5			8		6		7	1		
K5	3	2	4	6			1	5	7	8				
K6	3	2		4		1		5						
K7	2	3		4			1	5						
K8	2	1		3			5		4					
K9	2	3		1		5					6	4		
K10	2			3			1	4			5			
K11	1			2			3			4				
K12	4	3		8		1	5	7	9	10	6		2	
K13	2	3	4	6		1	8	5	7					
K14	3	2	1	5	4									
K15	1	2	3	7	8	4	9	6			5			
K16	2	3	1	4				5			6			
K17	2	1	3	5	4						6			
K18	4	3	2	11	8	1	5	7	10	9	6			
K19	4	2	1	6			7	5						3
K20	1	2	3			4	5							
K21	4	2	1	7			8	6	9	10		5		3
K22	1	2	3	4		6		5				7		

*Sayılar, katılımcıların belirledikleri güzergahtaki yerlere varış sırasını göstermektedir.

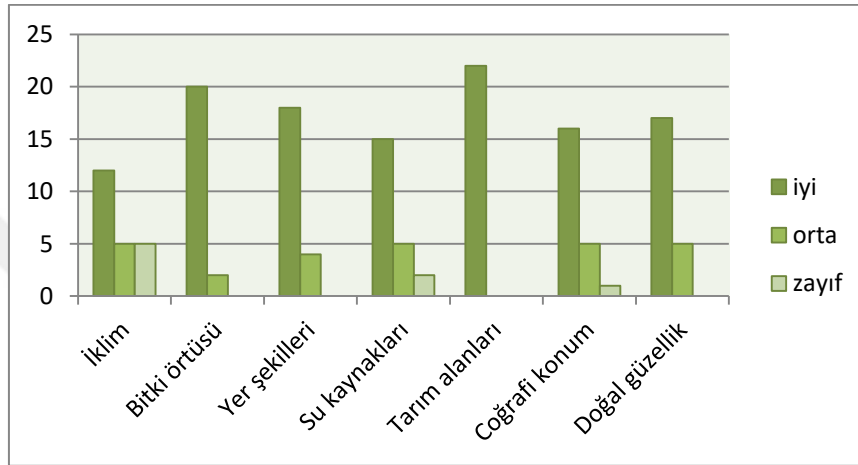
Katılımcılara, ilçedeki başlıca yaşam standartlarıyla ilgili değerlendirme yapmaları için yöneltilen soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.9.'da sunulmuştur.

Tablo 4. 9. Katılımcıların ilçedeki başlıca yaşam standartlarına yönelik görüşleri

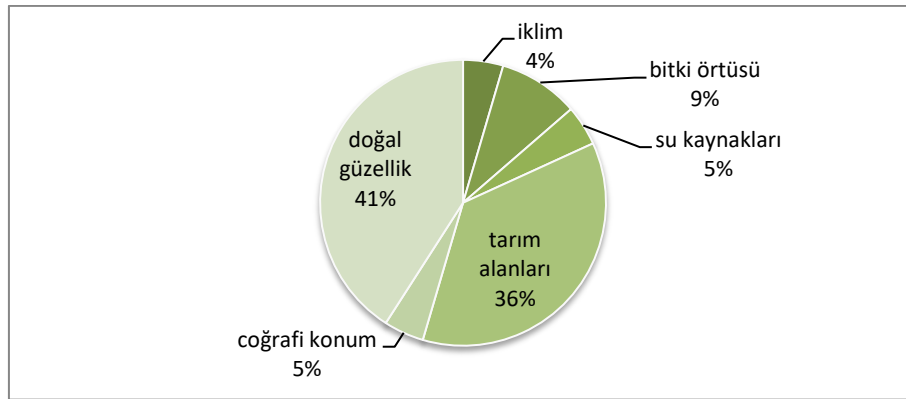

Katılımcılardan ilçenin coğrafi yapısı ile ilgili görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Buradaki amaç, ilçenin doğal ve coğrafi yapısının oluşturduğu ekoturizm potansiyelini kent kullanıcılarının değerlendirmesini sağlayarak bu çalışma için veri elde edebilmektir (Tablo 4.10.). Katılımcılara göre ilçenin çekici unsurlarıyla ilgili değerlendirmeye ise Tablo 4.11.'de yer verilmiştir.

Tablo 4. 10. Katılımcıların ilçenin coğrafi yapısı ile ilgili görüşleri

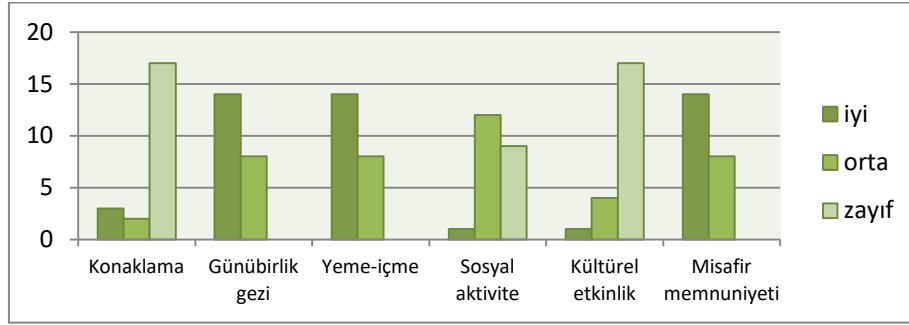

Tablo 4. 11. Katılımcıların ilçede en çekici buldukları doğal unsurlar

Katılımcılara, ilçeye gelen misafirlerin burada ağırlanmasıyla ilgili görüşlerini öğrenmek üzere sorulan soruya verdikleri yanıtlar Tablo 4.12. 'de sunulmuştur. Buradaki amaç, kent kullanıcılarına göre ilçeyi ziyarete gelen misafirlerin karşılaştıkları ve giderilmesi gereken eksiklikleri belirlemek ve olumlu görülen yönleri geliştirmek amacıyla tespit ederek ekoturizm planlamasında veri olarak kullanmaktır. Katılımcıların ilçedeki turizm açısından eksiklikler ve geliştirilmesi gereken durumlarla ilgili değerlendirmelerine ise Tablo 4.13.'te yer verilmiştir.

Tablo 4. 12. Katılımcıların gelen misafirlerin ilçede ağırlanmasıyla ilgili görüşleri

Tablo 4. 13. Katılımcıların turizm açısından ilçedeki eksiklikler ve geliştirilmesi gereken durumlara yönelik görüşlerine dayanarak hazırlanan tablo

Katılımcı Numarası	Tanıtım eksikliği	Konaklama imkanlarının yetersizliği	Altyapı eksikliği	Ulaşım imkanlarının yetersizliği	Sosyal ve kültürel alanların yetersizliği	İşletmelerin yetersizliği	Hizmet sektöründe nitelikli eleman eksikliği	Yerel halkın bilinçsizliği	Potansiyel turizm değerlerine sahip çıkamaması	Profesyonel gezi rehberi eksikliği	İlçeden yapılan beyin göçlerinin ilçeye katkı sağlayamaması	Turizm lisesi ve yüksekokulu ihtiyacı	Koruma-kullanma bilincinin yerleşmemiş olması	Kurumlar arası koordinasyon eksikliği	İlçenin turizm potansiyelinin bir bütün içerisinde ele alınamaması	Yerel yönetimin sürdürülebilirlik esasıyla öncülük etmeleri gerekliliği	Turizm yatırımlarındaki yetersizlik	Seyahat acentalarının tur programlarına dahil edilememesi	İlçe değerlerinin akademik çalışmalarla desteklenmemesi	Sistemli şekilde gezi rotaları belirlenmemesi	Σ
K1					X																1
K2					X	X			X												3
K3	X				X																2
K4	X										X					X	X				4
K5			X	X					X												3
K6	X								X	X						X					4
K7	X	X						X			X					X					5
K8	X	X					X					X				X	X				6
K9	X								X				X								3
K10	X					X			X												3
K11	X	X	X														X	X			5
K12	X								X				X								3
K13		X	X									X	X		X						5
K14	X																				1
K15		X					X					X	X			X					5
K16			X			X			X												3
K17	X							X	X				X								4
K18		X																			1
K19	X							X			X			X						X	5
K20		X				X	X										X				4
K21	X	X				X										X					4
K22	X	X	X				X	X	X				X								7
Σ	14	9	5	1	3	5	4	4	9	1	3	3	6	1	1	6	3	1	1	1	162

Katılımcıların Kozan’da bulunan yerel/organik ürünlerle ve bu ürünleri turizm açısından değerlendirilmesiyle ilgili görüşleri şu şekildedir:

- ✓ Katılımcıların tamamı, temel gıda ürünlerini ilk üreticilerden -çevre köylerdeki üreticilerden, kendi kullanımı için üreten aile bireyleri ve komşulardan- temin edebildiklerini aktarmışlardır.
- ✓ 3 numaralı katılımcı bu konuya: *“Kozan’da organik ürün temin etmek çok kolay aslında. Burada yaşayan herkes rahatça bu ürünlere ulaşabilir ve güvenli şekilde tabii. Ben de yerel üreticilerden alıyorum. Sağlık açısından keçi boynuzu, dut pekmezi gibi ürünler hala atadan kalma yöntemlerle yapılıyor. Mesela, bal...Türkiye’deki bal üretiminin büyük kısmı Kozan kaynaklı. 1990’larda ülkenin üçte birine Kozan’dan bal üretilir, dağıtılırdı.”* sözleriyle değinmiştir.
- ✓ 5 numaralı katılımcı yerel ürünleri turizm açısından şu şekilde değerlendirmiştir: *“İnsanların şehir hayatında bulamadıklarını sunabilen bir kırsal turizm potansiyeline sahiptir ilçemiz. Burada üretilen tüm doğal ürünlerin, ilçemizi ziyaret eden her turistin ilgisini çekeceğini ve beğenisini kazanacağını düşünüyorum.”*
- ✓ 7 numaralı katılımcının değerlendirmesi: *“Organik ürünleri burada yerel üreticilerden kolaylıkla temin edebiliyoruz. Bu durum turizm açısından büyük bir avantaj ve tanıtımlarla daha da geliştirilebilir. Belli bir sistem ve belli bir planlamayla bu avantajı turist çekmek için kullanmalıyız.”* şeklindedir.
- ✓ 8 numaralı katılımcı: *“Bal önemli organik ürünlerimizdendir. Portakal, harnup... İlk üreticiden yani birinci kişiden temin ediyoruz. Bir avantajdır bu. Turizm için buraya gelenler buranın doğal ürünlerini hediyelik olarak alır. Bu şekilde üreticiye de ekonomik katkı sağlanır.”* sözleriyle değerlendirmiştir.
- ✓ 9 numaralı katılımcının sözleri: *“Kozan’da organik ürünlerin erişimi çok kolay. Aile ilişkileriyle rahatça karşılanabiliyor. ...Doğal ürünlerin üretimi konusunda kendi kendine yetebilen bir ilçeyiz. Portakal Çiçeği Festivali’nin bir parçası olarak yerel ürün standları kurulmalı ki tanıtılsın. Portakal Çiçeği’nin bir bölümü yapılabilmesi Kozan’da heyecan uyandırır. Mesela, Tapan’da ‘üzümsüz üzüm festivali’ var. El ilanları dağıtılıyor bilgilendirme için. Bu festivalin büyümesi ve Kozan geneline yayılması gerekiyor.”* şeklindedir.
- ✓ 10 numaralı katılımcının aktardıkları: *“Kozan’da organik ürünlere kolay erişilebiliyor. Annem kendi yaptıklarından veriyor mesela bize. Yerel market ve yerel*

bakkallardan da ulaşabiliyoruz. Organik ürünlerin güvenle bulunabiliyor olması diğer şehirdeki insanlara ilginç geliyor mesela. Daha ekonomik şekilde ulaşabiliyor sağlıklı ürünlere. Bu da insanların ilgisini çekiyor. Dolayısıyla turizm için kullanılırsa olumlu katkısı olacağını düşünüyorum.” şeklindedir.

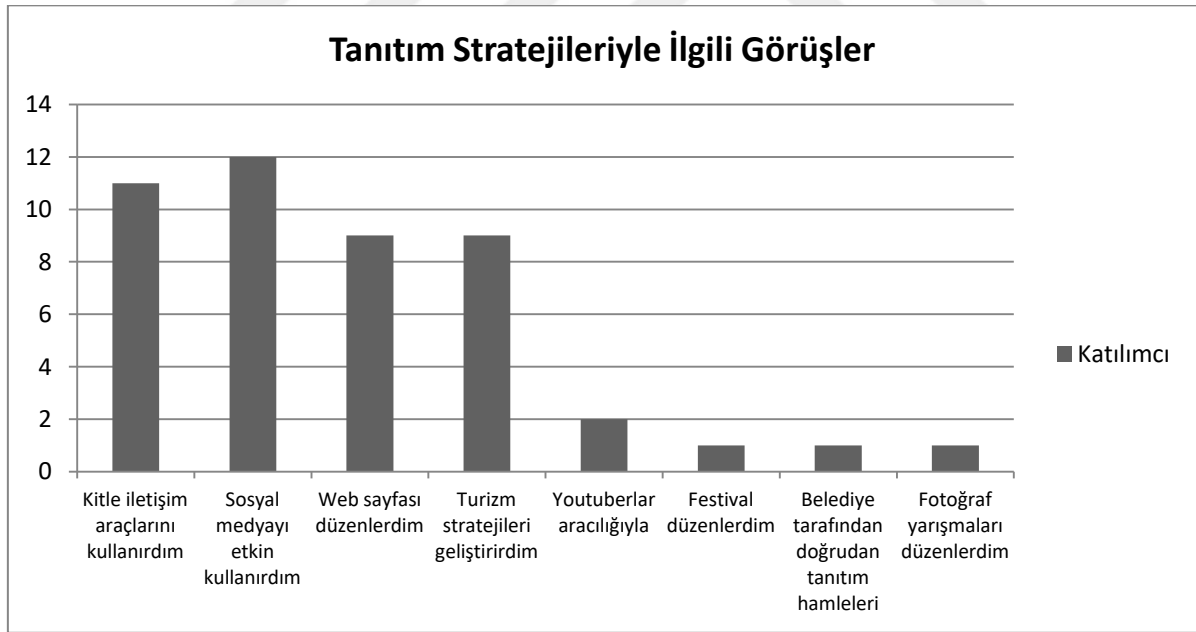
- ✓ 12 numaralı katılımcı: “...Günlük gıda ihtiyaçlarını köylerden alabiliyoruz. Eşim öğretmen, köyde çalışıyor. Çalıştığı köyden temin ediyoruz biz; ama köylü üretici pazarları olması lazım ki turizm açısından değerlendirilsin. Bu ürünlerin satılacağı mekanlar olmalı. Turizm potansiyelini olumlu etkiler. Online satış yapabilir mesela girişimciler; ama girişimcilere de resmi kurumlar önayak olmalıdır.”
- ✓ 13 numaralı katılımcı: “...Köy pazarlarından temin edilmeli, aktif olmayan bir köy pazarımız var. Eczaneme gelen hastalardan otuz yumurta istesem geliyor bana köyden. Ben kolay erişebiliyorum ama buraya gelen bir memurun veya turistin erişimi kolay değil. Kolaylaşmalı, imkanlar geliştirilmeli.”
- ✓ 14 numaralı katılımcı: “İlk üreticilerden alıyoruz biz. Bahçe ve tarlası olan yakınlarımızdan gidip alıyorum. Mesela, turunc reçeli yöreye özgü bir lezzet ve bunun online satışı olmalı. Mihlamayı mesela neden herkes biliyor? Bizim de yerel organik ürünlerimizi doğru yerlerden duyurmamız gerekiyor. Kozan’ın tüm köylerindeki üreticiler ortak bir online adresten ürünlerini satabilirler.”
- ✓ 15 numaralı katılımcı: “...Kuru hurma Kozan’da çok önemli hale geldi. İstanbul’dan buradaki kuru hurma alınıyor ilk üreticiden ve orada iki katı fiyatına satılıyor. Bodrum mandalinası gibi bizim de yerel ürünlerimiz tanıtılmalı ki talep görsün, doğrudan buradan satılsın.”
- ✓ 18 numaralı katılımcı: “Organik tarım denemeleri oldu aslında; fakat bu organize bir projedir. Burada köylüler kendi ürettikleri ürünleri organik şekilde üretirler, fazlasını da satarlar. Ancak bunlardan organize olunmuş bir çalışma yapılmadı. Biz de aile bağlarıyla ulaşıyoruz ürünlere. Annemden, kayınvalidemden alıyoruz bazı ürünleri. Salça, zeytinyağı, reçel, zeytin gibi. Narenciye ürünlerini ve bazı sebzeleri de kendi bahçemizden temin ediyoruz.”
- ✓ 19 numaralı katılımcı: “Organik ürünlerin tamamına ilk üreticiden ulaşıyoruz, köylerdeki üreticilerden. Akrabalar ve tanıdıklar aracılığıyla da ulaşabiliyoruz. Bu ürünlerin tanıtılmasıyla bu pazar büyütülmeli. Buradaki insanlar başka şehirlerdeki tanıdıklarına buradan doğal ürünler gönderirler. Bu potansiyelin sistemli bir Pazar

haline gelmesi gerekir. Kooperatif şeklinde tanıtılmalıdır. Sürekliliği için bu gerekli. Sergilenmesi için de standlar lazım.”

- ✓ 20 numaralı katılımcı: “...Köylü pazarından alınabilir ya da üretimin yapıldığı köylere gidilir. Organik ürün bulmak isteyenler için organik tarım pazarı oluşturulabilir.”
- ✓ 21 numaralı katılımcı: “Bizler ilk üreticilerden ulaşabiliyoruz; köy tavuğu, zeytin ve zeytin ürünleri, sebze, meyve, tarım ürünlerine. Ama dışardan gelenlerin de kolayca ulaşabileceği köylü standları ve düzenlemeler yapılması planlanıyor belediye tarafından.”

Katılımcılara yöneltilen, ilçenin tanıtım stratejileriyle ilgili yöneltilen soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.14.’te değerlendirilmiştir. Katılımcılar burada kendi uygun gördükleri tanıtım stratejilerini değerlendirmişlerdir.

Tablo 4. 14. İlçenin doğal ve kültürel özellikleri ile yerel ürünlerinin tanıtımı için katılımcıların görüşleri

Katılımcıların kısa tatiller veya günübirlik geziler için ilçede tercih ettikleri yerleri öğrenmeye yönelik sorulan soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.15.’te sunulmuştur. Buradaki amaç, kent kullanıcılarının yaşadıkları şehirle ilgili farkındalıklarını değerlendirmek ve ekoturizm planlaması açısından ilçe sakinlerinin yaşantısından veri elde edebilmektir.

Tablo 4. 15. İlçede yaşayan katılımcıların kısa tatiller için tercih ettikleri yerler

Katılımcı Numarası	Köy	Yayla	Mesire Alanı	Kozan çevresinde/dışında bir yer	Anavarza	Σ
K1	X		X	X		3
K2	X					1
K3			X			1
K4				X		1
K5				X		1
K6		X				1
K7	X			X		2
K8		X	X			2
K9			X			1
K10		X				1
K11		X				1
K12	X	X				2
K13		X		X	X	3
K14			X			1
K15		X				1
K16				X		1
K17	X	X	X			3
K18	X	X	X	X		4
K19	X	X	X			3
K20			X			1
K21			X			1
K22			X	X		2
Σ	7	10	11	8	1	74

Katılımcılara, Kozan’da ekoturizm planlanmasıyla ilgili görüşlerini öğrenmek için yöneltilen soruya verdikleri yanıtlar Tablo 4.16. ‘da değerlendirilmiştir.

Tablo 4. 16. Katılımcıların Kozan’da ekoturizm uygulanmasına yönelik görüşlerine dayanarak oluşturulan tablo

Katılımcı Numarası	Portakal çiçeği kokusu ekoturizmde yer almalı	Yerel kültürel değerlerin tanıtılması için olumlu olur	Yerel halk doğrudan ekonomik fayda gördükçe olumlu karşılar	Kişisel olarak destek ve katkı sağlarım	Yerel halk ekoturizm için bilinçlendirilmeli ve eğitilmeli	İlçenin ekoturizm potansiyeli değerlendirilmeli/ tanıtılmalı	Ekoturizm için ilçede örnek pilot uygulamalar yapılmalı	Yöresel ürünler ekoturizmde değerlendirilmeli	Ekoturizm Kozan için uygun turizm çeşidi olur	Ekoturizm ilçenin doğal ve kültürel değerlerinin korunmasını sağlar	Ekoturizm ilçeye ekonomik kalkınma sağlar	Ekotur programları düzenlenmeli	Ekoturizm için sistemli planlama yapılmalı	Ekoturizm halka kültürel gelişim sağlar	Σ
K1	X		X					X							3
K2		X	X											X	3
K3			X												1
K4			X								X			X	3
K5			X	X	X										3
K6			X												1
K7			X		X	X	X	X							5
K8			X		X	X			X						4
K9			X	X	X					X					4
K10		X	X	X	X			X	X						6
K11			X						X	X	X				4
K12			X	X		X	X		X			X			6
K13			X	X											2
K14			X	X	X								X		4
K15			X	X	X			X							4
K16			X	X	X	X								X	5
K17			X	X	X		X								4
K18			X	X	X			X	X						5
K19			X		X	X		X	X						5
K20			X		X		X		X						4
K21			X						X				X		3
K22		X	X		X	X	X		X	X					7
Σ	1	3	22	10	13	6	5	6	9	3	2	1	2	3	172

4.5. Çocuk resimlerinin analizi

Kozan ilçesinde bulunan ilköğretim okullarından bazılarında işbirliği talebinde bulunulmuştur. Bu okullar ilçenin farklı sosyokültürel bölgelerinden seçilerek iletişime geçilmiştir. Tez çalışmasına katkıda bulunmak amacıyla işbirliği yapılan okullardaki öğrencilerden “Nasıl bir Kozan hayal edersiniz?” konulu resim yapmaları istenmiştir. Ancak, COVID-19 pandemisinin dalgalı şekilde ilerleyen seyrine bağlı olarak okulların açılmasına karar verildikten kısa süre sonra yeniden uzaktan eğitime geçilmesi sebebiyle yalnızca bir okul bu etkinliği tamamlayabilmiştir. İlköğretim 4. sınıf düzeyinde olan 9-10 yaş grubunun oluşturduğu 45 öğrencinin yaptıkları resimler teslim alınmıştır. Bu bölümde, “Nasıl bir Kozan hayal edersiniz?” temalı 45 resim değerlendirilecektir. Bu değerlendirmenin amacı; Kozan ilçesinde yaşayan çocukların yaşadıkları kente yönelik hayallerine, zihinlerinin birer projeksiyonu olan resimlere yansıttıkları fikirlerine erişebilmek ve böylece kent kullanıcılarından olan çocuk yaş gruplarının bu çalışmaya katılımını sağlayabilmektir.

Bu bölümdeki değerlendirmeler, Klinik Psikolog Ayça Yıldırım’ın uzman görüşlerinden de yararlanılarak yapılmıştır. Burada bir genelleme söz konusu olmayıp tez çalışmasını besleyecek nitelikte yapılan resim etkinliği sonucu ortaya çıkan 45 adet resim değerlendirilmiştir.

- Elde edilen kırk beş resimden otuzunda, ağaçlar ve çeşitli bitkiler çizildiği görülmektedir. “Nasıl bir Kozan hayal edersiniz?” yönergesiyle verilen ve çocukların hayal güçlerini sınırlamamak adına başka bir yönlendirme yapılmayan resim etkinliğinde, bu oranda doğa unsurunun yer alması bize çocukların daha yeşil ve doğayla daha iç içe bir çevrede yaşamak istediklerini düşündürülebilir. Bu da ekoturizmin amaçlarından olan doğayı koruyarak yaşamak fikrini destekleyebilir.
- Resimlerin on üçünde çocuk parkı ve oyun alanları yer almaktadır. Bu veriden, kent kullanıcılarından olan çocukların kente aidiyet duygusunu daha çok hissetmek istedikleri yorumu yapılabilir. Çocuklar yaşadıkları çevrede kendilerine yönelik çeşitli alanlar görmek isteyebilirler. Bu alanlar, onların aitlik duygusunu güçlendirmede yardımcı olabilir.

- On resimde, su ögesi görülmektedir. Bazılarında akan bir dere, bazılarında küçük bir gölcük olarak tasvir edilen su ögeleri, bu resimlerin beşinde ise yaşanan çevrede ulaşılabilir şekilde çizilmiştir (Şekil 4.18.). Yani; yüzerek, bir kayık yardımıyla veya üzerindeki köprü ile betimlenen su unsurları, bize çocukların ilçede bu eksikliği hissettiklerini düşündürebilir. Diğer yandan ilçedeki Atatürk Parkı'nın içinden geçen su ögesinin ve Kozan Baraj Gölü'nün ilçe sakinleri tarafından günlük yaşamlarında kullanıldığı da göz önünde bulundurularak, bu kullanımların daha nitelikli hale getirilmesi gerekliliği de düşünülebilir.

Şekil 4. 18. Yaşam alanında su ögesi tanımlanan çocuk resimlerinden örnekler

- Yedi resimde çeşitli hayvan türlerini görmekteyiz. Bu resimlerden birinde hayvanat bahçesi bir diğerinde ise çiftlik tasvirleri yazı yardımıyla özellikle vurgulanmıştır (Şekil 4.19.). Bu resimler bize çocukların hayvanlarla ve doğayla olan iletişimlerini güçlendirmek istediklerini gösterebilir. Çocukların hayal dünyalarından yansıyan doğa unsuru/ sevgisi/özlemi ekoturizmin amaçlarıyla paralel olduğu düşünülebilir.

Şekil 4. 19. Hayvanat bahçesi ve çiftliğin yer aldığı çocuk resimleri

- Resimlerin üçünde Kozan Kalesi çizilmiştir (Şekil 4.20.). Bu bize; çocukların Kozan Kalesi’ni, ilçenin simge değeri olarak gördüklerini ve kaleyi ilçe ile özdeşleştirdiklerini düşündürebilir. Buna göre, tezin altıncı bölümünde yer alan ‘tarihi ve arkeolojik alan gezileri’ önerilerinde, bu verinin göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir.

Şekil 4. 20. Kozan Kalesi’nin çizildiği çocuk resimleri

- Resimlerin ikisinde piknik yapan insanlar ve başka bir resimde ise elindeki sepetle meyve toplamaya giden bir kız görülmektedir (Şekil 4.21.). Piknik tasviri, doğayı aktif şekilde kullanma arzusunu anlatabilir. Meyve toplamaya giden kızın çizildiği resmin; doğayla iç içe olmanın yanı sıra, ekoturizmin alt dallarından olan tarım turizmi konusuna doğrudan bir veri oluşturabileceği düşünülebilir.

Şekil 4. 21. Meyve toplayan ve piknik yapan insanların yer aldığı resimler.

- Kırkbeş resmin birinde, rengarenk binaların arasında bir müze çizildiği ve bunun özellikle yazıyla belirgin şekilde vurgulandığı farkedilmektedir (Şekil 4.22.). Bu yaş grubuna ait bir resimde, müzenin şehirde ulaşılabilir bir konumda çizilmiş olmasının kültürel öğelere duyulan ihtiyacı belirttiği düşünülebilir.

Şekil 4. 22. Yaşam çevresinde müze çizilen çocuk resmi.

- Bir resimde, sigara içmenin yasak olduğu birden fazla ortam betimlenmiştir. Bu da bize sağlıklı bir çevrede yaşama arzusunu ve yaşadığı çevrenin değerlerine özen gösterme hassasiyetini düşündürülebilir.

5. DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİ

5.1. Değerlendirme

Adana il genelini kapsayan mevcut ekoturizm çalışmalarında Kozan ilçesine yeterince yer verilmediği görülmektedir. Kozan ilçesi yalnızca Dağılcak, Horzum yaylası ve Kozan Barajı ile çalışma kapsamına alınmıştır. İlçenin sahip olduğu birçok değer göz ardı edildiği değerlendirilmektedir. Bu nedenle ilçenin sahip olduğu daha pek çok özelliğiyle ön plana çıkması gerektiği düşünülmektedir.

Tez çalışması kapsamında, ilçede yaşayanların fikirleri alınarak çalışmaya dahil edilmeleri amacıyla sözel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, ilçedeki kanaat önderleriyle yapılarak ilçenin genel özellikleri ve turizm potansiyeliyle ilgili bilgi, tecrübe ve fikirlerine başvurulmuştur. Sözel görüşme soruları, açık uçlu ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Hazırlanan soruların anlaşılabilirliğinin test edilmesi amacıyla ön değerlendirme görüşmeleri yapılmıştır. Yapılan ön görüşmeler, sözel görüşme sorularının tutarlılığını ve güvenilirliğini belirleme açısından önemli olmuştur. Test amaçlı yapılan bu görüşmelerde saptanan eksiklikler giderilerek sorular daha anlaşılır hale getirilmiştir. Böylelikle, sözel görüşmeler sonrasındaki analiz aşamasının da daha verimli olması sağlanmıştır. Bu yöntemin olumlu etkileri görülmekte ve ileriki çalışmalar için tavsiye edilmektedir.

Tez çalışması kapsamında yapılan sözel görüşmelerin ve çocukların çizdikleri resimlerin analizlerine dayanarak bu bölümde, Kozan ilçesinin ekoturizm potansiyeline ve planlamasına yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur.

5.1.1. Kozan ilçesi ekoturizm potansiyeli ile ilgili değerlendirmeler

Bu bölümde, ekoturizm potansiyeline yönelik değerlendirmeler yapılırken sözel görüşmelerde (ilçedeki kanaat önderleri ile yapılan) alınan cevapların ve çocukların çizdikleri resimlerin analizleri doğrultusunda öncelikler belirlenmiştir. Bu şekilde, kent kullanıcılarının konuyla ilgili fikirlerine ulaşılarak çalışmaya dahil edilmeleri sağlanmıştır.

- **Organik tarım ve çiftçilik**

Bilindiği üzere Çukurova, ülkemizin en verimli topraklarına sahip alanlarının başında gelmektedir. Çalışma alanı olan Kozan ilçesi de Çukurova sınırları içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla, ilçenin yakın geçmişinde tarımsal faaliyetler ile güçlü bir bağa sahip olduğu görülmektedir. Günümüzde, ilçenin verimli topraklarından tarım aracılığıyla yararlanma faaliyetlerinin seyrekleştiği görülse de tarımsal üretim yerel halk için hala temel gelir kaynakları arasında yer almaktadır.

Tarım etkinliklerinin aktif olarak devam ettiği bölgelerde tarım, turistik amaçlı faaliyetlerde yer alabilmektedir. Tarım turizmi, kırsal yerleşim biriminin doğal yapısını korumaya yardımcı olabilmektedir. Verimli tarım arazilerinde, tarım dışı yapı birimlerinin oluşmasını engelleyerek bölgenin coğrafi yapısını korumakta, doğa ile turizm arasında bir bağ kurabilmektedir. Bu durumda, Kozan ilçesinin sahip olduğu tarımsal alt yapı sayesinde, turistik amaçlı organik tarım faaliyetleri ekoturizm planlaması açısından önemli bir ölçüt olarak görülmekte ve uygun olan alanlarda yapılmak üzere ekoturizm aktivitelerinden biri olarak belirlenmektedir (Şekil 5.1.).

- **Tarihi ve arkeolojik alan gezileri**

Kozan ilçesi ve çevresi, tarihi ve arkeolojik açıdan zengin değerlere sahiptir. Bölgenin yerleşim tarihinin milattan önceye kadar uzanıyor olması, bu bölgede önemli tarihi, arkeolojik ve mimari bir birikimin oluşmasını sağlamıştır. Yörenin sahip olduğu bu tarihi ve mimari değerler ekoturizm açısından önemlidir. Ekoturizm, bu değerlerin korunarak gelecek nesillere aktarılmasında etkin rol oynayacaktır.

İlçe sınırları içinde yer alan Anavarza Antik Kenti'nin taç kapısının yakın zamanda tamamlanan restorasyonu ve bölgede devam eden diğer çalışmalar ilgi çeken güncel gelişmelerdendir. Anavarza ve tarihi geçmişi Anavarza'dan daha eskiye dayanan Karasis Kalesi, Memlükler dönemine ait Hoşkadem camii, Kozan Kalesi ve kale eteğindeki sit alanı içerisinde yer alan yöresel mimariyi yansıtan yapılar, Adana'nın üç önemli köprüsünden biri olan tarihi Roma Köprüsü (Kozan Köprüsü) ile Ermeniler için döneminin hac merkezi sayılan manastırın kalıntıları Kozan'ın önemli mimari ve tarihi değerleridir. Tarihi ve arkeolojik alan gezileri sırasında turistler için ilgi çekici olabileceği düşünülen bu değerlerin

sürdürülebilirliğine de katkı sağlanması açısından bölgede yapılabilecek uygun ekoturizm aktiviteleri arasında düşünülmektedir (Şekil 5.1.).

- **Doğa yürüyüşleri**

Doğa yürüyüşleri turistlere; temiz hava almak, şehir hayatının stresinden uzaklaşmak, doğayı ve yeni yerleri keşfetmek, doğal yaşamı gözlemlemek, fotoğraf çekmek, spor yapmak, fiziksel kondisyonu sağlamak gibi çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Aynı zamanda, doğa yürüyüşlerinin zaman planlamasına bağlı olarak kampçılık deneyimine de imkan sağlamaktadır. Bu etkinlik sırasında doğayla baş başa kalındığı için detayların önceden planlanması önem arz etmektedir. Deneyimli rehberler ve bölgeyi bilen kişiler önderliğinde bu etkinliği yapmak gerekir. Yürüyüş rotasının önceden belirlenmesi ve parkurun zorluk derecesinin bilinmesi önemlidir. Bu planlama esnasında; iklim, arazi, eğim, mesafe, su, yiyecek ve hava koşullarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Eskiyörük, 2013).

Çukurova'nın bir parçası olan ve Torosların eteklerinde bulunan çalışma alanının sahip olduğu doğa değerleri nedeniyle bu etkinlik için uygun alanlar barındırdığı düşünülmekte ve doğa yürüyüşleri ekoturizm aktivitesi olarak belirlenmektedir (Şekil 5.1.).

- **Bisiklet turları ile keşif**

Çalışma alanının sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin keşfine yönelik olarak düşünülen ve yerel rehberler eşliğinde yapılması planlanan bisiklet turları ile keşif, uygun ekoturizm aktivitelerinden biri olabilmektedir (Şekil 5.1.).

Ekoturist gruplarına yönelik yapılan bu gezilerdeki rehberlerin bölgenin doğal ve kültürel değerlerine hakim olması gerekmektedir. Bu geziler sırasında grupların birbirinden ayrılmaması ve gürültüye neden olmamasına özen gösterilmelidir. Bu etkinlik sırasında motorsuz bir araç kullanılması çevreye olan olumsuz etkinin en aza indirgenmesi açısından avantaj sağlamaktadır. Bisiklet temininin Kozan'da belli noktalardan kiralanarak yapılabilmesi yerel halka ek gelir sağlaması açısından olumlu olacağı düşünülmektedir.

- **Yayla turizmi**

Yaylacılık; değişen mevsim şartlarına bağlı olarak çobanların, sürülerinin ihtiyaçları için göç etmesi şeklinde süregelen bir faaliyettir. Ülkemizin bazı bölgelerinde yaylacılık geleneği

hala devam etmektedir. Hem hayvancılıkla uğraşanlar hem de sıcak havalardan bunalanlar yaz aylarında yayla evlerini tercih etmektedirler. Günümüz yaşam standartlarında ise yaylacılık geleneği artık bir turizm etkinliğine dönüşmüştür.

Çalışma alanı olan Kozan'da yaylacılık yaygın bir faaliyettir. İlçede yaz aylarının sıcak geçmesi nedeniyle halkın bir kısmı yakın civarlardaki yaylalarda bulunan ikincil konut niteliğindeki yayla evlerine göçerler. İlçedeki yaylalar, orman sınırının üzerindeki çayırılık ve orman içindeki ağaçsız alanlarda görülmektedir. İlçe sınırları içindeki yaylalar Horzum, Çulluuşağı, Savruk ve Göller'dir. Günümüzde yöre halkı tarafından aktif olarak kullanılan bu yaylalar, yayla turizmi için belirlenmiştir (Şekil 5.1.). Ekoturizmin öngördüğü ilkeler ve amaçlar doğrultusunda bu yaylaların sahip olduğu doğal özelliklerden yararlanılması ve aynı zamanda bu özelliklerin doğru planlamalarla korunması önemli görülmektedir.

- **Foto safari**

Foto safari, günümüzün yaygın etkinliklerinden biri haline gelmiştir. Ülkemizde günden güne yaygınlaşan bu etkinlikte fotoğrafçılık eğitimi de verilen foto safari turları mevcuttur. Doğal ve kültürel kent değerlerinin fotoğraflanarak deneyimlenmesi amacıyla yapılan foto safari, Kozan ilçesi için de ekoturizm etkinliği olarak uygun görülmektedir. Bu doğrultuda, foto safari turlarını içeren, ilçenin sahip olduğu değerlerin ekoturistlerce keşfedilmesini sağlayacak programlar düzenlenebilir.

Kozan, sahip olduğu doğal ve kültürel değerleri, yaylaları, ormanlık alanları, milli parkı, baraj gölü, tarihi ve arkeolojik yapıları, bitkilerin çiçek açma dönemleri, mevsimlere göre değişkenlik gösteren dokusu, gün içerisindeki farklı görünüm (gün batımı, gün doğumu), ilçeyi çevreleyen kalelerden farklı manzara açıları gibi özellikleri nedeniyle foto safari için uygun bulunmuştur (Şekil 5.1.).

- **Flora keşfi**

Akdeniz iklim özellikleri görülen çalışma alanı, flora açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Akdeniz ikliminin karakteristik bitki örtüsü olan maki türlerinin yanı sıra, çiçek türleri açısından da zenginlik göstermektedir. Bu potansiyellere sahip flora alanlarının ekoturistler için de cezbedici nitelik taşıması sebebiyle, flora keşfi Kozan ilçesi için uygun bir ekoturizm aktivitesi olarak düşünülebilir (Şekil 5.1.).

Flora keşfinin ekoturistler için verimli bir etkinlik olabilmesi adına, keşfin donanımlı rehberler eşliğinde yapılması gereklidir. Bunun için; rehberlerin bölgeyi iyi tanıyan yerel halktan seçilmesi ve rehberlere gerekli bitki bilgisi ile rehberlik eğitimleri verilmelidir. Bunun yanında, ekoturistlerin çevreye karşı duyarlı olmaları ve bitkilere zarar vermemeleri sağlanmalıdır. Doğal peyzaj alanlarının hem rehberler hem ekoturistler tarafından korunması konusunda duyarlılık beklenmelidir.

Flora keşfi için belirlenen alan Kozan Baraj Gölü çevresidir. Kozan Baraj Gölü ve çevresinin flora çeşitliliği, Gök (2011) tarafından yapılan açıklamaya göre ilgili kısım için aşağıdaki bilgiler verilebilir:

“Kozan Baraj Gölü çevresinin zengin flora alanı içerisinde; kıvılcım, kavak, turunc, portakal, limon, dut, incir, çınar, defne, kayısı, yeni dünya, zeytin, üzüm, okaliptus, nar, ceviz doğal olarak yetişmekte ve yöre halkı tarafından yetiştirilen keçiboynuzu bulunmaktadır. Bölgede ayrıca; zakkum, böğürtlen, ahududu, mersin ağacı, Kilis inciri ve kuşburnu gibi bodur ağaçlar görülmektedir. Gül hatmi, yoğurt çiçeği, hardal, eşek out, siklaman, meyan, ebegümeci, papatya, gelincik gibi çiçek türleri de doğal olarak bölgede yetişmektedir.” (s. 50).

Flora keşfinin çevreye zarar vermeden tamamlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, keşfin eğitimli rehberler eşliğinde çevresel zararları en aza indirecek şekilde flora keşif güzergahları belirlenerek gerçekleştirilmelidir. Bu güzergahların, doğaya uyumlu ve sürdürülebilir materyallerden üretilen levhalar yardımıyla desteklenmesi, bitkiler hakkında bilgiler içermesi önemlidir.

- **Kamp ve karavan turizmi**

Günümüzde şehir hayatının getirmiş olduğu stres ve yorgunluktan uzaklaşmanın yollarından biri olarak kamp kültürü yaygınlaşmaktadır. Doğaya ve doğala yönelmek isteyen insanlar, konaklamanın elverdiği doğal ortamlarda kamp çadırları veya karavanlarıyla vakit geçirmektedirler. Ülkemizde de kampçılara konaklama imkanı sunan kamp tesisleri giderek yaygınlaşmaktadır. Bu tesislerde, çadır veya karavan ile konaklamayı sağlayan optimum koşullar sunulmaktadır. Bu tesisleri tercih etmeyip bireysel imkanlarla doğal alanlarda kamp turizminin gerçekleştirildiği de görülmektedir.

Kozan’da kamp ve karavan turizmi için bir tesis alanı bulunmamaktadır. Ancak bazı kampseverlerin yaylalarda çadır kampı yaptıkları sonucuna, yapılan yüz yüze sözel görüşmeler ve ilçedeki mevcut derneklerden alınan bilgilerden, ulaşılmaktadır. Özellikle yaz ve bahar aylarında Göller Yaylası, ilçede kamp yapmak isteyenlerin uğrak noktası olmaktadır. Dağılcak Tabiat Parkı çevresinde, baraj gölü çevresinde ve yaylalarda kamp ve karavan turizmi için uygun koşulların sağlanabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, kamp ve karavan turizmi, ilçe için ekoturizm etkinliği olarak Şekil 5.1.’deki alan haritasında verilmektedir.

- **Yaban Hayatı Gözlemciliği**

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Adana İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nün korunan alanlar listesinde yer alan, çalışma alanının sınırları içerisinde ‘yaban hayatı geliştirme sahası’ olarak üç bölge mevcuttur: Kozan Çandık YHG Sahası, Anavarza Kayalıkları YHG Sahası, Kozan Baraj Gölü YHG Sahası. Bu anlamda, yaban hayatı açısından zengin bir potansiyele sahip olan ilçede, yaban hayatı gözlemciliğinin ekoturizm aktivitelerinden biri olabileceği anlaşılmaktadır (Şekil 5.1.).

Ekoturizmin ilkelerine göre düşünüldüğünde Kozan’ın doğal ve kültürel değerlerinin korumaya alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda, yaban hayatı gözlemciliği için mevcut doğal peyzaj değerlerinin korunması ve sürdürülebilirliği önem arz etmektedir. Bu açıdan, yaban hayatı gözlemciliği için çalışma alanında uygulanması öngörülen korumaya yönelik kurallar gerekmektedir. Turistlerin korumaya yönelik bu tür çalışmalara karşı duyarlı olmaları ve yaban hayatının bu sayede devamlılığının sağlanabilmesi beklenmektedir. Bu alanlarda gerçekleştirilecek olan yaban hayatı gözlemciliği aktivitesi sırasında uyulması gereken kurallar uzmanlar tarafından belirlenmeli ve turistlerin bu kurallara uyması sağlanmalı, bilgilendirme levhaları ve gözlem yapılabilecek gözetleme kuleleri oluşturulmalıdır.

5.1.2. Kozan ilçesi için ekoturizm planlamasına yönelik değerlendirmeler

Bu bölümde, ekoturizm planlamasına yönelik değerlendirmeler sıralanırken sözel görüşmelerde (ilçedeki kanaat önderleri ile yapılan) alınan cevaplar doğrultusunda öncelikler belirlenmiştir. Bu şekilde, ilçe sakinlerinin konuyla ilgili fikirleri alınarak çalışmaya dahil edilmeleri sağlanmıştır.

Tez çalışması kapsamında Kozan'ın kentsel sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağı düşünülen ekoturizm planlamasına yönelik değerlendirmeler şunlardır:

- **Kozan'ın ulusal ve uluslararası tanıtımının etkin şekilde yapılması**

Kozan'ın tanıtımının yapılmasında öncelikle aktörler ve onlara düşen paylar tanımlanmalıdır. Yerel halkın, tur şirketlerinin, ekoturizm işletmelerinin, yerel rehberlerin ve yerel yönetimlerin görevleri belirlenip, uygulamalar sürdürülebilir bir anlayışla gerçekleştirilmelidir.

Kozan'ın sahip olduğu değerlerin geniş kitlelerce tanınması amacıyla Türkçe ve İngilizce kullanım imkanı sunabilecek bir web sitesi tasarımı yapılmalıdır. Kozan'da gerçekleştirilebilecek ekoturizm aktiviteleriyle ilgili bilgiler web sayfasında sunulmalıdır. Bu sayfa, gelişen ve değişen durumlara göre güncel tutulmalıdır. Bunun yanında, günümüzün yaygın iletişim araçlarından olan sosyal medya mecralarında, Kozan'ın ekoturizm değerlerinin tanıtılması amacıyla tek elden yönetilecek hesaplar oluşturulmalıdır. Ayrıca, kitle iletişim araçları sıkça kullanılmalı, ilçenin görsel ve yazılı basında tanıtımı sağlanmalıdır.

- **Yerel halkın bilgilendirilmesi ve halka ekoturizm uygulamalarına yönelik eğitimler verilmesi**

Ekoturizm konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmayan yerel halk için öncelikle konuyla ilgili bilgilendirme programları düzenlenmelidir. Kozan'da günümüzde, halk eğitim merkezi ve sosyal yaşam merkezinde pek çok alanda eğitim ve kurslar verilmektedir. Bu kurumlar aracılığıyla, yerel halkın ekoturizm alanında eğitilmesi ve yabancı dile hakim olan yerel rehberler yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

- **Kozan'ın turizme yönelik altyapı eksikliklerinin giderilmesi ve mevcut olanakların geliştirilmesi**

Kozan'da ekoturizm planlaması için dikkat edilmesi gereken en önemli eksiklerden biri altyapı sorunlarıdır. Bölgenin taşıma kapasiteleri belirlenmeli ve aynı doğrultuda eksiklikler giderilmeli, olanaklar geliştirilmelidir. Bu amaçla, ulaşım ağları iyileştirilmelidir. Kara ulaşımını sağlayan yollar daha bakımlı hale getirilmelidir. Yürüyüş ve bisiklet yolları ile dinlenme noktaları oluşturulmalı, tekne ve iskele imkanları geliştirilmelidir. Yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmalıdır. Kanalizasyon hizmetleri, katı atık yönetimi, su ve elektrik

kullanımı gibi altyapı hizmetlerinin tümünde doğaya uyumlu ve sürdürülebilir yaklaşımlar benimsenmelidir.

- **Yerel yönetim ve kuruluşların katılımı**

Kozan'ın turizm planlamaları ve yönetimine çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından katılım sağlanmalıdır. Sivil toplum örgütlerinin yönetimdeki etkinliği ve sayısı artırılmalıdır. Kurumlar arası iletişimin güçlendirilmesi adına temsilciler belirlenmelidir. Yerel yöneticiler tarafından, her temsilcinin yönetim kararlarında etkin olması sağlanmalıdır. Bu organizasyonların, kişilere bağlı kalmayıp sürdürülebilir olması önemle üzerinde durulması gereken bir noktadır.

- **Farklı kurum, kuruluş, yönetici ve girişimcilerin ekoturizm çalışmalarını desteklemesi**

Kozan'da ekoturizm planlamalarının uygulanabilirliği için öncelikle hem maddi hem manevi anlamda desteklenmesi gerekmektedir. Kaymakamlık, ilçe belediyesi, sivil toplum kuruluşları, yerel girişimciler, kalkınma ajansları tarafından ekoturizm planlamaları benimsenip desteklenmeli ve maddi olanaklar sunulmalıdır.

- **Bilimsel kararları alabilecek uzmanlardan oluşan bir kurul oluşturulması**

Kurumlar arası iletişimin daha etkili kurulabilmesi ve kararların kişilere bağlı kalmadan sürdürülebilir olmasını sağlayan bilimsel temelli bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurulda; bakanlık temsilcileri, yerel yönetimler, sivil toplum örgütü temsilcileri, meslek ve ticaret odaları temsilcileri, il ve ilçe bazında ilgili kamu kurum ve kuruluş temsilcileri gibi farklı disiplinlerden temsilciler ile ekoturizm konusunda uzman kişiler bir araya getirilmelidir. Bu kurulun, yönetimde ve ekoturizm planlamalarında etkin bir rol oynaması sağlanmalıdır. Halk, bu yönetim organizasyonuna dahil edilmelidir.

- **Yerel ürünlerin tanıtılması ve belirli bir organizasyon içerisinde üretimin sürekliliği sağlanarak ekonomik katkı oluşturmaları**

Kozan'ın doğal ve kültürel yapısının bir sonucu olan ürün çeşitliliğinden yararlanılarak ürünlerin piyasaya sunulması, Kozan için belirlenen bir diğer ekoturizm planlama önerisidir. Narenciye ürünleri, bal, reçel çeşitleri, zeytin ve ürünleri, kantron, doğal kozmetik ve sağlık ürünleri, sebze ve meyve ürünleri, organik tarım ürünleri, süt ürünleri gibi doğal ürünler ile

sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri, el sanatları, halı-kilim dokumacılığı, bıçak yapımı, yöreye özgü giyim ürünleri gibi kültürel değerlerin pazarı oluşturularak ekonomik çeşitlilik sağlanmalıdır. Bu ürünlerin üretimi sırasında kullanılacak kaynakların kontrolünü sağlamak amacıyla üretimler belirli bir organizasyon içerisinde yapılmalıdır. Üretimlerin talepleri karşılayabilmesi adına her ürün için üretim kotası belirlenmelidir. İlçenin farklı mahalle veya köylerinde o bölgeye uygun ürünlerin üretimi teşvik edilmelidir. Organik tarım yapılması için sertifikasyon sistemi uygulanmalıdır. Ürünlerin kalitesi yüksek tutulmalı ve fiyatları genel standartlara göre belirlenmelidir. Böylece ekoturistlerin memnuniyet düzeyleri, ürünlerin ulusal ve uluslararası alanda reklamının yapılmasını sağlayacaktır.

- **Yerel mimarinin devamlılığı ve tarihi dokunun korunması**

Yapılan sözel görüşmelerde katılımcılar sıklıkla ilçenin tarihi dokusunun bütün olarak korunması gerektiğini belirtmişlerdir. Kozan Kalesi eteklerinde bulunan Taş ve Mahmutlu Mahallelerindeki tarihi konakların butik otel mantığıyla düzenlenerek ilçenin konaklama kapasitesi artırılmalıdır. Kozan Barajı çevresinde eko-konaklama alanları oluşturulmalıdır. Bu proje, mutlaka konuyla ilgili uzman mimarlar tarafından planlanmalıdır. İlçenin doğal ve kültürel yapısını yansıtan yaylacılık faaliyetlerini ve yörüklük geleneğini referans alan eko-köyler kurulmalıdır. Yaylalarda yerel dokuya uygun olarak düzenlenmiş birimlerde ekoturistlere konaklama imkanı sunulmalıdır. Ayrıca ekoturistler, yörüklük geleneğinin bir parçası olan kıl çadırlarda konaklama imkanı bulabilmelidir. Bu anlamda “eko-çadır köyleri” kurulmalıdır. Ekoturistler, köylerde yaşayan yerel halkın yaşam biçimlerini tecrübe edebilmeleri amacıyla yerel mimarinin izlerini yansıtan yapılarda misafir edilmelidir.

Bütün bu uygulamalar sürdürülebilir ilkelere dayandırılmalıdır. Konaklama ve işletme tesisleri oluşturulurken yerel mimarinin devamlılığının sağlanması ve tarihi dokunun korunmasının yanında; sıfır ayak izi, sıfır karbon, sıfır atık, yerel ve sürdürülebilir malzeme kullanımı, yenilenebilir enerji kullanımı, geri dönüşüm uygulamaları gibi ekolojik yaklaşımlar benimsenmelidir.

- **Festival ve şenliklerin düzenlenmesi**

Kozan’ın sosyal olanaklarını arttırmak ve turistlerin ilgisini çekebilmek adına, yerel yönetimlerin öncülüğünde belli temalarda festival ve şenlikler düzenlenmelidir. Bu etkinliklerin Dağılcak Tabiat Parkı’nda düzenlenmesi, gelen misafirlere kamp kurma imkanı sunabilmek açısından önemli olacaktır. Yazılı ve görsel basında bunun tanıtımı yapılmalı,

web sitesinde bilgilendirmesi sunulmalı, sosyal medya mecralarından duyurulmalıdır. Bu anlamda, Adana il merkezinde yapılan Portakal Çiçeği Karnavalı ve çevre ilçelerdeki çeşitli festivaller bölgesel olarak düzenlenmelidir. Adana il haritasındaki konumu gereği geçiş güzergahında bulunan Kozan'da da bu festivallerin devamlılığı sağlanarak daha geniş kitlelere ulaşılmalıdır.

- **Tarihi ve kültürel değerlerin korunması için kapsamlı bir envanter hazırlanması**

Kozan'ın sahip olduğu değerlerin önce korunması sonra kullanılmasını sağlamak amacıyla; korumaya alınması, onarımların yapılması ve envanter çıkarılmasına yönelik gerekli bütçeler ayrılmalıdır. Bunun için, yabancı kaynaklardan ve kalkınma ajanslarından fon desteği sağlanabilir. Çıkarılan envanter doğrultusunda tarihi, arkeolojik ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik stratejiler belirlenmelidir. Koruma konusunda yerel halkın bilinç düzeyini arttırmak için etkili çalışmalar yapılmalıdır.

- **Doğal değerlerin korunması için kapsamlı bir envanter hazırlanması**

Kozan'ın doğal ve ekolojik değerlerinin tamamını tespit etmek amacıyla kapsamlı bir envanter çıkarılmalı, haritalama çalışması yapılmalıdır. Bu envanter doğrultusunda, tespit edilen bu değerler korumaya alınmalı ve tehdit unsuru olabilecek; doğal afetler, orman yangınları, avcılık, bilinçsiz yapılan tarım ve hayvancılık gibi riskleri engelleyecek etkili önlemler geliştirilmelidir. Bu sayede, Kozan'da tüm yıla yayılabilecek ekoturizm planlamalarına yönelik kaynakların sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

- **İşletmelerin kalitesinin artması ve turizme yönelik eleman ihtiyacının karşılanması**

İlçedeki yerel işletmelerde eğitimli personel açığı bulunmaktadır. Yeme-içme, konaklama, ulaşım gibi sektörlerin eğitimli eleman ihtiyacının giderilmesi için kurslar düzenlenmeli, sertifika sistemi uygulanmalıdır. Turizme yönelik eleman ihtiyacının karşılanması için ilçede turizm lisesi ve turizm yüksekokulu kurulmalıdır. Bu şekilde, ekoturizme yönelik donanımlı yerel rehberlerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Ekoturizme yönelik hizmet verecek işletmeler için kalite kontrolünü sağlamak amacıyla sertifikasyon sistemleri düzenlenmelidir. İşletme sahipleri daha bilinçli ve özenli olmaları adına eğitilmelidir.

- **Öğrenciler için doğayı tanıma amaçlı eğitim ve gezi programları düzenlenmesi**

Günümüz yaşam şartları gereği şehir hayatı, öğrencileri kırsal yaşamdan uzaklaştırmaktadır. Bu sebeple, öğrenciler doğal hayatı deneyimleyememekte ve yeterli bilgiye sahip olamamaktadır. Öğrencilerin okul hayatında öğrendikleri bilgileri pekiştirmeleri, fauna ve flora türleri ile doğa olaylarını gözlemleyerek tanımaları amacıyla eğitim içerikli doğa gezisi programları düzenlenebilir. İlçenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerler çerçevesinde, düzenlenecek olan eğitim ve gezi programı kapsamında çevre il ve ilçelerden Kozan'a gelecek olan öğrencilerin kırsal hayatı öğrenmeleri, doğayı deneyimleyerek tanımaları ve gerektiğinde deneysel yollarla kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi sağlanabilir. Bu, bir eğitim kampı olarak nitelendirilebileceği gibi yaşayarak deneyimleme imkanı sunan bir açık hava müzesi olarak da değerlendirilebilecek bir etkinlik olacaktır. Doğayı tanıma fırsatı sunan bu etkinlikler ekolojik değerlere zarar vermeyecek biçimde planlanmalı, yerel rehberler eşliğinde kurallara uygun şekilde tamamlanmalıdır. Öğrencilerin ve/veya turistlerin çevreyi kirletmemesine, ateş yakmamasına, gürültü yapmamasına özen gösterilmelidir.

5.2.Sonuç

İlçe ile ilgili yapılan önceki çalışmalardan, alan çalışmalarından, yapılan yüz yüze sözel görüşmelerden, çocuk resimlerinden elde edilen verilerden ve ilçede mevcut olan bazı dernek ve grupların hali hazırda yaptıkları etkinliklerle ilgili alınan bilgilerden yola çıkılarak bölgeye uygun ekoturizm aktiviteleri ve alan seçimleri Kozan ilçesi için uygun ekoturizm aktivite güzergah ve alanları belirlenmiştir.

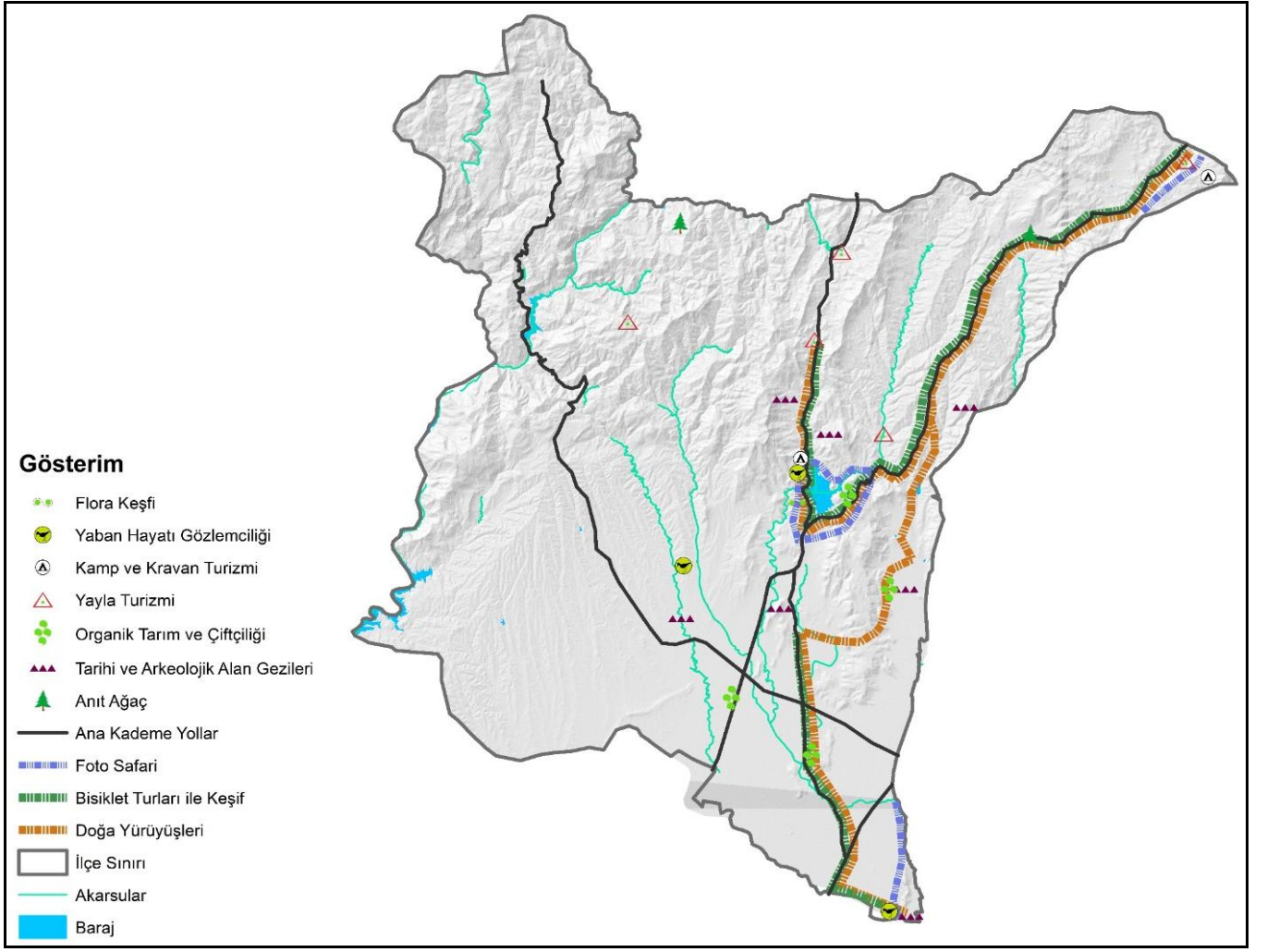
Çalışma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda, Kozan ilçesinde ekoturizm planlamasına yönelik ulaşılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Kozan'ın ulusal ve uluslararası tanıtımı etkin şekilde yapılmalıdır.
- Yerel halk bilgilendirilmeli ve halka ekoturizm uygulamalarına yönelik eğitimler verilmelidir.
- Kozan'ın turizme yönelik altyapı eksiklikleri giderilmeli ve mevcut olanakları geliştirilmelidir.
- Yerel yönetim ve kuruluşların ekoturizm planlamasına katılımı sağlanmalıdır.
- Farklı kurum, kuruluş, yönetici ve girişimciler ekoturizm çalışmalarını desteklemelidir.

- Bilimsel kararları alabilecek uzmanlardan oluşan bir kurul oluşturulmalıdır.
- Yerel ürünlerin tanıtımı yapılmalı ve belirli bir organizasyon içerisinde üretimin sürekliliği sağlanarak ekonomik katkı oluşturulmalıdır.
- Yerel mimarinin devamlılığı ve tarihi dokunun korunması sağlanmalıdır.
- Festival ve şenlikler düzenlenmelidir.
- Tarihi ve kültürel değerlerin korunması için kapsamlı bir envanter hazırlanmalıdır.
- Doğal değerlerin korunması için kapsamlı bir envanter hazırlanmalıdır.
- İşletmelerin kalitesi arttırılmalı ve turizme yönelik eleman ihtiyacı karşılanmalıdır.
- Öğrenciler için doğayı tanıma amaçlı eğitim ve gezi programları düzenlenmelidir.

5.3.Öneri

Bu çalışmada ekoturizm için belirlenen/saptanan yer, güzergah ve bağlantıları daha kullanılabilir kılınabileceği düşüncesiyle Kozan haritasında gösterilen başlıkların uzmanlık alanlarında daha detaylı çalışılarak geliştirilmesi/olgunlaştırılması önerilmektedir. Bu durum Şekil 5.1. 'de sunulmaktadır.

Şekil 5. 1. Ekoturizm potansiyeli adına Kozan için elde edilen güzergah ve alan haritası

KAYNAKLAR

- Boğa, S. (2012). *Adana Kozan'da Gökçelik konağının restorasyon projesi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni>
- Çam, N. (2010). *Türk kültür varlıkları envanteri: Adana*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Çamurdan, A. C. (1973). *Kozan'ı tanıyalım*. Ankara: Önder Matbaa.
- Çukurova Kalkınma Ajansı. (2015). *Çukurova Bölgesi ilçe raporu*. Erişim adresi: http://www.cka.org.tr/dosyalar/ilce_raporu.pdf
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Ekoturizm yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Demir, S. (2011). *İğneada'nın ekoturizm potansiyelinin saptanması* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Ekoturizm Derneği. Erişim adresi: <http://www.ekoturizmdernegi.org/>
- Erdoğan, N. (2005). Ekoturizm betimlemeleriyle iletilenlerin doğası. *Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20(1), 55-82.
- Ertunç, H. (1991). *Kozan ilçesinin beşeri ve ekonomik coğrafyası* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Eskiyörük, D. (2013). Ekoturizm kapsamında dağ ve doğa yürüyüşü potansiyeli: Orta Toroslarda Aladağlar ve Bolkarlar Dağları. 2. *Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu* (s.144-160) içinde. Adana, Türkiye.
- Fennel, D.A. (2008). *Ecotourism: Third edition*. London: Routledge.
- Gök, N. (2006). *Adana ili Kozan ilçesinde tarihi çevre koruma önerisi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Gök, Y. (2011). *Kozan Baraj Gölü ve çevresinin rekreasyonel alan kullanım kararlarının belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Gülşen, F. (2019, Kasım). Anazarbos Antik Kenti ve kazı çalışmaları. S. Durugönül (Moderatör). 1. Anavarza Sempozyumu'nda gerçekleştirilen sunum, Türkiye.
- Gürel, C. (2006). *Adana-Kozan, Muhtar Hacı Konağı restorasyon önerisi*. (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Halaçoğlu, Y. (1979). *Tapu tahrir defterlerine göre XVI. yüzyılın ilk yarısında Sis sancağı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Halaçoğlu, Y. (2004). Kozan'da yerleşme tarihi. *Dünden yarına doğru Kozan. 1. Kozan Sempozyumu* (s. 42-48) içinde. Adana, Türkiye: Kozan.

Kahya, Y. (2004). Kozan'da mimari miras. *Dünden yarına doğru Kozan. 1. Kozan Sempozyumu* (s. 99-102) içinde. Adana, Türkiye: Kozan.

Kara, E. (2004). Kozan'da nüfus hareketleri ve sosyal demografya. *Dünden yarına doğru Kozan. 1. Kozan Sempozyumu* (s. 57-59) içinde. Adana, Türkiye: Kozan.

Kılıç Benzer, N. (2006). *Bolu-Göynük ve yakın çevresi doğal ve kültürel kaynaklarının ekoturizm açısından değerlendirilmesi.* (Doktora tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Kısa Ovalı, P. (2007). Kitle turizmi ve ekoturizmin kavram, mimari ve çevresel etkiler bakımından karşılaştırılması. *Megaron*, 2(2), 64-79.

Koçoğlu, P. (2008). Ekoturizmin sürdürülebilir turizm politikasındaki yeri: Dünyadaki ekoturizm destinasyonlarının incelenmesi. *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü*.

Kozan gezi rehberi. (2015). Kozan: Kozan Belediyesi.

Kozan Belediyesi. Erişim adresi: <http://www.kozan.bel.tr/>

Kuter, N. ve Ünal, E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 9(2), 146-156.

Kütük, A. (2004). Kozan'ın tarihçesi. *Dünden yarına doğru Kozan. 1. Kozan Sempozyumu* (s. 135-136) içinde. Adana, Türkiye: Kozan.

Kütük, A. (2009). Tarihi Kozan Köprüsü. *Kozan Sevdası*, 2(7), 8-13.

Kütük, A. (2012). Kozan Sis Manastırı. *Kozan Sevdası*, 4(14), 4-16.

Kütük, A. (2013). Kozanoğulları. *Kozan Sevdası*, 5(17), 4-13.

Kütük, A. Tarihi fotoğraflar özel arşivi.

Özbey, R. (2002). Sustainable tourism development in globalization progress. *International Scientific Conference*, (4), 135-150.

Özmehmet, D. (2008). Dünyada ve Türkiye sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları. *Journal of Yaşar University*, 3 (12), 1853-1876.

Sayar, M. (2004). Zaman ve Kozan. *Dünden yarına doğru Kozan. 1. Kozan Sempozyumu* (s. 31-37) içinde. Adana, Türkiye: Kozan.

Sevgen, N. (1960). *Anadolu kaleleri*. Ankara: Doğu Matbaası.

T.C. Adana Valiliği, (2008). *Adana ilçeler kültür envanteri*. T.C. Adana Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

T.C. Adana Valiliği. Erişim adresi: <http://adana.gov.tr/ilcelerimiz>

T.C. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA), (2012). *Ekoturizm sektör raporu*.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007). *Türkiye turizm stratejisi 2023 eylem planı*. Ankara. Erişim adresi: <https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Adana İl Kültür Turizm Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://adana.ktb.gov.tr>

TIES. (1990). Principles of ecotourism. Erişim adresi: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>

TIES. (2006). Global ecotourism fact sheet. Erişim adresi: <https://ecotourism.org>

TIES. (2010). Travel green guide. Erişim adresi: <https://ecotourism.org>

Tisdell, C. (1996). Ecotourism, economics and environment: Observations from China. *Journal of Travel Research*, 34(4), 11-19.

Uygur, S. H. (2006). *Dört bin yıllık öykü: Adana*. T.C. Adana Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.

Weaver, D. B. (1999). Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 792-816.

Weaver, D. B. (2001). *The encyclopedia of ecotourism*. London: CAB International Publishing.

Wood, M. E. (2002). *Ecotourism: Principles, practices and policies for sustainability*. France: United Nations Publication.

Yılmaz, Z. (2004). Kozan ve turizm. *Dünden yarına doğru Kozan. 1. Kozan Sempozyumu* (s. 87-89) içinde. Adana, Türkiye: Kozan.

Yoğurtçuoğlu, T. M. ve Taşkınısı, F. (2004). Kozan'da planlı dönem. *Dünden yarına doğru Kozan. 1. Kozan Sempozyumu* (s. 95-97) içinde. Adana, Türkiye: Kozan.

Yurtsever, C. (2007). *Sis*. Adana: Ekrem Matbaası.

Yurtsever, C. (2010). *Kozan tarihi*. Adana: Ekrem Matbaası.

Yüce, Ç. K. (2001). *Kozan'ın beşeri ve iktisadi coğrafyası*. Ankara.

Yüceer, H. (2019, Kasım). Anavarza'nın dünya mirası olarak önemi. S. Durugönül (Moderatör). 1. Anavarza Sempozyumu'nda gerçekleştirilen sunum, Türkiye.

Yürük Özkan, E. (2003). Turizmin Geleceği: Ekoturizm. *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı*. Çankırı.

EKLER

EK.1. Sözel Görüşme Soruları

DERİNLEMESİNE SÖZEL GÖRÜŞME İÇİN SORULAR

(Kozan'da Yaşayanlar ile Görüşülecektir)

A. Kent mekanları ile ilgili sorular:

1. Sizce Kozan için 'simge' olan değerler var mıdır? Kozan'ı en iyi anlatan yerler – mekanlar – binalar hangileridir ? Sizce bunlardan hangilerinin öncelikli olarak korunması gerekir?
.....
.....
2. Önceki soruda bahsettiğiniz yerleri siz daha önce ziyaret ettiniz mi?
☐ Evet, 1 kez ☐ Evet, birkaç kez ☐ Hayır
3. Kozan'da yaşanan ve ilçenin tarihinde önemli rolü olan bildiğiniz olaylar (sevinçli / hüzünlü / gurur verici) nelerdir? Bu olayların geçtiği kent mekanları varsa (önemli binalar, sokaklar, cadde, meydan gibi) bahsedebilir misiniz?
.....
.....
4. Kozan'da yaşanmış olmak üzere bildiğiniz efsane-hikaye-masal-sözlü edebiyat ürünü var mıdır?
.....
.....
5. Kozan'ın önemli noktalarını ziyaret etmek isteyen bir ziyaretçiye nerelere gitmesini önerirsiniz? Sizce bunlardan hangileri turizm için geliştirilebilecek özelliktedir?
.....
.....
6. Kozan'ı tanımak ve anlamak için bir yürüyüş rotası belirlemeniz gerekirse nasıl bir güzergah oluştururdunuz (başlangıç, bitiş belirlenecektir)? Seçimlerinizin nedenlerini paylaşır mısınız?
☐ Kozan Kalesi.....
☐ Yaverin Konağı (Arıkan Konağı).....
☐ Hoşkadem Cami.....
☐ Dağılcak.....

- ☐ Karasis Kalesi.....
- ☐ Tarihi Roma Köprüsü (Kozan Köprüsü).....
- ☐ Anavarza Antik Kenti.....
- ☐ Kozan Barajı.....
- ☐ Horzum Yaylası.....
- ☐ Göller Yaylası.....
- ☐ Bucak.....
- ☐ Diğer:.....

B. Kozan'da yaşam ve ilçe sakini ile ilgili sorular:

7. Ne kadar süredir Kozan'da yaşamaktasınız? Kozan ile bağınız nedir?

- ☐ Kozan'da doğup büyüdüm yıldır burada yaşıyorum.
- ☐ Kozanlı değilim ama yıldır burada yaşıyorum.
- ☐ Başka şehirde yaşıyorum ama yıl Kozan'da yaşadım.
- ☐ Diğer:.....

8. Kozan'daki yaşam standartlarınız ile ilgili değerlendirmeleriniz nelerdir? Turizm değerlendirmeniz için neden belirtir misiniz?

	İyi	Orta	Zayıf
Eğitim	☐	☐	☐
Sağlık	☐	☐	☐
Ekonomi	☐	☐	☐
Sosyal	☐	☐	☐
Kültürel	☐	☐	☐
Turizm	☐	☐	☐

9. Boş vakit ve tatillerinizde Kozan'da yapacak aktiviteler bulabilir misiniz? Yoksa vaktinizi değerlendirmek için başka yerleri mi tercih edersiniz? Neden?

a) Haftasonu tatili için Kozan'da nereleri tercih edersiniz?

- ☐ Köy ☐ Yayla ☐ Mesire alanı ☐ Kozan dışında bir yer ☐ Diğer

b) Uzun tatiller için nereleri tercih edersiniz?

.....

.....

10. Sizce turizm açısından Kozan'daki en önemli eksiklikler ve geliştirilmesi gereken durumlar nelerdir?

.....

.....

C. Ekoturizm ve ilçenin doğal özellikleri ile ilgili sorular:

11. Kozan'ın coğrafi yapısı ve doğası ile ilgili özellikleri nasıl değerlendirirsiniz? Sizce bunlardan hangisi Kozan'ın en çekici özellikleridir? Neden?

	İyi	Orta	Zayıf
İklim	☐	☐	☐
Bitki örtüsü	☐	☐	☐
Yer şekilleri	☐	☐	☐
Su kaynakları	☐	☐	☐
Tarım alanları	☐	☐	☐
Coğrafi konum	☐	☐	☐
Doğal güzellik	☐	☐	☐
Diğer	☐	☐	☐

12. Kozan'da organik olarak tanımlanan ürünlerden bulunuyor mu? Siz bu ürünleri ne şekilde temin edersiniz? Bu konuyu turizm açısından nasıl değerlendirirsiniz?

.....

.....

.....

13. Kozan'ın doğal ve kültürel özelliklerini ve yerel ürünlerini tanıtmak için nasıl bir strateji düşünürsünüz ?

- ☐ Kitle iletişim araçları (dizi-film-program-reklam/tv-radyo)
- ☐ Sosyal medya
- ☐ Web sayfası
- ☐ Turizm stratejileri
- ☐ Diğer.....

14. Ekoturizm kavramını duydunuz mu? Ön bilgiye sahip misiniz? (Ön bilgiye sahip olmayanlar kısaca bilgilendirilecektir.).....

15. İlçenin kalkınması için ekoturizmden yararlanmak düşünülseydi:

a) Bu konudaki kişisel görüşünüz ne olurdu? b) Sizce yerel halkın yaklaşımı nasıl olurdu?

.....

.....

16. Kozan'a gelen misafirlerin burada ağırlanması konusunda ne düşünüyorsunuz? Zayıf

bulduğunuz yönler sizce nasıl geliştirilmelidir?

	İyi	Orta	Zayıf
Konaklama	☐	☐	☐
Günübirlik gezi	☐	☐	☐
Yeme-içme	☐	☐	☐
Sosyal aktivite	☐	☐	☐
Kültürel etkinlik	☐	☐	☐
Misafir memnuniyeti	☐	☐	☐

17. Yerli/yabancı turistin Kozan'a erişimi sağlanırsa sizce hangi sektörlere ne düzeyde ekonomik katkı sağlanabilir?

	İyi	Orta	Zayıf
Gıda	☐	☐	☐
Konaklama	☐	☐	☐
Küçük esnaf	☐	☐	☐
Çiftçilik/Tarım	☐	☐	☐
Ulaşım	☐	☐	☐
Diğer.....			

18. Kozan ilçesini kapsayan bu çalışmaya yönelik fikir ve önerileriniz var mıdır? Nelerdir?

.....

.....

EK.2. Çocuk Resimleri

Kozan ilçesindeki Şehit Kubilay İlköğretim Okulu'nun 4. sınıf öğrencilerinin çizdikleri resimlerdir. Resim konusu, “Nasıl bir Kozan hayal edersiniz?” olarak belirlenmiştir. Resimleri çizen çocukların yaş grubu, 9 ve 10 yaşındaki öğrencilerden oluşmaktadır. Bu etkinliğe 45 öğrenci katılmıştır.

